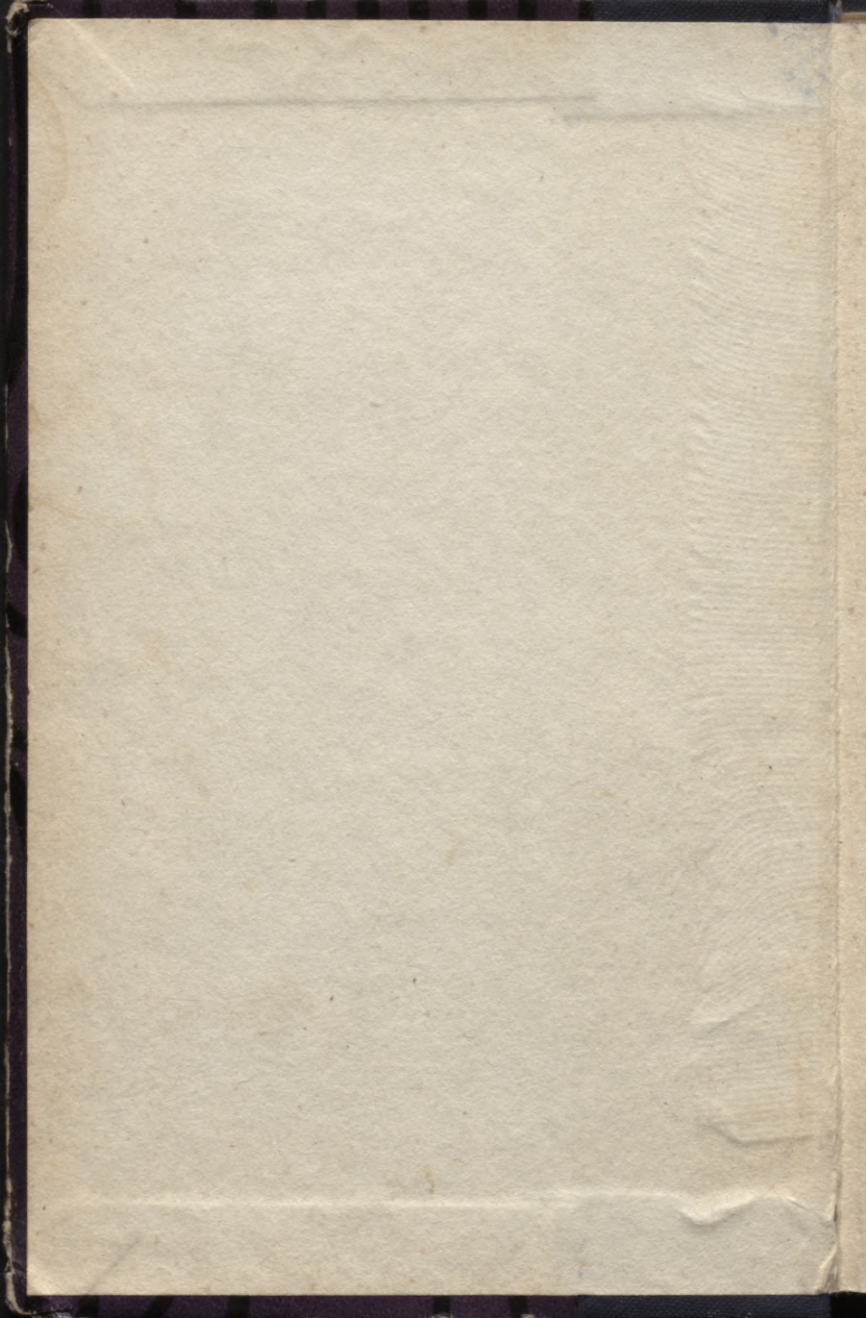

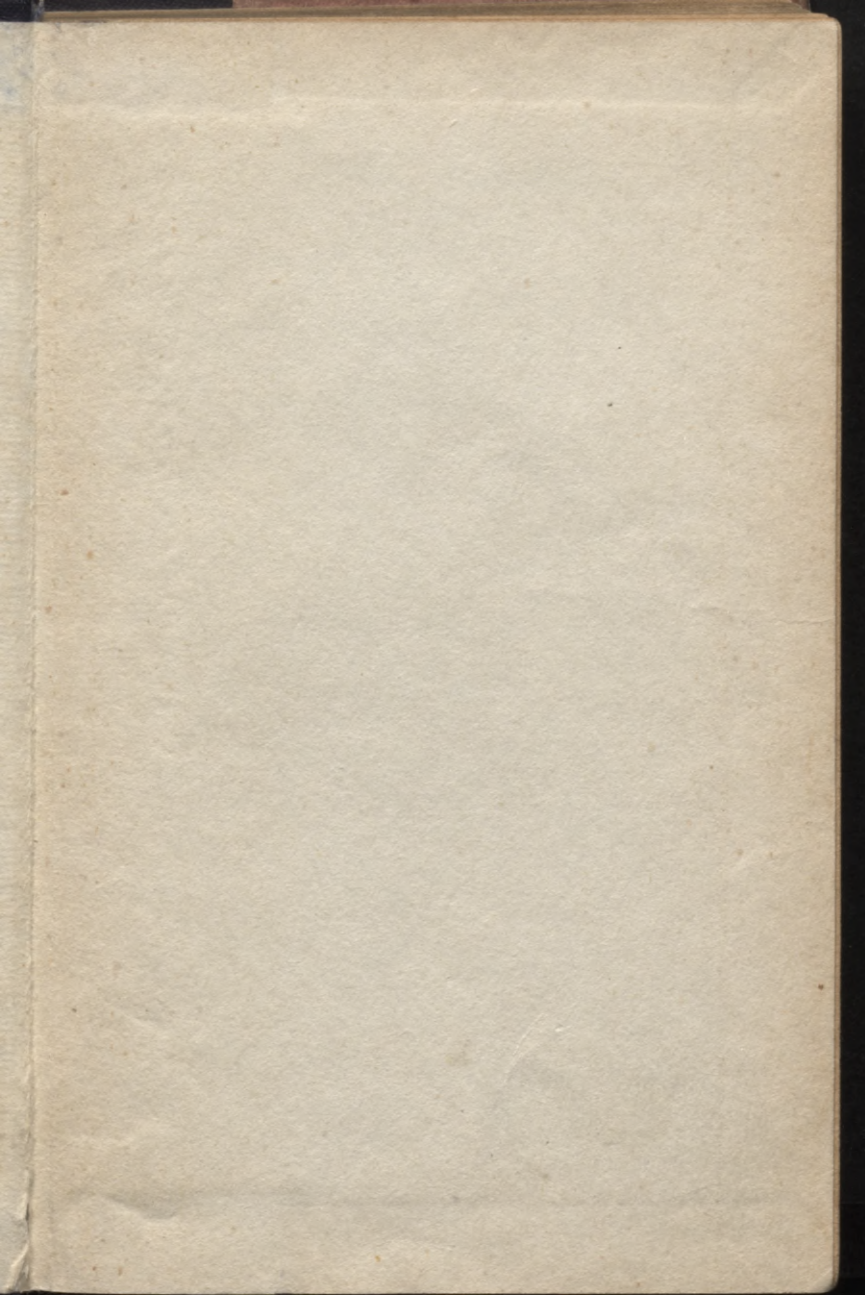
72-2
||

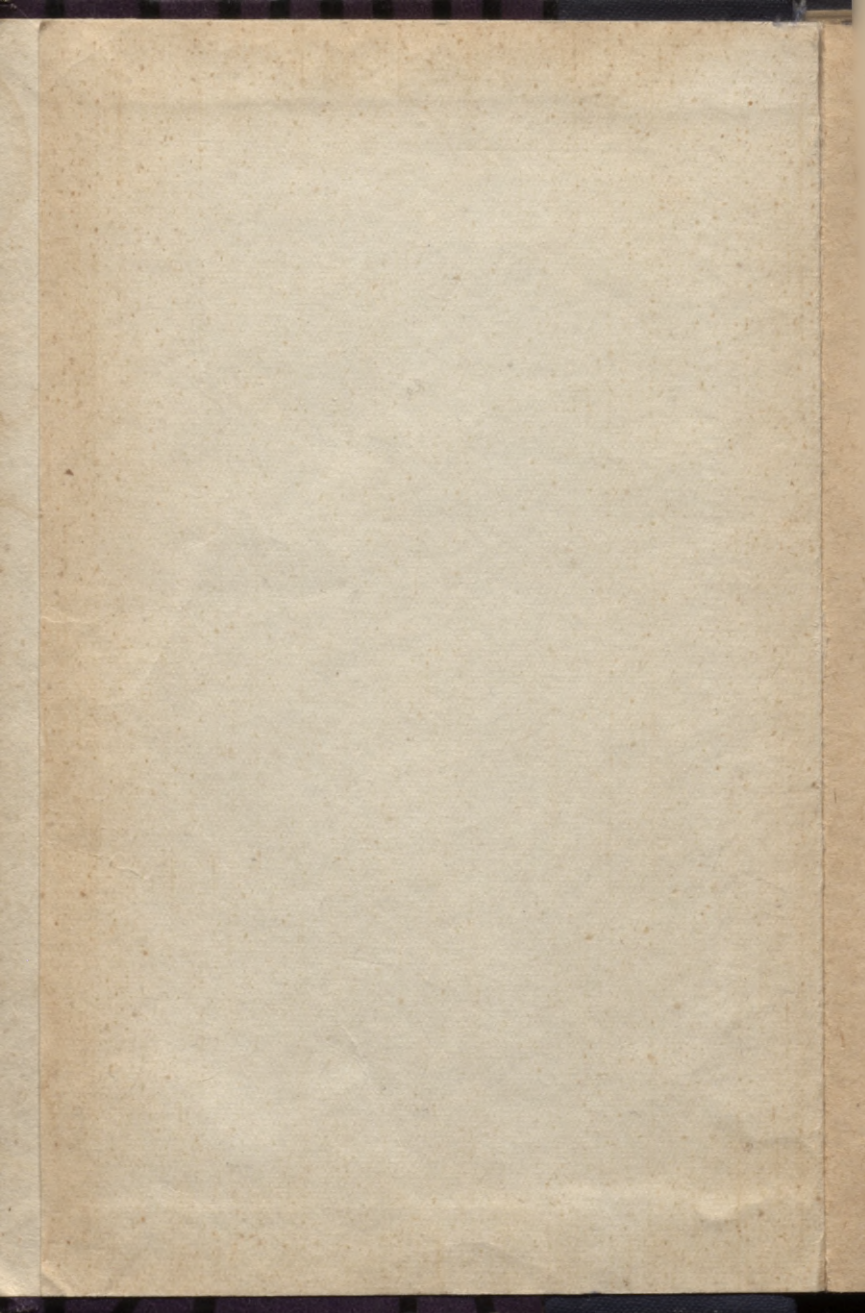
ALBERTS BELS

ALBERTS
BELS
BÜRIS

ALBERTS BELS

BORIS

L 72-2
||

dubl.
L
A

ALBERTS
BELS

BŪRIS

Romāns

IZDEVNIECĪBA «LIESMA»
RĪGĀ 1972

B-1
L-3
77
D-1

L 2
Be 340

Vija
Valsts bibliotēka

~~42-25-814~~

0308111687

Māksliniece Maija Kanneniece

$\frac{7-3-3}{72-73}$

Septembra mēneša trešdienas rītā, pussnaudā guļot, Valdis Strūga sajuta garas, nepārtrauktas sāpes lielajā gūžas locītavā pie bļodaskaula. Labajā pusē bakstīja, vilka, urdīja ar neasu kaltu. Labās kājas lielā pirksta falanga truli karsēja. Sāpes uztrauca no miega sešos. Parasti viņš gulēja līdz pusseptiņiem.

Sieva un dēlēns vēl saldi šņākāja savās guļtās.

Pēdējā laikā Strūga bija pārcietis dažas podagras lēkmes, bet nežēlojās ne ārstiem, ne draugiem, ne kolēģiem, ne sievai. Sadabūjis pienācīgās grāmatas, izlasīja visu par podagru un saprata, ka neviens dakteris viņu neglābs, jo cīņā ar podagru galvenā nozīme ir režīmam un diētai.

Ja tik agros gados sāk mocīt podagra, imesli nav tālu jāmeklē. Purīniem bagātais uzturs un nesātīgā smēķēšana no astoņpadsmit gadu vecuma.

Tūlīt un nešaubīdamies Strūga atmeta smēķēšanu. Un tikai daudzkrāsainās tabakas kastes ar eksotiskā auga stilizētajām vinjetēm liecināja par nesenējo kaislību. Kādam kuģa

kapteinim reiz pazuda vienīgā un karsti lolotā meita. Strūga meitu atrada divu dienu laikā, par ko kapteinis nemitīgā pateicībā no katras ostas sūtīja pa retas šķirnes tabakas kastei.

Cik daudz naudas savā laikā Strūga neatstāja komisijas veikalos, pīpes iegādādamies! Piecdesmit pīpes — gan ābeļkoka, gan viršu saknes, gan melnkoka, gan porcelāna, gan jūras putu skuma statīvā uz galda. Tikai lāgiem, kādu grāmatu lasīdams vai sporta pārraidi televizorā skatīdamies, Strūga iekāra zobos kādu sevišķi smaržīgu pīpi, tā saukto Melno Mariju, kātu košlādams, vālstīja sausu pā muti, bez dūma, bez īstas garšas. Ar to nu bija jāsamierinās.

No ēdieniem viņam garšoja labi izcepta teļa gaļa ar kartupeļiem, gogel-mogelis, ķiršu sula, āboli, svaigas meža zemenes. Kopš mocija podagra, Strūga nekad un nekur nelietoja konjaku, lai arī tas viņam garšoja. Sargādamies no purīniem, arvien retāk ēda teļa gaļu. Cīņa ar podagru itin krietni uzlaboja ģimenes budžetu.

Strūga zināja trīs valodas: latviešu, krievu, angļu. Lasīja darbus par kriminālistiku, rakstus par psihiskām kaitēm un novirzēm cilvēka raksturā, vēsturiskas grāmatas un memuārus. Tikpat kā neatlika laika paņemt rokās kādu daiļliteratūras sējumu, lai arī mājās bija neliela, bet labām grāmatām nokomplektēta bibliotēka. Iecienītākais rakstnieks — Hemingvejs. Vislabprātāk skatītais mākslinieks — Breigels. Strūga apbrīvoja meistara

ārkārtīgo prasmi izgleznot katru sīkumu, smalki saskatāmās detaļas, ārkārtīgo precizitāti un lakonismu raksturojumos.

Seši gadi bija aizvadīti laulībā. Dēlam četri gadi, puisēns dzīvojās, apģērbts kā lellītis. Sieva strādāja modeļu namā, tāpēc arī vīrs labprāt staigāja lieliski pašūtās civildrēbēs.

Brīvajos brīžos Strūga spēlēja galda tenisu un cilāja divdesmit četri kilogrami smagu svaru bumbu. Ar prieku dejoja šeiku, tvistu un modernās sporta dejas. Vasarā brauca uz jūru peldēties un dauzīja pludmalē volejbolu kā vienkāršs mirstīgais.

Viņam patika vienatnē klīst pa mežu, neaizskarot ne skudras, nenolaužot ne zaru, necelot ne skaņas, neizbiedējot ne zvēra. Strūga mācēja klusi pielavīties putniem un dzīvniekiem. Nolūkoties meža dzīvē. Tādās reizēs viņš ņēma līdzī fotoaparātu ar teleobjektīvu.

Strūga dzīvoja divistabu dzīvoklīti Mežaparkā. Patiesībā dzīvoklītis bija komunālais, tikai prasmīgi uzceltas pagaidu šķērssienu to sadalīja divos patstāvīgos dzīvokļos. Uz darbu Strūga nokļuva ar vienpadsmito tramvaju, bet ekstrā izsaukumos uz māju atbrauca operatīvā mašīna.

Strūgas augums — viens metrs astoņdesmit centimetru, svars — septiņdesmit trīs kilogrami, matu krāsa — pelēka, acis — pelēkas, stāvs labi noaudzis un muskuļots, kustības dažbrīd nervozas. Patlaban viņam aprīta trīsdesmit otrais gads. Viņš piedzima Rīgā kā ierēdņa dēls, mācījās vienpadsmitajā vidusskolā, dienēja armijā, pabeidza juridisko

fakultāti un tagad strādāja Kriminālmeklēšanas daļā.

Strūgas darba pasaule bija stingri reglamentēta un paragrafēta. Šīs pasaules mērķis bija likumības uzturēšana. Mērķa sasniegšanās līdzekļus veidoja plašs cilvēku kontingents. Šīs pasaules cēloņi slēpās dziļi sabiedrības pirmsākumos, un šos cēloņus nebija iespējams novērst īsā laikā.

Varbūt šie cēloņi bija mūžīgi, kā mūžīga pati cilvēces daba? Varbūt cēloņi bija novēršami, kā mācīja agrīnie sociālisma teorētiķi? Cēloņu būtība bija sarežģīta. Varbūt tie sakņojās gēnos? Varbūt pagraba dzīvokļos? Varbūt savrupmāju mūros? To Strūga bija apņēmis pētīt, cik viņa spēkos.

Strūgas darba pasaule deva dzīvībai gluži reālu vērtību, jo dzīvība tika pakļauta riskam un briesmām.

Pulksten sešos un piecās minūtēs Strūga virtuvē izdzēra puspudeli minerālūdens «Slavjanovskaja». Treniņtērpā gērbies, izgāja uz ielas.

Uz asfalta gulēja rasa. Aiz diviem kvartāliem žvadzēja tramvajs. Debesis starp alvas krāsas mākoņiem spīdēja zili logi. Gaiss plūdoja drēgns un mikls. Treniņtērps silti piegula augumam. Kedas mīksti aptvēra kājas. Līdz parkam pārsimts metru. Strūga sāka skrējienu.

Kopš riebīgā podagra bojāja dzīvi, Strūga ik rītus skrēja nelielu krosu. Līču loču augšā un lejā parka pakalnos. Cirtās lokā ap katru

celmu, akmeni vai stumbru, atdarinot slaloma nobraucienu, imitējot ķermeņa zvārojumus. | Septiņos un piecās minūtēs Strūga iznāca no parka. Izņēmis no mazās kabatiņas astoņpadsmit kapeikas, nolika uz avīžu kioska letes.

Pārdevēja piebīdīja jau sagatavoto avīžu paciņu. Smaržoja pēc tipogrāfijas un jaunām ziņām. Ne kāds ko runāja, ne jautāja, tikai strupi un korekti apsveicinājās, jā, tā tas te viņiem iegājies tais pāris gadus, kopš Strūga katru rītu pats pirka avīzes, atrazdams, ka pagūst tās izlasīt dažas stundas ātrāk nekā ja gaidītu pastu mājās. Vienīgi dažus žurnālus piegādāja pastnieks, tāpat arī «Rīgas kinoekrānus», tos sieva dēvēja par savu avīzīti.

Kad Strūga vēra virtuves durvis, degūnā iecirta tīkams kafijas aromāts. Sieva vārīja biezu un smaržīgu dabisko kafiju. No kastroliša Strūga ielēja krūzītē uzkārsētu pienu. Podagra liedza arī kafiju. Piesvieda pienā divas kārotītes medus, sāka maziem malkiem dzert, piekozdams rupjas maizes šķēli. Pēc tam ēda sieru, biezi uzsmērēdams sviestu. Tad divas mīksti vārītas olas.

Vakar viņš bija sastrīdējies ar sievu. Strūgas laulības dzīve ritēja satīcīgi un līdzeni, un ķildas iemesls patiesībā bija niecīgs. Viņš savu atvaļinājumu gribēja ņemt februāra beigās. Viss jau bija norunāts, Fjodorovs, viņa kolēģis, neiebilda. Kaut arī no septembra līdz februārim vēl daudz kas varēja mainīties — ievilkties kāda neparedzēta lieta, gadīties steidzams komandējums, jāizvieto

saslimušais biedrs. Fjodorovs bieži saķēra gripu tieši februārī. Strūga jau piecas ziemas deldēja Latvijas kalnus ar slaloma slēpēm. Šoziem gribēja laisties uz Kaukāzu, uz kādu lielāku kalnu viņš gribēja braukt pārbaudīt pats sevi un savu slēpošanas prasmi.

Sieva dusmojās, ka vīrs atvaļinājumu nav pavadījis kopā ar viņu augusta mēnesī.

Tur nu vairs nekā nevarēja labot. Ķilda bija ar atpakaļejošu datumu. Sievas atvaļinājums aizritējis, viss izlemts un izrunāts jau augustā.

Tā iekrita, ka augustā sagadījās daudz darba. Zaļais prokurors, daba, lapu plaukumā deva patvērumu un slēpni noziegumiem. Vasarās šaubīgi tipi izlīda no spraugām kā tarakāni, pēc patikas dzīvodamies dabas paradīzē.

Zaļais prokurors devis atļauju? Jā, te likumam vajadzēja turēt acis un ausis vaļā, te nebija īstais laiks iet atvaļinājumā. Darba tad bija papildnam. Līdzās nopietniem, traģiskiem pazušanas gadījumiem nostājās arī romantiskas dabas notikumi.

Visbiežāk kāda jauna meitene aizbrauca līdzī kādam jaunam puisim uz kaut kuriem, bet meitenes vecāki i nemaz nezināja par puīša un kaut kurienes esamību.

Strūgas darbs saistījās ar cilvēku rakstura vājībām un trūkumiem un rakstura vājību un trūkumu izpēti. Kafijas smaržu ieelpojot un saldo pienu dzerot, viņš atminējās sievas ne-
taisnos vārdus vakar vakarā, un arī viņam
piepeši iegribējās pazust zaļā prokurora mē-

teli kopā ar kādu jaunu, saprotošu, laipnu un saskanīgu būtni, kas viņu saprastu no pusvārda, ar īstu paraugsievieti, gudru, skaistu, temperamentīgu, kas atļautu pie brokastgalda lasīt avīzes, un Strūga gardi nosmējās, kozdams maizes rikā. Nosmējās par sevi. Viņš zināja, ka nekad šādā dēkā neielaidīsies, viņam trūka azartiskas dabas, viņš bija lēnīgs analītiķis. Viņš izrādīja drosmi dienesta pienākumu izpildē, bet ar skumju nopūtu atcerējās pāris garām palaistas lieliskas izdevības savērt mīlestības romānu ar skaistām sievietēm. Iemesli bija četri — pirmkārt, viņš mīlēja savu sievu un bija radis pie pretmīlestības, otrkārt — bija godīgs, treškārt — baidījās no sliktām slimībām, ceturtkārt — savā būtībā bija ideālists un monogāms.

Paēdis, viņš noskūpstīja sievu uz vaiga, pateikdams paldies.

Vēstulu kastīte vēl tukša. Pastnieks nāca vēlāk, ap pusdeviņiem. Izgājis uz ielas, Strūga tomēr nejutās savā labākajā omā. Nesdams portfeli rokā, devās uz tramvaja pieturu.

Pretī pa šauro ietvi, kur tikai divi cilvēki varēja izmainīties, nāca trīs plecīgi, ducīgi tēvaiņi, jau no paša rīta viegli iereibuši, visi tā sauktajos spēka gados, aizņemti dzīvā sarunā. Sejas kvēloja, acis dzirkstīja. Viņi bija pasaules kungi un, neapšaubāmi, arī ietves kungi.

Vairākas sievietes, kas gāja Strūgam pa priekšu, atbrīvoja ietvi, nokāpjot lejā, smiltīs, lai palaistu garām trīs brašos vīrus. Vīru spēcīgā valoda tālu izskanēja klusajā ielā.

Strūga dzīli ievilka elpu un gāja vīriem tieši pretī. Viņš gāja pa ietves vienu malu. Vīri, ja vēlējās, varēja palaist Strūgu garām, taču viņi pat neredzēja šo cilvēku civildrēbēs, skatījās viņam cauri kā tukšai telpai, virzījās neapturami, pieraduši, ka visi pašķir ceļu, kur nu vēl tādi vientuļi nācēji.

Strūga stingri uzspēra kāju uz ietves un ar plecu deva pamatīgu belzienu vienam vīram krūtīs. Vīrs, nācis tieši virsū, atstreipuļoja smiltīs, dodams ceļu.

Strūga ātri pagāja garām, pat nepalūkodamies, ne mirkli nepamezdam uz bravūrīgo gājēju pusi. Viņš tos neredzēja. Nekas jau arī nebija noticis. Kāds neuzmanīgi uzskrēja viņa plecam. Ap sirdi palika vieglāk.

Vīri aiz muguras apstājās, saklaigājās, bet neko nepieklājīgu neteica. Žēl. Strūga to tikai vien gaidīja, lai grieztos atpakaļ. Nopietnam milicijas darbiniekam no pazudušo personu meklēšanas nodaļas tas nu nemaz nepiederējās — ierādīt īsto vietu ietves slīpētājiem, bet Strūgam asinis vai vārījās katru reizi, kad redzēja šādus uzpūtīgus cilvēkus kā tankus slājam pa ielu, negriežot ceļu ne sievietēm, ne bērniem, ne sirmgalvjiem.

Kad sieva bija stāvoklī, viņai reiz nācās kāpt ūdens pelķē, laižot garām varbūt šos pašus trīs vīrus.

Ar likuma pārkāpējiem mēs tiksīm galā, domāja Strūga. Bet ar šiem? Ar likumu viņiem nekā nevarēja padarīt. Nākamo reizi gan tāds cilvēks sargāsies uzskriet cietam un norūdītam plecam, zvēlienu atminēdamies,

stiprāku pretimnācēju palaidīs garām. Bet sievieti?

Strūga apsēdās vagona pēdējā sēdeklī, izvilka no portfeļa avīžu žūksni un sāka ātri caurskatīt interesantākos rakstus.

Acīm pārskrējis starptautiskos notikumus, pakavējās pie sporta ziņām.

Milicijas pārvaldes ēkas gaitenī viņš satika kādu savu kolēģi, tas, kā par brīnumu, atdeva parādu. Necerēti, jo parāds jau pirms gada bija iesaldēts. Strūga bija atmetis domu, ka atdabūs aizdoto, kolēģim auga četri bērni. To vajadzēja saprast. Noglabādams saņemto naudu kabatas portfeli, Strūga itin priecīgā garastāvoklī, nespēdams noliegt faktu, ka naudu saņemt daudz patīkamāk nekā izdot, iegāja kabinetā.

Pulkstenis rādīja bez piecām minūtēm deviņi.

Gaisā peldēja tikko jaušami tabakas dūmi. Kapteiņa sūtītā tabaka, ko Strūga regulāri dāvāja savam kolēģim.

Uz galda zīmīte.

«Aiznesu pilsoņa N. fotogrāfijas uz telediju. Vakarā pārraidīsim. Fantomass.»

Zīmīte bija rakstīta latviešu valodā. Tātad Fjodorovs, viņa kolēģis un kabineta kaimiņš, jau agrāk ieradies. Fjodorovs bija četrdesmit gadus vecs, dzimis Vitebskas apgabalā. Pirmajā pazišanās laikā Strūga un Fjodorovs sarunājās krieviski, bet tad Fjodorovs palūdza, lai ar viņu sarunājas arī latviski, un divu gadu laikā brīvi iemācījās runāt un lasīt

latviešu valodā. Zināt divas valodas? Tā tas te, pie Baltijas jūras, ir jau iegājies gadu simteņu praksē. Latviešu rakstību Fjodorovs nepārvaldīja tik brīvi, sarežģītākos teikumus gadījās arī kļūdas.

Strūga piezvanīja uz caurlaižu telpu.

— Vai pie manis kāds ir?

— Jā, viena sieviete.

— Es gaidu, — Strūga sacīja.

Viņš atvēra logu, ar avīzi vēdinādams, izdzina ārā dūmu smaržīgās sklandas. Sadzirdējis gaitenī soļus, apsēdās aiz galda.

Jā, te pagāja viņa dienas. Te, aktīs ar ātršuvēju iešūtas, glabājās viņa uzvaras un zaudējumi. Pretī uz krēsla bija sēdējuši gan rūdīti noziedznieki, gan noziedznieku upuri, godīgi ļaudis.

Te ritēja pavisam cita dzīve, te bija kā laboratorija, kur top pētītas straumes sastāvdaļas, sārņi, tīrās molekulas, derīgās un nederīgās vielas. Aiz logiem pa ietvēm plūda šī straume, viendabīga no pirmā acu uzmetiena, vienādi brīva un kustīga, derīgi darbīga, ar vienotu virzienu un vienotu mērķi, tomēr glu-dajā plūdumā piepeši radās atvāri un dzelmes, kas aprija cilvēkus. Un tad sākās viņa darbs.

Kādreiz viņš domāja par izmeklētāja amatu skaistos vārdos, augstos vārdos. Tagad viņš zināja, ka tas ir grūts, smags, netīrs darbs, bez kripatiņas romantikas. Darbs un nekas vairāk. Tas kalpo sabiedrībai tāpat kā jebkurš darbs. Bet kriminālista darbs ir daudz netīrāks, jo jāsaduras ar sabiedrības duļķēm

un padibenēm. Nav brīnums, ka daudzi kriminālisti mūža nogalē kļūst vai nu neglābjami skeptiķi, ciniķi, vai arī nelabojami morālisti.

Strūga nebija ne skeptiķis, ne morālists. Cinisms viņam bija svešs. Jau divdesmit gadu vecumā viņš bija izstrādājis savu filozofiju, savu kredo.

Galvenais — palikt uzticīgam pašam sev. Domāt ar paša prātu, redzēt ar paša acīm. Nenožēlot notikušo, bet mācīties no tā. Iz-sargāties no emocionāliem slēdzieniem. Klausīt prātam. Darāmajam darbam atdoties ar visu savu būtību. Pārāk nesapņot par nākotni, bet arī neiestiģt pagātnē. Dzīvot piln-asinīgu dzīvi. Tas attiecas arī uz baudām. Darba bauda varbūt bija tā augstākā no vi-sām. Skaidrības atrašana. Patiesības meklēšana. Kādreiz viņš bija domājis, ka izmeklē-tāja darbs sastāv no noslēpumu atšifrēšanas, tagad viņš zināja, ka izmeklētāja darbs ir nepārtraukta faktu virknēšana, sīku, garlaicīgu savā raibumā, faktu sasummēšana, vērtēšana, pārbaudīšana, un tikai gala rezultāts kā spē-cīgs akords gulstas pāri un dod gandarījumu. Tāpat kā ķirurgs, viņš strādāja sabiedrības labā. Tāpat kā ķirurgs, viņš strādāja ar cilvēkiem. Viņš pazina cilvēku sāpes, priekus, un viņa uzdevums bija palīdzēt cietējiem.

Ienācis kabinetā, viņš atkal iejutās die-nesta atmosfērā — pazīstamajā, nomierinošajā, mazliet garlaicīgajā. Bet šī garlaicība slēpa sevī zibeņus.

Tas bija jāatceras vienmēr.

Pieklauvējusi ienāca kāda sieviete.

Viņai varēja būt gadu trīsdesmit. Sejas āda brūnoja, veselīgi iedegusi. Gaišpelēki, īsi mati saglausti zēngalviņā. Acis lielas, un pirmais iespaids bija, ka viņa acis nemaz nemirkšķina. Labi ģērbusies.

Ienākusi viņa aplaida apkārt ātru skatienu, it kā pārliecinādamās, vai Strūga ir kabinetā viens.

Rokās viņa turēja vīriešu lietussargu. Kad viņa apgriezās, lai uzkarinātu to uz drēbju pakaramā, Strūga ievēroja, ka cauri gaišbrūno kaprona zeķu gludajam tīklam uz kāju lieliem redzamas vēnu zilganās aukliņas. Viņai bija spēcīgas kājas, un Strūga nodomāja, ka sieviete jaunībā bijusi sportiste.

Viņš uzaicināja sievieti apsēsties. Še cilvēki nāca ar vienu lūgumu, un viņš jau zināja, kāds būs šis lūgums.

Vīrs, brālis, dēls, tēvs, māte vai kāds cits radnieks pazudis. Strūga jau zināja vārdus, kādos izskanēs lūgums. Vārdus, kādos izskanēs bažas par tuvinieka likteni. Viņa priekšā tā bija sēdējuši daudzi apmeklētāji. Viņš gaidīja. Bet sieviete nerunāja ne vārda.

— Lūdzu, es klausos, — viņš atgādināja, pievilkdams tuvāk jau sagatavotās anketēšanas blankas.

Kad apmeklētāja sāka runāt, Strūga gari un grūti nopūtās. Pats meklēšanas sākums viņu allaž garlaikoja, jo šie viss gāja pa ierastu ceļu. Anketēšana, sīka apstākļu iztaujāšana, fotogrāfiju apskate, ja tādas bija līdzīgas paņemtas jau pirmajā apmeklēšanas reizē. Izziņas

traumatoloģiskajā slimnīcā, morgā, aizturēto saraksta caurskatīšana un tā tālāk, draugi, paziņas, radnieki, aptaujas, aptaujas, un tikai vēlāk, ja gadījums bija nopietns, ja trauksme nebija veltīga, tikai vēlāk faktu un apstākļu kopumā un raibumā iezīmējās noteiktas līnijas, rēbusa kontūras ievilkās saskatāmi un daudz maz saprotami. Tad nu vajadzēja atrisināt šo rēbusu, bet pagaidām līdz tam vēl tālu, un Strūga jūta pazīstamo dienesta garlaicību šajā šķietamajā nesteidzībā, ar kādu lieta uz sāka gaitu, paātrinādama to ar ārēji nemanāmiem un profāna acij nesaskatāmiem sīkumiem. Sīkumi varēja būt — kāda breigeliski izzīmēta detaļa, it kā nenozīmīga, kāda nejauši izteikta piebilde, kāds aizmirsts priekšmets, kāda vēstule, adrese, pazīšanās, it kā garām slidoša, bet patiesībā ar izšķirēju nozīmi.

Arhitekts Edmunds Bērzs piektdienas vakarā bija izbraucis ar automašīnu uz lauku mājām apciemot vecākus, solidamies atgriezties naktī no svētdienas uz pirmdienu, taču negaidīti aizkavējās.

Edīte Bērza visādi izdomājās, cenzdamās atrast vīra aizkavēšanās iemeslu. Abi vīra vecāki vēl bija pie labas veselības un nemaz ne-taisījās mirt. Arī nekādi steidzami darbi laukos patlaban nebija darāmi. Septembra vidū sākās lēns un mierīgs kartupeļu laiks.

Nakti sliktā miegā pavadījusi, Edīte no rīta piezvanīja uz arhitektu biroju, kur strādāja Edmunds, taču vīrs darbā nebija ieradies. Neviens nekā nezināja pateikt. Varbūt ceļā gadījusies katastrofa? Nakts no svētdienas uz pirmdienu bija miglaina. Gan jau viņai tad būtu laikus piezvanīts. Nē, katastrofu Edīte pilnīgi izslēdza. Mašīna bija tikko gadu kā iegādāta, lieliskā kārtībā gan motors, gan bremzes. Edmundam laba reakcija, refleksi darbojas nevainojami. Viņš brauca uzmanīgi. Edīte vēlreiz sev atkārtoja — katastrofas iespēja izslēdzama.

Varēja jau nu telegrammu atsūtīt vai aizbraukt līdz ciema padomei un piezvanīt uz Rīgu, padot kādu ziņu, lai sieva neuztraucas.

Astoņus gadus pavadījuši laulībā, viņi bija šķīrušies uz ilgāku laiku tikai divas reizes. Pirmajā reizē Edmunds devās ārzemju ceļojumā, otrajā Edīte, abas reizes Edīte regulāri rakstīja vēstules, bet Edmunds tikai izretis atbildēja, atsūtidams papīra lapu ar nekārtīgi uzskrīpātiem teikumiem, ko tad Edīte centās atšifrēt vai veselu nedēļu.

Sešos vakarā Edīte atgriezās no darba, arī viņa bija arhitekte, bet strādāja citā birojā. Vīra vēl nebija mājās. Nu Edītei radās nojauta, ka noticis kaut kas nopietns. Viņa piezvanīja vīra kolēģim Rītmanim.

— Labvakar, — viņa teica, — te Edīte. Vai Edmunds jums sacīja, ka nākamo piektdien mēs rīkojam mazas viesības?

— Edmundam šodien vajadzēja tikties ar to angli, — sacīja Rītmanis, — bet tavs cienījamais vīrs pat nebrīdināja mūs, ka neieradīsies! — Rītmanis neapmierināti burbuļoja klausulē. Likās, mazs, melns katliņš vārās pie auss un neapklusīs, kamēr nebūs izvāriņies sauss. — Mums nācās šā tā izlāpīties. Tu zini, visā birojā Edmunds vienīgais kaut cik sakarīgi runā anglicki. Iedod nu viņam klausuli, pats pastāstīšu.

— Edmunda vēl nav mājās, — Edīte sacīja, — nu, vai tad būsiet piektdienas vakarā?

Piektdienas vakars bija izdomāts iemesls. Edīte negribēja Rītmanim pavēstīt, ka viņai

nav pat ne jausmas, kur šodien aizklīdis Edmunds.

Viņš atbrauks šovakar, Edīte sevi mierināja.

— Piektdienas vakarā? Tūlīt, — Rītmanis atbildēja, — es aprunāšos ar sievu, vai piektdienas vakars mums brīvs.

Brītiņu klausulē valdīja klusums, melnā katliņa dziļumā Rītmanis sačukstējās ar sievu par piektdienas vakaru.

— Jā, — beidzot viņš teica, pat nepajautājis, vai Edīte klausās, — piektdienas vakars mums brīvs.

— Tad, lūdzu, septiņos, — sacīja Edīte un piebilda, — kad Edmunds pārbrauks, piezvanīs. Viņš aizkavējies uz laukiem pie vecākiem. Visu labu.

Viņa pārtrauca sarunu, un Rītmanis vairāk nekā nepaguva pajautāt.

Nu Edīte bija pārliecināta, ka laukos gadījies kas nopietns. Jo šodien bija tā diena, kad Rīgā iebrauca pazīstams angļu arhitekts, un Edmunds tad kā kolēģis un gids būtu vadājis viesi pa pilsētu.

Otrkārt — šodien Edmunda krustmeītai ap-ritēja trīs gadi. Mazulīti vajadzēja apsveikt, ierasties viesos, aizvest dāvanu, ziedus.

Edīte ar smagu sirdi posās viena.

Katrīna tipināja pretī, sniedza tuklo roželi, jautāja:

— Kur onka?

Mazā pilnīgi skaidri un saprotami izrunāja visus burtus, arī grūto «r». Krustmeita jau pirmajos dzīves gados aizrāvās ar tehniku,

gluži kā tāds puika. Edmunds stundām ilgi rāpoja meitenītei līdzās pa grīdu, spēlējoties ar elektrisko vilcienu, sarīkojot uzvelkamo automobiļu sacensības, labojot automātisko traktoru, cīnoties ar visurgājēju mēnessmašīnu, daudzriteņu amfībiju, monsturu ar zibīgām spuldžu acīm.

Kādreiz Katrīnas tēvs Jonāts bija tādā ticībā gaidījis dēlu, ka sapircis bezgala daudz rotallietu savam nākamajam zēnam, sievai vēl cerībās esot. Tagad nu Katrīna bija nodrošināta ar zēna rotallietām vismaz krietnu laiku, līdz cerētā brāliša piedzimšanai.

Edmunds un Katrīna bija lieli draugi. Viņu draudzība sakņojās kopējā interesē par rotallietām un par pasaku grāmatām. Kad Edmunds skaļi lasīja pasaku, Katrīna vērīgi klausījās, kaut arī lielie domāja, ka vērīgā klausīšanās ir tikai izlikšanās, ko gan tāds knauķis saprot no pasakām.

— Onka būs vēlāk, — atbildēja Edīte.

Kaut arī sirds dziļumos jau auga nenoteikta nelaimes sajūta, viņa cerēja, ka Edmunds atbrauks, apturēs auto zem Jonātu dzīvokļa logiem, vienā rāvienā uzskries pa kāpnēm, izgaisinās viņas slikto garstāvokli ar skaļu skūpstu. Un dzīve atkal ritēs savu ierasto un iemīloto gaitu.

— Kur tad Edis? — sasveicinādamies jautāja Katrīnas tēvs.

Katrīnas māte jautāja to pašu. No krēsliem pretī piecēlās Pētersoni, tie jautāja to pašu. Egliši iznāca no blakus istabas, jautādami,

kur Edis. Un visiem viņa atbildēja, ka Edmunds aizkavējies lauku mājās pie vecākiem.

Jonāts strādāja dīzeļu rūpnīcā par ceha meistaru, viņa sieva par tehnisko kontrolieri, viņi bija radnieki Bērziem. Jonāta sieva bija Edītes māsiņa.

— Varbūt uz ceļa kāds ritenis sameties? — jokoja Eglītis.

— Sirds nomierināšanai piezvanīšu uz autoinspekciju, — Jonāts sacīja, vairāk gan Edīti mierinādams, nekā nelaimei ticēdams.

Viņš piezvanīja. Tur iesākumā negribēja atbildēt, bet vēlāk pateica, ka uz N ceļa naktī no svētdienas uz pirmdienu nekādu satiksmes negadījumu nav bijis, un vispār, ne svētdien, ne pirmdien uz šā ceļa nekādu gadījumu nav bijis. Sveiki.

Edīte atgriezās pie viesiem.

Katrīna uz grīdas dancināja uzvelkamu mērkaķīti, mērkaķītis smieklīgi lēkāja, dauzīdams zili rūtotas bungas. Viesi sēdēja pusaplī mīkstos atzveltņos krēslos, kokteiļa glāzēm rokās. Čaloja. Smējās. Tika pārstāstītas pilsētas jaunākās tenkas. Kāds pāris izšķīries, kāds apprecējies. Kas dzimis, kas miris. Kas dzērumā smieklīgs kļuvis.

Vērojot priecīgo kņadu, Edītes nemiers pamazām izgaisa.

Ja kaut kas būtu noticis ar Edmundu, šie cilvēki neuzvestos tik skaļi un priecīgi, tumša nojauta gultos arī pār viņiem. Edīte mēģināja būt liksma, nesabojāt vakara gaišo noskaņu mazajai gavilnieci. Tomēr Edīti neatstāja apziņa, ka dzīvē noticis liels pagrieziens un

tā vairs nekad neritēs tik jautri un līdzsvaroti kā līdz šim.

Mājās viņa atgriezās ar taksometru. Dzīvokļa abas istabas likās tukšas un nemājīgas, vēsas un nemīlīgas. Edīte aizmīga, mocīdamās ar nemierīgām domām. Pamodās agri.

Lēmums jau bija nobriedis. Tikko sagaidījusi septiņus, viņa piezvanīja savam priekšniekam.

Jūlijs Novadnieks vēl gulēja, un viņa sieva pacēla telefona klausuli.

— Labrīt. Runā Edīte Bērza. Lūdzu pie tālruņa biedru Novadnieku.

— Jā, tūlīt, uzgaidiet brīdi, — sacīja Novadnieka sieva.

— Kas tur tik agri zvana? — ņurdēja Novadnieks. — Ak, Bērza! Ko viņai ievajadzējies tik agrā stundā? Ne brīdi tev nav miera!

Un viņš iegāja vannas istabā izskalot zobus, jo bija pārlicināts, ka nav pieklājīgi runāt pa telefonu ar nemazgātiem zobiem.

— Jā, es klausos, — viņš pēc brītiņa sacīja, norīdams skalojamā ūdens paliekas.

— Biedri Novadniek, — Edīte teica, — es gribētu dabūt brīvdienu.

— Bet es domāju, ka gribat pārbaudīt, cik es ceļos! Vai jautājums tik steidzams? Tādēļ zvanāt man pirms saules lēkta? Nevarējāt paciesties līdz deviņiem? Kad jums vajadzīga brīvdiena?

— Šodien.

— Šodien? Kur bijāt agrāk? Kas par dīvainām iegribām, kas par ātrām iedomām! Zinat, darba līdz kaklam. Vai kas noticis?

— To es vēlāk paskaidrošu. Brīvdiena nepieciešama.

— Labi. Vienu dienu. Bet vairāk es to necietīšu. Tādas kaprīzes! Un nekad nezvaniet man pirms darba laika. Par darba jautājumiem es runāju tikai darba laikā. Visu labu. Pasveiciniet savu vīru.

Pusdeviņos Edīte Rīgas dzelzceļa stacijā nopirka biļeti un iesēdās vilcienā. Pēc divu stundu brauciena viņa izkāpa mazā lauku stacijā.

Ceļš viegli putēja. Zeltāja labības rugaines. Edīte raiti soļoja uz priekšu, un līdz ar palso rudens gaismu sirdī ielija vieglas skumjas un smeldzīgs miers.

Edmunda tēvs vai māte?

2
Viens no viņiem aizgājis. Nopļauts mūžs un dzeltējoša rugaine. Nāve rudenī. Visdrīzāk tēvs. Viņš izsenis žēlojās par sirdssāpēm, kaulu sāpēm un spazmām vēderā. Māte turējās nīpri, allaž piezoboja tēvu, sacīdama:

— Tas tev nāk no nerviem. Tu jau man vienmēr ar nerviem esi bijis.

Varbūt māte? Stiprie vienmēr aiziet ātri un negaidīti.

Tas noticis rudenī, viņa brīdi vēlāk nodomāja, iegrieždamās šaurākā sāncelājā. Bija kaut kāda likumsakarība šajos vārdos, rudenī, kad laika ritums uz mirkli it kā sastringst, kad tveice un vēsma izlīdzinās, kad dienas un naktis vienādi klusas, kad nobriest augļi un cilvēki, kad daba nostājas līdzsvarā, rudenī nāve neliekas tik nejēdzīga, nāve kā aizmigšana, dabas aizmigšana pirms ziemas

miega. Nāve kā grauda ienākšanās un klusēšana.

Tātat — tēvs. Visdrīzāk tēvs. Mūžam kustīgais zemnieks, savos gados vēl iedams kolhoza darbos, arī māju paguva uzkopt. Ne pagalīte viņam nemētājās pagalmā. Visām ēkām jauni jumti uzstīti. Malka ziemai sagādāta. Govij un aitām siens tas labākais sapļauts, sažāvēts, laikus šķūnī ievests. Arī šai ziemai viņš malku sagādājis, pats gan mūžīgā vēsumā paliks.

Un nu jau varēja sākt dzīvot, pienācīgi atkopušies pēc kara un grūtajiem laikiem. Iegādājušies atkal mantību. Bērnu izaudzinājuši. Šādas mazliet sentimentālas domas domājot, Edīte iegāja Pliņņu mājas pagalmā. Riedams pretī metās raibais suns. Pazinis priecīgi iesmilkstējās.

Uz lievenēm, rokas zem priekšauta saņēmusi, iznāca māte.

— Tu tā esi, meit! — viņa sasita plaukostas, un balti miltu putekli nokūpa gaisā.

Tēvs, tātat tomēr tēvs. Nabaga māte. Jaukusi maizi bērēm. Bēru pīrāgiem mīklu. Bet nemanīja ne skumju, ne asaru pēdas mātes rāmajā sejā, tikai viegls izbrīns un pārsteigums par negaidīto viešņu pārslidēja vaibstiem.

Tūlīt līdzās mātei iznāca tēvs. Savā parastajā puszviļu, pusklubu gaitā.

Edmunds, tai brīdī iešāvās Edītei prātā, kur tad Edmunds? Kur mašīna? Aizbraucis. Kad? Kāpēc aizkavējies? Pretrunīgas domas jaucās cita pār citu. Prieks par vecīšiem. Dzīvi. Abi

dzīvi. Bažas: kur Edmunds? Viņa kļūdījusies, ak, neērti, to vecīšiem nemaz nedrīkst sacīt. Izsmies viņu. Atbraukusi apbērēt. Edmunds droši vien jau Rīgā. Pārsteigusies.

— Nāc vien, meit, iekšā, — vēlīgi sacīja māte, — nupat iejaucu mīklu, būsi taisni uz pankokām atbraukuse.

Vēlāk, kad virtuvē uz plīts čuguna riņķiem nokūpējušā pannā čurkstēja pankūkas un māte ar nerūsējoša tērauda nazi uzmeta uz pannas dzeltenu sviesta piku, Edīte uzziņāja, ka Edmunds izbraucis naktī no svētdienas uz pirmdienu. Viņš izbraucis vakarā ap pusvienpadsmitiem. Uz Rīgu.

Bet, atšķirībā no Edītes, abi vecie neizrādīja sevišķu satraukumu par Edmunda pazušānu. Viņiem likās dabiski, ka dēliņš aizkavējies kādu dienu. Vai mazums zēnam darīšanu? Jauna mašīna, varbūt nolēmis izskriet kādu likumu, kādu draugu apciemot.

Māte tā kā mazliet smīnēja par vedeklas, šaudīklas, nemieru. Ko tā uztraucas? Ko sper vai zemes gaisā? Skrien to gabalu no pilsētas, tīri kā sēņu būtu aprūcies. Vai tad tagad vīri pazūd? Agrāk gan dzēra nedēļu pa krogiem, pat dziesma bij — «saimnieks bulli pārdevis, visu naudu nodzēris», — sievas nezināja, kur meklēt, bet vai tad tā uztraucās. Zināja, nekur nepalikis, mājās būs kā likts. Nē, nē, vēl nav dzirdēts, ka kāds būtu pazudis. Edīņš nedzer? Bet tāpat var gadīties kādas darīšanas. Tā māte purpināja, pankūkas cepdama, vedeklu mielodama, zustreņu ievārijumu uz baltā šķīvja likdama.

Tēvs vienā mierā kūpināja pīpīti, uz maza blukšā plīts priekšā sēdēdams, te muguru, te sānus sildīdams.

Edītei šķita, ka abiem vecākiem kaut kas zināms, ko viņi vedeklai nesaka. Varbūt zina, kur Edmunds, zina, bet klusē. Vīramāte nekad nebija turējusi uz Edīti pārāk labu prātu.

— Ko tā šaudīkla, — viņa pukojās, — ar slēpēm no kalna skrien, likumus mezdama, vai tas sievai piedien!

Bet vīratēvs? Vienmēr labs un gādīgs pret viņu, šoreiz noslēpumaini kluss. Nemācēja neko mierinošu pateikt kā vien:

— Nekas, meit, gan jau būs Rīgā priekšā. Vai nu mazums kāda aizkavēšanās, nav jau puspasaules jāceļ kājās.

Pēcpusdienā viņa atgriezās stacijā tikpat gudra, cik atbraukusi. Tomēr nemiens pa daļai zudis. Likās, vecie tukšu nerunā. Droši vien Edmunds jau mājās, tagad zvana uz visām pusēm, meklējot Edīti. Nekas, lai pazvana vien.

Ejot garām kaimiņu sētai, Edīte aiz akāciju dzīvzoga pamanīja kādu jaunu sievieti cieši skatāmies. Viņa redzēja tikai baltu kaklu, brūnu seju un melnus, dabiskos vilņos pāri pleciem slīgstošus matus.

Viņa vienmēr bija apskaudusi tādus matus.

Nojauta par sāncensi, par otru sievieti kā elpu aizraujošs kritiens izjauca jau mierīgi kļuvušo domu plūdumu.

Edmunds un Edīte bija kursa biedri. Viņu mīlestība izauga un nostiprinājās ar gadiem. Edīte zināja, ka pirms viņas Edmundam bijusi

viena nopietna aizraušanās, bet ar to nu ir cauri uz visiem laikiem.

Kaut arī pavasarī viņai pateica, ka Edmunds pusdienojis ar to sievieti kafejnīcā «Lira». Rīgā vienmēr gadījās redzīga acs, stāstīga mēle, līdzī jūtoša sirds, sensāciju alkstošs prāts, kas pavēstīja: «Zini, tavējs pusdienoja kopā ar to, nu, tu jau zini ar ko. Bet es domāju, ka viņiem viss jau cauri. No tavējā gan es neko tādu negaidīju!»

Iespēju, ka Edmunds varētu viņai kļūt neuzticīgs, viņa pat domās nepielaida. Taču tagad mazais šaubu stādiņš negaidīti laida saknes, barodamies neziņas sulās, izauga koka lielumā. Vai viņa pati par sevi vienmēr droša? Vai viņa dažkārt nedomāja par Irbi? Ja Irbe būtu viņu aizrāvis pilnīgi un nedalīti, vai Edīte nedotos dēkā? Tiesa, Irbe bija bikls un neuzņēmīgs, tā arī starp viņiem nekas nenotika. Protams, pagaidām neviens viņai nešķita labāks un piemērotāks dzīves biedrs kā Edis, tomēr — viņu laulība dibinājās uz pierastību, uz rāmu draudzību, uz zināmiem glāstiem. Vai viņa bija droša pati par sevi?

Kas ir šī sieviete kaimiņu sētā? Ko nozīmēja Edmunda biežie braucieni uz lauku mājām? Viņš teicās palīdzot vecīšiem izbūvēt bēniņu stāvu. Kad bēniņi bija izbūvēti, teicās ierīkojot centrālpakuri. Un tā aizvien atrada daudzus un dažādus palīdzamos darbus. Bet visiem bija zināms, ka viņš ne acu galā nevarēja ieredzēt saimnieciskas rūpes. Šaubas kremta un dedzināja sirdi. Ko viņa zināja par vīru šajos astoņos laulības gados?

Edīte nožēloja, ka nav guvusi bērnu no Edmunda. Aizvien viņi bērnu atlika uz vēlāku laiku. Vispirms gribēja iegādāties visnepieciešamākās lietas, labiekārtot savu dzīvokli, cik nu tas vien iespējams. Viņi domāja, ka bērns piedzimis un pieaudzis vēlāk pārmetīs, ka materiāli nav pienācīgi nodrošināti. Un viņi gribēja būt nodrošināti uz to labāko.

Putekļu sūcējs, televizors, ledusskapis, magnetofons, dzīvoklis, drēbes, mēbeles, auto, motorlaiva, vasarnīca, to visu viņi vēlējās. Tiesa, vasarnīca pagaidām nebija iegādāta, viss pārējais jau bija, taču Edmunda vecāku māja pati kalpoja kā labākā vasarnīca, gleznainā vietā, pie ūdens. Ja ne vīra mātes dažkārtējā nenovīdība, Edīte labprāt pavadītu te katru svētdienu. Tagad viņa svētdienās palika pilsētā, apkopa dzīvokli, mazgāja veļu, šuva sev drēbes.

Viņi bija ieplānojuši bērnu radīt šajā rudenī. Edīte vēlējās, lai bērns piedzimst jūlijā. Viņa cerēja sagaidīt zēnu un domāja, ka izaudzinās viņu par ievērojamu cilvēku. Tad nu tieši pirms bērna ieņemšanas Edmunds pazudis, un tagad Edīte jutās negaidīti samulsusi, kaut arī viņa tikai pāris dienu atraitne, šāds gadījums kaut kas ārkārtējs, pa astoņiem gadiem pirmo reizi! Vīrs, citkārt tik piesaistīts viņai, pazūd, neteicis ne vārda. Varbūt aizbēdzis ar citu sievieti un tagad bauda dzīvi cepuri kuldams? Varbūt Edmunds nogremdējis mašīnu ezerā, pats aizbraucis uz Tālajiem Austrumiem? No viņa

visu varēja sagaidīt, viņš bija neaprēķināms savos lēmumos, viņa rīcībā bieži trūka secības. Viņš bija kaprīzs. Viņa gribas spēks niecīgs, un visnotaļ viņš likās nenoteikts cilvēks. Bet varbūt viņa sašutumā sprieda neobjektīvi? Jā, patlaban viņa bija sašutusi. Un, vilcienā braucot, uzbudinājums vēl pieauga. Nu, ja viņš būs mājās! Varbūt viņa lieki uztraukusies kā mulķīte, taču viņš vainīgs pie šā uztraukuma. Edīte sāka domāt ar vēsāku prātu.

Brīvdienās viņš mēdza ilgi gulēt. Viņš labprātāk nedarīja neko, nekā darīja kaut ko. Skatījās trulā pacietībā visus futbola mačus pa televizoru, vienalga, vai spēle bija interesanta vai garlaicīga. Viņš skatījās visas filmas par karu, vienalga, vai tās bija patiesas vai nepatiesas.

Vienīgi savu darbu, to viņš padarīja kārtīgi, neļaudams ne sev, ne saviem padotajiem nekādas atlaides. Tas arī vienīgais. Ja runa gāja par darbu, viņa prāts piepeši kļuva lokans un vijīgs. Strupceļā nokļuvušas problēmas viņš izvadīja visnegaidītākajos atrisinājumos. Viņš prata iedarbināt garo ierēdniecības ķēdi, lai tā strādā viņa labā. Viņš prata izdabūt savam birojam dažādas ērtības un atvieglinājumus. Necerētas priekšrocības. Tāpat arī savām celtnēm sadabūt visdeficītākos materiālus. Viņš prata savaldzināt cilvēkus, no kuriem bija atkarīgs. Viņš prata iegūt simpātijas.

Ja runa gāja par darbu, tad Edmunds gluži pārvērtās. Ne vēsts vairs no tā miegamices,

kas svētdienās gulšņāja uz dīvāna, pat ne pirksta nepielikdams sabojātajam motorlavas motoram, kamēr Edīte gāja, zvanīja, meklēja, rūpējās, atrada meistarū un rezerves daļas. Visu savu brīvo laiku noskriedamās, savezdama kārtībā māju, motorlaivu, un tikai tad sliņķis laiski iesēdās pie stūres, izlaida kādu līkumu pa ūdeņiem.

Jāteic, tas arī visai liels sasniegums, ka viņš nolika autovadītāja tiesības. Neparko viņš negribēja ķēpāties ar automašīnu, tā viņam likās lieka un nevajadzīga, tikai Edītes bikstīts un spiests, viņš beidzot iestājās šoferu kursos un ar pazišanās palīdzību tika cauri visādu komisiju džungļiem.

Edīte zināja, ka vislabprātāk viņas vīrs dzīvotu šādi.

Mazā istabiņā siltu paklāju izklātā, uz milzīgi plata dīvāna, siltumā pie televizora, radio, magnetofona, pie grāmatām, platēm un magnetofona lentēm. Pie kinofilmām, ko viņš pats būtu uzņēmis. Un nebūtu viņam jāmazgājas, nebūtu jādzēn bārda, nebūtu jāiet pie friziera, nebūtu jāmaina zeķes katru dienu, nebūtu jāapgriež kāju un roku nagi, nebūtu jātira apģērbs, bet varētu valkāt vienu un to pašu smalkvilnas kreklu, netīru un novazātu, un dungriņus ar kniedēm, un nebūtu jāiet uz kino, nebūtu jāiet uz viesībām, nebūtu jāiet uz teātri, un tikai uz darbu būtu jāiet, bet citādi drīkstētu visu laiku pavadīt, zvilnot uz dīvāna.

Konjaku viņš vairs nelietoja. Cigaretēs nesmēķēja. Sātīgi ēst bija pārstājis. Gremoja

Edīte 11.11.57

rupju maizi, piedzerdams kefīru. Jo viņam, redziet, smalka kaite, podagra, tā esot jāārstē. Dažreiz viņš spēlēja tenisu, bet ziemā slēpoja. Viņš bija pavisam savāds vīrs, bet visādi citādi labs vīrs un vīrietis, tikai šī gluži nesa-protamā inertība, ja runa gāja par kaut ko citu, izņemot darbu.

Viņš jutās gluži nepraktisks dzīves jautājumos, un Edīte zināja, ka Edmunds ne dienu nevar nodzīvot bez viņas. Tā bija Edīte, kas uzturēja vīru kaut cik cilvēciskā izskatā, kas gludināja viņa drēbes, nesa kreklus un veļu uz mazgātavu un mazo veļu mazgāja mājās, tā bija viņa, kas iepirkās, organizēja ģimenes budžeta pareizu sadali, tā bija viņa, kas mazgāja, kopa un loloja vīra ķermeni, tā bija viņa, kas rūpējās par vīra svaru un barojumu, tā bija viņa, kas atgādināja šim gaisa grāb-
slim, ka laikus jāceļas, jāēd, jādzer, jāguļ, jāmīl.

Svētdienās viņš stundām varēja, neko nedarīdams, vāļāties uz dīvāna pussnaudā, pusmiegā, netīriem zobiem, nemazgājies, gatavais skunkss. Tādās reizēs iztraucēts, viņš atbildēja, kā domājot.

Varbūt no tiesas viņš pārdomāja kārtējo projektu, varbūt sapņoja par kaut ko citu, kontrolēt domas nebija iespējams.

Precīzs viņš bija vienīgi darba jautājumos, citur uz viņu nevarēja paļauties, viņš allaž aizmirsa, negribēja, atteicās kaut ko saimniecībai derīgu izdarīt. Sikos mājas darbus un remontus veica Edīte. Edmunds bija izstrādājis gluži unikālu metodi, kā atkratīties no

pienākumiem. Viņš allaž visam piekrita, apsolīja, zvērēja, ka izdarīs, atnesīs, aizvedīs, panāks, atnāks, paveiks, bet nekad neko nedarīja, lai šos solījumus pildītu, neaizveda, nepanāca, neizdarīja.

Protams, viņam bija izstrādāta sava gluži pieklājīgi motivēta teorija, ka divdesmitā gadsimta apstākļos cilvēks, strādājot radošu darbu, ir visā pilnībā atdots šim darbam kā vergs īpašniekam, un dzīve ir par īsu, lai vel-tītu vērību citām lietām, kas patiesībā tādi sikumi vien ir, jo panākumus var gūt tikai vienā jomā, pie tam ejot dziļumā, nevis plašumā. Bet uz pārējo viņam gluži vienkārši uzspļaut.

Dažbrīd viņš bija mazrunīgs un kluss, stundām ilgi nebilda ne vārda, bet uzrunāts tikai atņurdēja.

— Liec mani mierā! Esmu aizņemts.

Dažbrīd viņš par šādu nelaikus uzrunu tā saskaitās, ka nerunāja ar Edīti divas dienas, un piepeši atsāka runāt tieši tad, kad Edīte bija paguvusi noskaisties. Nu viņam lielais izbrīns.

— Par ko tu, sieviņ, dusmojies?

Īsa gan viņam atmiņa tādās reizēs.

Dažbrīd viņš sēdēja pie galda, aizrautīgi lasīdams kādu grāmatu par dizaina problēmām, un piepeši, pielēcis kājās, metās Edītei klāt. Sagrāba, sāka ņurdzīt, čukstēdams.

— Ak tu, mans mazais knābīti!

Nogāza Edīti uz dīvāna un turēja stingri, un cīnījās ar viņu, un šakaitināja galīgi, jo viņa nebūt nebija tieši šajā brīdī noskaņota.

abu afficēto

Reiz viņa iesita viņam ar kurpi pa galvu, atvairīdama pārāk kaislīgo uzbrukumumu. Viņš ilgi sēdēja domīgs, galvu rokās turēdams, bet nākamajā dienā noslēpa šīs kurpes. Atdeva tikai pēc nedēļas, kad Edīte lūgšus palūdza.

Viņš mēdza sacīt.

— Laulības dzīvē pastāv divu veidu ķildas. Vai nu biežas, bet sīkas. Vai retas, bet lielas. Tad nu izvēlēsimies.

— Es negribu nekādu ķildu, — Edīte atbildēja.

— Tas nav iespējams, — viņš sacīja, turpinādams prātot, — redzi, padomā pati, ja tu izvēlēšies biežas, bet sīkas ķildas un es izvēlēšos retas, bet lielas, tad mums miera nebūs nekad. Tad nu jau laikus vienosimies. Jo skaidrs ir viens, bez ķildām mēs neiztiksim.

Dažbrīd Edītei pienāca dīvainas pastkartes, parakstītas ar vārdu «Mūmijs». Piemēram, uz vienas bija netīrs lācis, kas mazgā sev muti, un divrinde.

«Mazgājies, lācene,

Dabūsi plāceni!»

Klāt bija pierakstīts arī teksts.

«Mana dārgā, es tev atgādinu, ka mūsu laimīgās laulības astotajā gadā pats mazgājos katru rītu. Mūmijs.»

Dažbrīd, no darba pārnācis, viņš ar visnopietnāko sejas izteiksmi klāstīja visneiedomājamākās lietas, piemēram, ka nupat redzējis ēģiptiešu virsnieku uz kamieļa iejājam sakaru ministrijas vārtos, vai atkal, ka Vecrīgā krusa nositusi divus kaķus un vienu sētnieku, kas valkājis kaķādas cepuri.

Viņam piemita tā lieliskā īpašība pārsteidzīgi neizpaust savas domas un izjūtas. Viņš prata ar visnopietnāko seju piekrist lielākajām mistērijām un farsiem. Ja kāds izteica acīm redzamu aplamību vai apgalvojumu, pats maldīgi ticēdams savai taisnībai, Edmunds tūlīt savaigstīja visstulbāko seju. Viņam piemita tieksme šādi izjokot cilvēkus. Viņš izlikās, ka piekrīt aplamajam uzskatam, bet lāgā tomēr nesaprot, un lūdza paskaidrot lietas būtību tuvāk, sacīdams, ka galvenajos vilcienos viņam viss esot skaidrs, bet reiz viņš tādu pašu uzskatu ņēmieš aizstāvēt šaurā sabiedrībā un nav varējis vai nav mācējis atrast pienācīgos argumentus, lai atspēkotu dažus jautājumus.

Un tūlīt, savaigstījis līdzjūtīga cietēja seju, Edmunds sāka uzdot šos jautājumus. Aplamā uzskata izteicējs, sastapis grūtībās nokļuvušu sarunu biedru, lēnprātīgi ņēmās skaidrot, bet vienkāršie jautājumi, ko izsacīja Edmunds, patiesībā bija visnežēlīgākais preparējums, un drīzi vien aplamis saprata, ka izdarījis harikiri. Tad Edmunds viņam tēvišķīgi uzklāja pa plecu, sacīdams:

— Redz kā, bet es domāju, ka mums taisnība.

Studiju gados viņš bija piedalījies pašdarbības teātra izrādēs un allaž tēlojis raksturlomas. Viņš lieliski prata iejusties kādā kaislībā — vai nu mantrausībā, vai neprātīgā mīlestībā, vai liktenīgā kļūmē ar kādu maniakālu ideju un tamlīdzīgi.

Ja viņam, tramvajā braucot, piepeši kļuva

garlaicīgi, viņš varēja tīri negaidīti un nejauki iebrēkties, it kā viņam kāds būtu uzkāpis uz kājas. Viņš ilgi lēkāja vagona vidū, tirinot kāju, taujājot apkārtstāvētājiem. Vai jūs tas bijāt? Vai jūs? Kur tad galu galā ir vainīgais? Kaut kas neredzēts!

Edmunds varēja bezgalīgi ķēmoties un ērmoties, palicis divatā ar Edīti. Strādādams pie kāda rasējuma, viņš murmināja pretīgā rūķīša balsī:

— Labs, labs darbiņš iet uz priekšu, darbiņš drīz būs padarīts, mazs, smuks naudiņš nāks mājās, saņemsim mazs, smuks rubuliņš!

Viņš atkārtoja tamlīdzīgus teikumus dažādās balsīs noskaņās, nekaunīgi čērkstēja sapsiestā rīkles balsī, nīgri stiepdams vārdus caur degunu, nazālā tonkārtā. Piepeši ne no tā, ne no šā pielēca kājās, pāris reižu novēcināja rokas, izsaucās:

— Lidosim, lidosim!

Te uzreiz pierāva vēderu gluži klāt pie mugurkaula, ar spēku vairākas reizes izpūzdams gaisu no plaušām. Ievelkot gaisu, piepūta vēderu kā bungas. Nostājās uz galvas.

Tad atkal ķērās pie darba. Tas notika vakaros, kad viņš strādāja mājās, tērpies saburzītā, nošmulētā smalkvilnas kreklā un brezenta dungriņos ar kniedēm.

Vislabprātāk viņš pa dzīvokli staigāja basām kājām un tikai ar lielu piespiešanos bija piedabūjams uzvilkt kurpes reizēs, kad atnāca viesi. Uz darbu viņš vairākkārt grasījās aizlavīties iznēsātās, gluži bezformīgās čaba-

tās, tikai smiekla dēļ saukdams tās par kurpēm, viņam, redziet, tajās esot ērtāk staigāt.

Kad Edīte iznāca no stacijas ēkas, betona plāksnēm izklātajā laukumā nokrita pirmās lietus lāses.

Vēlāk viņa stāvēja tramvaja pieturā, un lietus tecēja aiz apkakles. Tūlīt no stacijas viņa piezvanīja uz māju, bet neviens pie tālruņa nepienāca. Ja Edmunds būtu pazudis sestdienā vai svētdienā, Edīte neuztrauktos. Bet viņa zināja, ka septiņu gadu laikā viņš ne reizi nebija kavējis darbu birojā. Būdam kaislīgs slēpotājs, viņš pameta lieliski iebrauktu slaloma trasi Kaukāzā, Terskolā, lai tikai pagātu laikus atgriezties darbā, lai ar nevienu lieku dienu nepaildzinātu savu atvaļinājumu.

Lietum tekot pa seju, viņa iekāpa tramvajā. Kāds viņai piedāvāja vietu. Tas nu viņas mūžā gadījās pirmo reizi. Paskatījusies loga rūtī, viņa brīdi vēroja savu atspidumu, redzēja, ka izskatās neparasti skaista, bāla, lielām acīm, sarkanu muti, ūdens svaigumā mirdzošu ādu. Bet viņa bija domājusi, ka līdzinās bēdu sagrauztai mūķenei.

Bija otrdienas vakars.

Aizgājusi mājās, Edīte pārvilka sausas drēbes un ilgi sēdēja pie telefona aparāta, nevarēdama izlemt, kam piezvanīt. Viņa labprāt būtu zvanījusi tēvam, bet tēvs patlaban atradās Tallinā, mediķu simpozijā, viņš atgriezīsies tikai nedēļas nogalē. Mātei viņa nevēlējās zvanīt, tad būtu pārāk daudz jārunā.

Vismazāk viņa vēlējās runāt ar kādu draudzēni.

Atskanot klusinātam telefona zvanam, viņa pat negribēja ņemt klausuli. Neticīgi iedomājās, ka Edmunds varētu dot kādu ziņu, tūdaļ bija klāt pie aparāta.

Runāja Jonāts. Apjautājās par Edmundu, piekodināja rīt pat pieteikt milicijā. Lai nedomājot to ļaunāko, bet varbūt ar Edmundu gadījusies kāda nelaime. Viss beigšoties labi. Nu jā, ko gan citu viņa gribēja dzirdēt.

Edīte un Edmunds apprecējās pēdējā kursā, viņai tikko tad palika divdesmit divi gadi, bet Edmunds bija par pieciem gadiem vecāks. Astoņus kopdzīves gadus viņi aizvadīja nemitīgā cīņā ar apstākļiem, cīņā par labklājības uzlabošanu, un tagad, kad patiešām varēja sākt dzīvot, kad cerētais jau šķita iegūts, kad ģimene saaugusi veselā organismā, tagad, kad pienācis laiks dzemdināt dēlu, Edmunds ņem un pazūd.

Edīte galīgi atmeta iespēju, ka Edmunds varētu būt pie citas sievietes. Tad viņš neka vētu darbu. Viņi bija visu izrunājuši savā laikā. Jā, tad viss ietu gludi, viņš visu paziņotu, kā ir, nedodams Edītei iemeslu bailoties un uztraukties.

Naktī viņa gulēja slikti. Aizmiegot pamodās kā pēc kritiena melnā tumsā, uz brīdi iesnaudusies, sapnī redzēja slimnīcu.

Pelēkas gaismas taisnstūri gūlās uz betonētās gaitēņa grīdas, kur mīkstās slimnieku čības daudzo gadu gaitā bija izdeldējušas negludus izgrazumus, izšļūkusumus un izdabu-

mus. Kā slaloma trase kalna nogāzē, ja skatās no lidmašīnas. Gaitenis, piesūcies skāņajām slimnīcas smakām, vēdīja vatēto segu salkano garšu, joda pievelgušos halātus, oda pēc sviedriem, urīna, karbola. Smaržoja mikls ģipsis. Čaukstēja mūsu un sanitāru stērķelētie uzsvārči, pavadot kādus slimnieku ratiņus. Gumijotie riteņi mīksti slīdēja pa nelīdzeno grīdu. Edīte nepaguva saskatīt, kas guļ ratiņos. Tie bija operācijas ratiņi. Viņa pamodās.

Ko varētu nozīmēt šāds sapnis? Tāpat kā visi cilvēki svarīgu notikumu gaidās redzētajos sapņos meklē un saskata jēgu, tā arī viņa centās sapni izskaidrot, lai arī stāvēja tālu no mānticības aizspriedumiem.

Viņa atkal aizvēra acis un redzēja kalnu, saulē balti degošo sniegu, reibinošo ātruma sajūtu un atskurbinošo nogāzes stāvumu, viņa redzēja citus slēpotājus raibā virknē brāžamies lejup, dzirdēja, kā pagriezienos švīkst slēpes, viņa sāka nobraucienu, nolaideņajās vietās izgriezdama ģeometriski pareizus lokus, līganus un vienmērīgus, bet stāvajās vietās taisīja biežus pagriezienus, apliekdama mazus lokus ap katru sniega pauguru. Kājas jūta slēpju triecienu, kad tās pagriezienā noslīdēja no pauguriem sniega vannās.

Kalns atstāja neizdzēšamu iespaidu ar savu varenību, sniega mēteli iekumpis mākoņos, zobainiem nogāžu klājiem slīgdams ielejā.

Viņa brīnījās, kāpēc uz kalna neredz Edmundu, lai gan allaž nobraucienos viņš devās pa priekšu.

Ak jā, Edmunds patlaban sarunājās ar saimnieci, viņi dzīvoja pie tās, irēdami gultas vietu. Saimniece mīkstā, patīkamā balsī stāstīja.

— Katru sezonu uz kalna ir trīs liķi. Man jums jāsaaka, šajā sezonā jau divi bija, vēl vienam liķim jābūt. To atminieties. Netrako-
jiet pa kalnu. Visparastāk notiek tā, divi nāk lejā, katrs pretējā griezienā, saskrienas, un tas, kam lielāks ātrums, nosit to, kam ātrums mazāks. Un katru sezonu ir divdesmit deviņi skrūvveida lūzumi. Grūti dzīst. Šajā sezonā jau divdesmit septiņi lūzumi ir, bet diviem vēl jābūt, to atminieties. Un katru dienu ir divi vai trīs izmežģījumi, sestdienās un svētdienās, kad sarodas vairāk cilvēku, izmežģījumi ir trīs četri, un kas tas ir tādām kalnam, nieks vien ir, kad katru dienu virsū kādi trīs simti slēpotāju.

Bet Edmunds nopietnā balsī atbildēja saimniecei.

— Antoņina Petrovna, nākamgad cilvēku būs vēl vairāk. Visas cerības mēs liekam uz privāto sektoru. Nemaz nebūtu slikti, ja katrai gultai laikus uzbūvētu otru stāvu. Gribat, uzprojektēšu? Līdz griestiem izlaidīsim cauri stieņus, iekārsim lāvas, un rublis piecdesmit no personas pa nakti, jo jums ir arī vaterklozets.

— Jā, — saimniece lepni atteica, — man ir vaterklozets. Tur var sēdēt virsū, zināt, blakus uz āķa pakārta lupatiņa, ar to vienmēr noslaukiet koka daļas. Lupatiņu es katru dienu izmazgāju. Kad beidzat, noraujiet

ūdeni. Papīrus gan iekšā nemetiet. Blakus groziņš, tur metiet; nebaidieties, nesmirdēs, groziņu katru dienu iztīru. Var gadīties, pēc ūdens noraušanas kāds sīkums paliek podā, tad nu aiz vannas stāv naktspodīņš, to laikus palieciet zem krāna, tad izlejiet podā, būs tīrs.

Edīte miegā smējās. Divās istabās saimniece bija itin ērti iekārtojusi deviņus cilvēkus, pati ar vīru un diviem bērniem pa sezonas laiku dzīvoja virtuvē. Edmunds bija tas lielākais runātājs un saimnieces uzklaustītājs, un saimniece tikai viņam kā lielu noslēpumu atklāja.

— Vannā var ielaist arī silto ūdeni. Vispirms gan virtuvē atvienojiet elektrību, citādi nositīs, tad noslēdziet mazo krānu, bet atveriet lielo, gaidiet, kad sāks burbuļot, pārslēdziet, rau', šo rokturi, un tad ūdens sāks nākt.

— Par to es jums maksāšu rubli piecdesmit piecas kapeikas! — svarīgi sacīja Edmunds.

Nē, nē, viņš nepazudīs, miegā domāja Edīte. Viņš pārāk labi pazīst cilvēkus, viņš pagūs iebilst kādus vārdus, pirms ļaundari pieliks viņam roku. Viņš pratīs tos aizrunāt. Viņam ir laime. Laime viņu sargā. Ja sargāja uz kalna, sargās arī tagad, un vēl un vēl viņa atkārtoja maģiskos vārdus. Pat mazais ēzelītis viņam klausīja.

Ciematā no sniega sāka iznirt netīrumu kaudzes, pavasaris noņēma zemei balto smiņķi. Mazi ēzeliši laizīja pamestas konservu bundžas ar mēli, un kāds sevišķi spītīgs ēzelītis stundām stāvēja uz ceļa, nelaižot garām automašīnas. Edmunds sadabūja eļļas

krāsu un uz ēzeliša biezspalvainajiem sāniem uzrakstīja.

«Valsts autoinspekcija.»

Bet arī autoinspekcijā nekā nezināja pateikt, viņa domāja, braucot kalnā ar cēlāju. Noņēmusi aizsargbrilles, paskatījās uz saulē degošo sniegu. It kā kvēloša alva ielija acīs. Pat cauri aizvērtiem plakstiem viņa juta žilbinošo gaismu.

Bet varbūt Edmunds vairs neredz? Akls?

Pamodusies viņa piegāja pie loga. Lejā uz ielas tramvaja sliežu pārmiju krustojumā strādāja metinātāji. Balta gaisma plaiksnīja augšā līdz trešā stāva logiem. Edīte aizvilka aizkarus, atgriezās gultā.

No rīta pulksten astoņos, ar sāpošu galvu un mulsām domām, viņa zvanīja savam priekšniekam.

— Kas tur zvana? — jautāja Jūlijs Novadnieks, košļādams desas maizi.

— Bērza. Būs vai tevī iemilējusies. Nu jau otro rītu tev nedod miera, — Novadnieka sieva pasniedza vīram klausuli.

— Jā, es klausos, — pēc brīža ierunājās Novadnieks, norīdams desas maizes paliekas.

— Šodien no rīta nevarēšu ierasties darbā, — Edīte paziņoja.

— Kā! Edīt, es jūs nepazīstu! Neliekat vecam vīram vilties! Kaut ilūziju par savu punktualitāti atstāji. Kas tad nu tāds gadījies?

— Pazudis mans vīrs. Iešu uz miliciju pie teikt meklēšanu. Viņš izbrauca ar auto un nav atgriezies.

— Ko jūs sakāt? Pazudis! Sen jau?

— Trīs dienas.

— Ak, trīs dienas. Varbūt pie radiem?

— Nē.

— Nedomājiet nu to visu ļaunāko. Varbūt viņam kāds vējš ieskrējis galvā. Aizejiet, aizejiet. Varat kavēt kaut vai visu dienu, ja reiz tāda vajadzība. Un apzvaniet viņa draugus Tallinā, Viļņā un Maskavā. Es pats reiz biju tā aizskrējis uz nedēļu. Tas gan bija pirms piecpadsmit gadiem. Sastrīdējos ar sievu. Jūs taču nestrīdaties?

— Nē.

— Un, tikko būsiet visu nokārtojusi, nāciet šurp, izstāstiet man visu sīkāk. Es pazvanīšu pulkvedim Siliņam, viņš man draugs. Lai dara visu iespējamo.

— Paldies, — tādu atsaucību Edīte no vecā nebija gaidījusi.

— Un nenokariet galvu, — piebilda Novadnieks, beigdams sarunu. Brokastis vairs negaršoja, viņš atbīdīja sānis kafijas krūzi, tomātu maizi un siera maizi. Sieva vai dega nepacietībā.

— Ko tā Bērza tev sacīja? Kas noticis?

— Taisni neticami, — Novadnieks teica, — kaut kas tāds notiek mūsu sabiedrībā. Pazūd cilvēks! Vai tas var būt?!

Novadnieks piederēja pie tā tipa priekšniekiem, kas ne pirkstu nepakustinās, lai palīdzētu saviem darbiniekiem kādas saimnieciskas lietas kārtošanā. Viņam bija vienalga, vai darbinieki ir ēduši vai neēduši, apgērti

vai neapgērbti, apauti vai neapauti, ka tikai darbs tiek padarīts.

Novadniekam bija vienaldzīgi viņu dzīves apstākļi, ģimenes budžets, bērnu iekārtošana bērnudārzos. Novadnieks pret padotajiem turējās ciets kā krams, un tas nozīmēja lielu varonību, zinot priekšnieka raksturu, zvanīt rīta agrumā. No viņa baidījās un reizē cienīja, un tas bija tieši tas, ko viņš vēlējās, ko gaidīja no saviem padotajiem.

Taču pietika kādam darbiniekam griezties pēc Novadnieka palīdzības kādā jūtu jautājumā, jo sevišķi, ja runa bija par intīmo dzīvi, tūlīt Novadnieks iedegās viskarstākā ziņkārē un palīdzēt gribā, un arī bieži vien viņa palīdzība bija iedarbīga un rezultatīva. Tā tagad, saskatījis Bērza pazušā intīmus iemeslus, viņš tūdaļ zvanīja pulkvedim Siliņam.

— Vai nu slepkavība laupīšanas nolūkā, — sacīja Novadnieks, — un tad tur nekas nav līdzams, kaut arī tas vairāk tavā kompetencē. Vai arī viņš aizbēdzis ar kādu dāmu, kas visvairāk ticams. Tad nu dabū viņu pēc iespējas ātrāk rokā, jo citādi mana labākā darbiniece nervozē un cieš darbs.

Tai laikā Edīte Bērza no pasta automāta izzvanīja visas Novadnieka minētās pilsētas, kur Edmundam bija draugi. Velti, Edmunds tur nebija atrodams.

Deviņos un piecās minūtēs Edīte Bērza sēdēja pretī Valdim Strūgam, skatīdamās viņa neizteiksmīgajā sejā, pelēkajās acīs, klausī-

damās, kā viņš vienaldzīgi diktē telefona klausulē.

— Sūnu zaļš vieglais automobilis, tips «Moskvičs 412», pēdējais modelis, numurs? — un Strūga pievērsās Edītei.

Viņa nosauca numuru, un Strūga to atkārtoja telefona klausulē.

Tai laikā iezvanījās otrs telefons, un Strūga piespieda pie auss otru klausuli.

— Jā, biedri pulkvedi, — viņš teica otrā klausulē, — viņa patlaban ir pie manis. Ziņošu, tikko būšu izdarījis slēdzienu. Patlaban notiek anketēšana.

Strūga nolika klausuli, viņa seja ieguva izteiksmību, bet tomēr tā bija tikai dienesta izteiksmība. Viņš tika paskubināts, viņam tas nepatika, viņu kaitināja bikstišana, protežē būšana un tamlīdzīgi. Bet to vajadzēja paciest.

— Šasijas numurs, motora numurs, — viņš murmināja, — nu, to jau jūs nezināsit?

— To es nezinu.

— Uzzināsim autoinspekcijā.

Jau bija pieprasītas izziņas morgā, traumatoloģiskajā slimnīcā. Pārbaudīts aizturēto saraksts. Pagaidām ne vēsts par Edmunda Bērza likteni.

Anketēšana norisa lietišķi un garlaicīgi.

— Augums?

— Metrs astoņdesmit.

— Svars?

— Septiņdesmit trīs kilogrami.

— Matu krāsa?

— Pelēki.

— Acis?
— Pelēkas.
— Uzacis?
— Taisnas, viegli iepelēkas, drīzāk gaišas.
— Deguns?
— Taisns, viegli uzrauts, noliekts uz labo pusi, vaigi iekrituši, mute — vidēji liela. Lūpas apaļīgas, pilnīgas, ausis — parastas, vidēji lielas.

Neievērojams tips, domāja Strūga, izdarīdams pierastas piezīmes. Neievērojams tips, tāpat kā es. Ir svars, ir augums sakrīt. Tad viņš teica.

— Lūgšu jūs atbildēt pēc iespējas precīzāk, tas ļoti svarīgi pie identificēšanas.

— Kā jūs teicāt? — Edīti bija satraucis vārds «identificēšana».

— Nedomāju, ka šajā gadījumā tik tālu nonāks, — it kā atvainodamies sacīja Strūga. Patiešām, vārds bija negribēti izsprucis. — Bet taisni sūkumi ir svarīgi. Kādi viņam zobi? Vai ir mākslīgie?

Nu Strūga redzēja, ka šī sieviete ir jūtīga un katru viņa izteikto vārdu uztver kā glābšanas riņķi. Vajadzēja būt uzmanīgam vārdu izvēlē, lai nepagrūstu sievieti zem ūdens. Strūga izvairījās lietot vārdu «bija». Daudz vairāk cerību viesa vārds «ir». Viņš ievēroja, ka arī sieviete nekad neteica par savu vīru «bija». Viņai viņš ir.

— Zobi? Divi zelta kronīši labajā pusē. Abi priekšzobi plombēti.

— Kur ir zelta kronīši? Vai nevarat precizēt?

Ak, šausmas, kas man te jārunā, domāja Edīte. Tai laikā, lai meklētu manu vīru, viņš pieraksta papīru gubas. Bet varbūt tā vajadzēja. Viņa sasprindzināja atmiņu un atbildēja.

— Zelta kronītis uz acu zoba labajā pusē, tālāk viens mākslīgs zobs, un vēl viens kronītis, un vēl viens mākslīgs zobs. Labajā pusē. Tikai par abiem pēdējiem zobiem es nezinu, kurā tieši vietā.

— Rētas? Vai viņam ir kādas rētas?

— Uz labās rokas augšdelma rēta.

— Paliekoša iezīme, — murmināja Strūga, bet tik klusi, ka viņu nevarēja sadzirdēt.

— Cik gara ir rēta?

— Apmēram plaukstas garumā. Tad vēl apendiksa rēta vēdera labajā pusē, lejasdaļā, nu, tai vietā, kur parasti ir apendiksa rēta.

Strūga atzinīgi paskatījās uz sievieti, viņa runāja precīzi, saprata, ko no viņas grib. Tas nemaz negadījās tik bieži.

— Vai sena operācija?

— Jā, pirms deviņiem gadiem.

— Vai kādam pirkstam netrūkst kāda locēkļa?

— Nē, pirksti viņam ir visi. Vienīgi uz kreisās rokas iekška gara, zobaina rēta, visā iekška garumā.

— Redziet nu! Un tagad sakiēt — vai viņš slimoja ar kādām slimībām? Vai viņam ir kādas hroniskas kaites?

Edīte brīdi domāja. Viņa šaubījās, vai tāds sākums varētu ieinteresēt miliciju.

— Manam vīram ir podagra, — viņa beidzot sacīja.

— Kā — podagra? — Strūga piepeši atdzivojās.

Slimībām svarīga nozīme. Dažkārt nogalinātais cilvēks sakropļots līdz nepazīšanai, bet slimību atstātās pēdas palikušas.

Strūga bija meklējis cilvēkus ar sirds un asinsvadu slimībām, viņš bija meklējis cilvēkus ar nervu un psihiskām kaitēm, viņš bija meklējis reimatiķus ar sāļu piedzītām locītavām, viņš bija meklējis nieru slimniekus, kuņģa čūliniekus un māgas katarniekus, žultsakmeņu īpašniekus un triekas ķertos, viņš bija meklējis hemoroīķus un diabētiķus, dzinies pa pēdām morfinistiem un venēriķiem, viņš bija atradis vēžiniekus un ekzēmu ēstos. Katram cilvēkam ar laiku radās kāda slimība, ko viņš tad nēsāja līdzī cītīgāk nekā pasi. Podagriķi gadījās retāk, un pēdējā laikā Strūga ar sevišķu jūtību izturējās pret podagriķiem, tos viņš meklēja ar īstu kaismi, kā pats savus radniekus. Viņš labi zināja podagras sāpi un smeldzi. Slimība tomēr ir liels vienojošs spēks, to viņš atzina, ielikdams podagriķu meklēšanā daudz vairāk centības, nekā to prasīja reglaments.

— Jā, podagra, — Edīte atkātoja. — Ziniet, sāpes un kaula deformācija pie kājas lielā pirksta. Kauls viņam tajā vietā ir pavisam mezglains. Tāpēc viņš valkāja platas, ērtas kurpes.

Strūga juta labajā kājā pie lielā pirksta pazīstamu, stiepjošu, trulu sāpi un pat it kā pa-

tikamu kņudēšanu. Kauls vēl nebija deformējies. Tas patlaban deformējās. Bērzs arī trīs gadus vecāks par viņu.

— Vai viņš smēķē? — Strūga iejautājās.

— Nē, pēdējā laikā atmetis.

— Viņam jāskrien kross, — Strūga teica, — tas palīdz pret podagru. Fiziskas kustības.

— Viņš spēlē tenisu. Ziemā brauc slalomu.

— Labi brauc? — Strūga jautāja, personiskās ziņkāres vadīts. Jautājums neattiecās uz lietu. Likās interesanti uzzināt.

— Ziemu bijām Kaukāzā, — mazliet izvairīgi atbildēja Edīte.

— Kur?

— Terskolā.

— Un kādi tur kalni?

— Dažas vietas man likās kā mājas sienas stāvumā, — Edīte pirmo reizi šajā rītā pasmaidīja, — ar mūsējiem nemaz nevar salīdzināt.

Nu saruna atraisījās no oficialitātes valgiem, kļuva brīvāka, atklātāka.

— Jā, Terskola! — Strūga sapņaini paraudzījās pa logu. Bulvāra liepu dzeltenās galotnes kūpēja saulē. — Bet tagad pabeigsim anketēšanu. Lūdzu, kādās drēbēs viņš gērbies?

— Melnās biksēs ar svītriņu, — Edīte lēni runāja, cenšamās precīzi atcerēties, kādās drēbēs gērbies vīrs, — tumši pelēkos svārkos, tumši pelēkā džersijas kreklā. Viņam ap vidu pīta ādas josta. Zeķes melnas, droši vien viņš uzvilka melnās, kaut gan apgalvot nevaru. Kurpes arī melnas, platiem purngaliem.

Pie šiem vārdiem Strūga nopūtās, bet ne sapņaini.

— Veļa?

— Viņš ne visai vēlējās to valkāt. Ne triko krekliņu, ne silto apakšveļu. Vienīgi biksītes, tas arī viss. Vairāk nekā zem apģērba nebija.

— Vai viņam ir lietus mētelis?

— Jā, pelēks lietus mētelis, dienvidslāvu, ar rūtainu, iepogājamu oderi. Odere sarkani melni rūtota, kā skotu sega. Nē, nevis ar iepogājamu oderi, oderi vajadzēja fiksēt ar rāvēj-slēdzēju.

— Kas viņam atrodas kabatās?

— Nekas sevišķs. Visi auto dokumenti. Kabatas portfeli bija pase, Arhitektu savienības biedra karte. Kādi četrdesmit rubļi naudas. Tad vēl pildspalva, kabatas nazis, kabatas lakatiņš, rūtainš. Jā, kādi četri pieci zīmuļi, piezīmju blociņš, pāris flomasteru. Varbūt arī visu to viņš glabāja mašīnas mazajā bagāžniekā. Varbūt kabatās vēl kādi sūkumi. To es nezinu.

— Karaklausības apliecība?

— Nē, karaklausības apliecība vienmēr glabājās mājās, man liekas, ka tā vēl tagad stāv atvilktnē, kaut gan neesmu apskatījusies. Vai tas ir svarīgi? Kad aiziešu mājās, tūlīt jums piezvanīšu, pateikšu.

Strūga pārskatīja anketā atzīmētos datus par Edmundu Bērzu. Nu jau kā dzīvs Bērzs stāvēja viņa acu priekšā. Taču tikai viņa ārējais veidols bija saskatāms, raksturs, iedabas, paradumi, dzīvēs uzskati, tas viss vēl slēpa sevī lielo nezināmo.

— Kāda ir viņa mēnešalga? — Strūga pa-
vaicāja.

— Simt astoņdesmit rubļu, — Edīte atbil-
dēja.

Man gandrīz tikpat, Strūga nodomāja.

Bērzs kā arhitekts ieņēma sabiedrībā re-
dzamu stāvokli. Nebija domājams, ka viņš
ielaidies kādā vieglprātīgā dēkā. Te jaudās
svarīgs iemesls. Strūgam bija nojauta, ka
lieta nopietna. Kāds pamats šādi domāt? Ne-
kāds. Vienīgi kriminālista grūti izskaidro-
jamā nojauta.

Bērzs pazudis naktī no svētdienas uz pirm-
dienu?

Strūga nožēloja, ka Edīte nav tūlīt ziņojusi
milicijai. Nu jā, viņa domāja, ka vīrs vien-
kārši aizkavējies. Nu iznāca divkārši. Divas
dienas, šodien trešā — noziedznieku rīcībā.

Kaut gan — vai viņš nepārsteidzas, tikai
nojautas vadīts, saskatot šo noziegumu. Var-
būt pie nopietnākas izpētes, pie dziļāka
ieskata lieta izrādīsies tīrais čiks.

Viss labi jāpārbauda. Vajadzēs iedarbināt
sarežģīto meklēšanas mašīnēriju.

Strūga juta sevī pamostamies parasto ener-
ģiju un darba prieku. Šā rīta sliktā oma pa-
gaisa kā nebijusi. Vakardienas ķilda ar sievu
izplēnēja tālā nebūtībā. Viņš piecēlās, lai pa-
vadītu Edīti Bēzru līdz durvīm. Likās, pat po-
dagra labajā kājā mazliet pieklususi.

akonsultējies ar kapteini Pērnavu, Strūga nolēma naktī pats izbraukt ceļu no Plieņu mājām līdz Bērzu dzīvoklim pilsētā.

Auto Strūga vadīja pienācīgi labi, lai varētu iztikt bez šofera pakalpojumiem. Tieši šoreiz viņš gribēja braukt viens, tāpat kā Bērzs tonakt. Strūga brauca ar dienesta auto.

Plieņos abi vecīši piemājas lauciņā raka kartupeļus. Salns zirgs plūca zāli lauka malā. Spiļarkls stāvēja kādā vēl neizartā vagā. Melni sirmajā zemē spīdēja balti kartupeļi.

Strūga noāva kurpes, novilka zeķes un basām kājām aizgāja pie abiem kartupeļu rācējiem. Zeme bija mīksta un silta, kājas ik soli iegrimā līdz potītei.

— Labdien! — Strūga uzsauca. — Vai neatrādīsies kāds grozs talciniekam?

Tēvs lasīja kartupeļus pītā klūgu grozā, rūpus uzkumpis vecam maisam, pa vagu šļūkdams. Mugura sāpēja, viņš nevarēja saliekties, uz maisa šļūkt bija ērtāk, un aiz viņa vagā palika plata noblietēta sliede. Bet kartupeļus tur meklēt bija velti, vecais izlasīja

vismazākos bumbulus. Māte gāja pa vagu ātrāk, lasīja pusnoliekusies, pusnotupusies.

— Tu jau par ātru skrien, — tēvs pukojās, — atstāj kartupus vagās.

Un patiešām, ar vēriņu aci apskatījis, viņš paurķēja kādā vietā un atrada divus baltus bumbulus.

— Pakašājiet vien dziļāk, — vecais pamācīja Strūgu, — tur jau vēl daudz kas paliek apakšā, ar arklu vien tā nevar izart.

Plieņos Strūga tērzēja ar abiem Edmunda Bērza vecākiem līdz vēlai vakara stundai. Rokas un kājas kļuva melnas no zemēm, grozi pildījās ar kartupeļiem. Gaiss smaržoja pēc rudens un dzērviņu kļiedzieniem. Strūga uzziņāja daudz ko par Bērza bērnību, par paradumiem, nosliecēm, interesēm, un viņam radās arvien pilnīgāks priekšstats par pazudušo cilvēku.

4. un Pavisam ap Plieņiem bija četras mājas. Āžkājas, Sprunģi, Klūgas un Liepāji. Protams, šie katrs pazina Edmundu Bērzu, lepojās, ka viņu puses cilvēks dzīvē sitis tik augstu vilni, kļūdams pazīstams arhitekts republikas galvaspilsētā.

Vakarā nomazgājies, apsoliņis atgriezties uz vakariņām, Strūga devās uz Āžkājām. Abus Bērza vecākus viņš atstāja ne pa jokam uztraukušos. Ja jau iejaukusies milicija, tad nu Edīnam gan laikam kas noticis. Bet par Edmunda tagadējo dzīvi vecīši tikpat kā nekā nemācēja pastāstīt.

Āžkājās mitinājās divas māsas, jaunākā, vecākā, un vecākās māsas vīrs. Visi jau pen-

sionāri. Sievietes ogoja, sēņoja, ravēja dārzus, ķopa govis un aitas, ganīja vistas, bet vīrietis staigāja pa kolhozu, juntus pielabodams. Tur viņš skaitījās liels meistars.

Apsēdās virtuvē pie plata galda. Balti nobertzi, gari koka soli viegli zvārojās uz izdangātā klona. Plītī blāzmoja uguns. Katliņā vārījās cūkēdiens. Griesti melni nokvēpuši. / — Es i' tāds cilvēks, kas var sarunāt visu ko, — vecākā māsa sacīja, — ja tikai taisnība. Nu, es jums saka, uz citām mājām nav nemaz ko braukt, laižat taisni uz Spruņgiem. Pie Mares. Tā mums dārzniece. Varbūt zinās ko pastāstīt.

— Ko tu, Laim, cilvēkus aprunā, — jaunākā māsa mierīgi ieteicās, — kas tad nu Marei par darīšanu ar Bērzu, Marei pašai ziemā būs kāzas.

— Darīšana vai nav darīšana! — ar uzsvaru sacīja vecākā māsa, — bet kopā diķi peldējās. Es pati redzēju. Es i' tāds cilvēks, visu redz, man acis vaļā.

Vīrs sēdēja pretī Strūgam, melnos, sveķainos pirkstos cieti papirosu turēdams, neteica ne vārda, klausījās. Redzams, viņam patika klausīties.

— Kur tad nu citur peldēsies, te jau tā vienīgā peldvieta, — teica jaunākā māsa.

— Vienīgā vai nav vienīgā! Bet kur tad Marei brūtgāns? Tas jau divi nedēļi nav rādījies! Es jau nezīn, bet abi ar Bērzu uz viena deķīša gulēja, es i' tāds, garām iet, paskatās ar vienu aci, abi guļ uz viena deķīša, Edmunds un Mare. Tā mums dārzniece.

Strūgam likās, ka Mare pavēstis viņam ko svarīgu. Intuīcija. Bet paļauties vienīgi uz intuīciju būtu nepiedodami. Kriminālistam viss precīzi jāzina, vienīgi intuīcija nenozīmē neko. Pat arī tad, ja intuīcija izkopta kā medību sunim oža.

Mares istabā Sprunģos laistījās brūni lakota grīda, tīri izmazgāta. Platajā grāmatplauktā, gluži kā treknas zivju muguras, rindojās grāmatas. Galdauts stērķelē cietināts. Violetas astras brūnā māla vāzē. Krāsains kājslauķis. Mīksts lupatu celiņš. Griesti balti izbalsināti.

Mare sēdēja pītā salmu krēslā, rokas klēpī salikusi. Divdesmit pieci gadi, vairāk viņai nevarēja būt. Tumši, viņaini mati. Rokas mazas, bet cietas. Mare sēdēja nepiespiestā, brīvā pozā, locekļi gulēja atsvabināti, kā zvērēnam. Meitenē jaudās kaut kas mežonīgs, kaut kāda liela kaislība, kaut kāda fanātiska skaidrība acīs. Varbūt tā staroja vientiesība?

Mares valoda plūda brīvi.

Beigusi Bulduru Dārzkopības tehnikumu. Tagad še, kolhozā, plašs darba lauks. Dzīvojot viena. Jā, viņai esot līgavainis. Kāzas būšot ziemā. Un Edmunds Bērzs? Ar arhitektu viņa iepazinusies peldvietā pie upes.

«Viņa ir laba peldētāja,» nodomāja Strūga. Kad Mare piecēlās, lai aizvērtu logu, viņš ievēroja, ka viņai gandrīz nemaz nav vidukļa iežmauguma. Ķermenis izvīrpots apaļš un slaidis kā torpēda, gurni gandrīz vienā platumā ar pleciem, rokas apaļas un galva apaļa.

Viņa varēja slidēt pa ūdeni, nesastopot lielu pretestību.

— Edmunds ļoti interesanti stāstīja par arhitektūru, — Mare sacīja, gari stiepdama vārdu «ļoti». — Viņš bija ļoti jocīgs. Es nevarēju saprast, kad viņš runā nopietni, kad joko. Viņš mācīja mani zīmēt.

— Vai bieži ar viņu redzējāties?

— Gandrīz katru sestdienu un svētdienu, kad viņš atbrauca.

— Un jūsu līgavainis? Vai viņš kādreiz sastapa Bēzru?

Mares brūnajos vaigos parādījās sārti plankumi.

— Nē, mans līgavainis ir ļoti aizņemts. Viņam tāds darbs. Mans līgavainis ne reizi nesastapa.

Un atkal viņa gari nostiepa vārdu «tāds».

— Bet vai viņš zināja par jūsu tikšanos ar Bēzru?

— Ja jums tas jāzina, — Mare atbildēja, skaidri izrunājot vārdus, — es varu pateikt. Es sastrīdējos ar savu līgavaini, un nu viņš jau divas nedēļas nav bijis, lai gan solījās atbraukt ātrāk.

Strūga uzdeva nākamo jautājumu.

— Kāpēc jūs sastrīdējāties?

— Viņš bija greizsirdīgs. Viņš negribēja, ka peldos kopā ar Edmundu. Bet pats viņš peldēt nemācēja. Un negribēja arī mācīties. Viņš negribēja, lai mēs ar Bēzru runājam par arhitektūru.

Tas varēja būt iespējamais uzrādītājs. Strū-

gam šķita, ka atrisinājums tuvu. Vajadzēja kalt dzelzi, kamēr tā karsta.

— Lūdzu, pasakiet man, kā sauc jūsu līgavaini, kur viņš dzīvo, ar ko nodarbojas.

— Manu līgavaini sauc Kārlis Dindāns. Viņš dzīvo Rīgā un strādā Valsts drošības komitejā.

Strūgam kakls uz brīdi kļuva sauss. Redz, kā! No vilka bēg, uz lāča krīt! Valsts drošības komiteja. Kārlis Dindāns. Strūga jūta visu cienību pret šo iestādi. Uzziņa izgaisināja viņa aizdomas, un, laipni smaidīdams, Strūga atvadījās.

Nekā nozīmīga viņš neuzzināja arī Klūgās un Liepajos.

Pusvienpadsmitos vakarā, paēdis sātīgas vakariņas un cik spēdams nomierinājis abus uztrauktos vecīšus, Strūga izbrauca no Pliņu mājām. Raibais suns riedams pavadīja kādus pārsimts metrus.

Auto nogriezās no lauku ceļa uz grantēta lielceļa. Sākās drūms, aizaudzis egļu sils. Koki lēni griezās dejā aiz mašīnas sānstikliem. Strūga brauca lēni, ieslēdzis tālos ugunus. Ātrums nepārsniedza sešdesmit kilometrus.

Strūga domāja, ka pa šo ceļu iespējams braukt arī ar astoņdesmit kilometru ātrumu stundā, segums bija blīvs, sauss, riteņu saskare ar klājumu laba. Bet tonakt bija migla, naktī no svētdienas uz pirmdienas laika apstākļus fiksējuši prognostiķi. Tad nu Bērzs nebūs braucis ātrāk kā sešdesmit kilometrus stundā.

Strūga izbrauca no meža. Tuvojās dzelzceļa pārbrauktuve.

Aizslietņa kārts abās pusēs dzelzceļam bija nolaista. Strūga zināja, ka pārbrauktuve nav noslēgta, bet tikai aizmetināta atslēgas cilpā, pirmīt, šurpu braucot, bija pārbaudījis.

Viņš apturēja auto. Pacēla aizslietņa kārtis abās pusēs. Tad paskatījās pulkstenī. Rādīja bez piecām minūtēm vienpadsmit.

Spoži spīdēja mēness. Netālās lauku mājas grima dzeltenās kļavu kupenās. Pasaule likās sastingusi mēmās gaidās. Kaut kur Rīgas pusē tarkšķēja motocikls. Varbūt pie pārbrauktuves Bērzs bija uzņēmis liktenīgo pasažieri?

Strūga pārvadīja mašīnu otrpus dzelzceļa. Nolaida aizslietņa kārtis.

Kilometru tālāk nāca straujš pagrieziens, tad sākās stāvs kāpums kalnā. Šai laikā viņš pabrauca garām vēl divām mājām. Nekas nebija vieglāk kā nobalsot, apturot mašīnu, un Bērzs tālāk vestu savu slepkavu. Tā iedomājās Strūga tās nakts notikumus. Jāuzzina, kas dzīvo šajās mājās, viņš nodomāja.

Ceļš likumoja krūmājos, aizvien vairāk kāpdams augšup, tad dziļā kritumā nolaidās gravā. Te Strūga brauca lēnām. Pa šo ceļu bija braucis šurp, bet likumus iegaumēt, atcerēties kritumus, paturēt prātā stāvos pacēlumus — to bija grūti no vienas reizes brauciena, naktī arī viss izskatījās tik savāds, un mēness gaismā nācās grūti noteikt pareizos attālumus.

Strūga brauca ar tuvajiem uguņiem. Viņš domāja, kā gan šis pats ceļš izskatījās miglā. Strūga brauca ar caurmēra ātrumu — trīsdesmit kilometru stundā, dažās vietās samazinādam līdz divdesmit, ja likums aizaudzis ar kokiem un krūmiem. Varbūt Bērzs, labi zinādam ceļu, būtu šonakt braucis ātrāk, bet miglā viņš nekādā ziņā nebrauca ātrāk kā Strūga tagad.

Vajadzēja braukt uzmanīgi, dažviet pat ar piecpadsmit kilometru ātrumu stundā, kur nu ar ātrumu, par lēnumu tas jāsauc, un vienā vietā Strūgam pat elpa aizrāvās, viņš nobremzēja stāva nolaiduma priekšā. Cik tas garš, to augšā nevarēja zināt. Pārbīdījis ātruma sviru otrajā robā, viņš ļāva mašīnai, motorā bremsētai, ritēt lejā. Stāvs, smilšains ceļš. Auto, dobji rūkdams, kārpīdamies ar visiem četriem riteņiem, rāpās lejup.

Jau dienā, šurpu braucot, Strūga vairākās vietās apstājās, pētīdams pēdas uz ceļa seguma. Bet triju dienu laikā te bija braukušas daudzas automašīnas, vairāki riteņtraktori un pat viens kāpurķēžu traktors, ceļa klājums savandīts, atrast Bērza Moskviča pēdas neiespējami.

Šī bija pēdējā bīstamā vieta, to viņš atminējās no šurpu brauciena, tālāk nāca gluds ceļš. Vajadzēja tikai nokļūt līdz gludajai vietai. Ceļa malās stāvajā nolaidumā auga biezi krūmi. Pāri lika veci, mezglaini koki. Te neiespiedās mēness gaisma, istā elles vieta, tikai pieredzējis šoferis un ceļa zinātājs te naktī drīkstēja droši braukt.

Un arī šē varēja Bērza mašīna tikt apstādīnāta.

Piepeši ceļa slīpumā kāds stāvs atdalījās no krūmu tumšās ēnas. Apstājās uz braucamās daļas, pacēlis roku, lūdza apturēt.

Vecs, nekaitīgs vīrs ar sēņu grozu?

Bet varbūt divi jauni gaidīja tumšajos krūmos? «Gluži tāpat tika apturēts Bērzs,» Strūga nodomāja, izslēgdams tuvos ugunus, atstādams tikai gabarīta lukturus, lai gaisma nežilbina pašam acīs. Jāredz, vai no sāniem kāds netuvojas. Viņš nobremzēja auto, izspieda sajūgu, pārbīdīja ātruma slēgu neitrālā pozīcijā, līdz galam novilkā rokas bremzi. Visu to viņš izdarīja ātri saskaņotām, automātiskām kustībām.

Paguva izņemt ieroci, nolika uz ceļgala, viegli aplūķis ar plaukstu, atbīdīja drošinātāju. Patronu stobrā jau bija ielaidis agrāk.

Stāvs tuvojās mašīnai. Visas durvis bija noslēgtas, tikai līdzās Strūgam priekšējām durvīm nolaists stikls.

Lodziņam pieliecās izdilusi, izvecojusi vīrieša seja, un blāvajā mēraparātu skalas gaismā iebrūnojās klūgu groziņš uz elkoņa.

— Lūgtum, vai nepaķertu līdz lielajam ceļam, — vecais aizelsies runāja, laikam bīdāmies, ka mašīna aizbrauks ātrāk, pirms viņš pagūs izteikt savu sakāmo, — kājām grūti to gabalu staipīt.

Strūga ieslīdināja ieroci atpakaļ kabatā, noslēdzis drošinātāju. Pajautāja.

— Vai esi viens, vecotēv?

— Viens gan. Man šē, Ķīkaukās, māsa dzīvo, tad nu aizkavējos, vīrs viņai jau deviņus gadus kā miris, tagad viena sitas cauri. Palīdzēju teļu nokaut, rīt vedīs uz tirgu. Pats, mājās iedams, labu sēņu vietu uzgāju, līdz tumsai lasīju, ir nemanīju, ka nakts klāt.

Sēnes? Brūnas, tvirtas baravikas, apšu kundziņi un bērslapes, cūcenes, gailenes, alksnes un citas mazāk dižciltīgas sēnes pildīja groziņu līdz stīpai.

Večuks tipināja apkārt mašīnai. Strūga atvēra durtiņas. Viņš dzirdēja sēcošo vecā cilvēka elpu un drūmo meža šalkoņu visapkārt. Nu, un kas būs tālāk? Strūga uzmanīgi ieklausījās trokšņos. Smalkā, pretīgā svilpienā kļiedza kāds vientuļš nakts putns.

Atsācis braucienu, Strūga domāja, dzīvo ar dzīvi tāds vecis. Līdz lielajam ceļam vēl desmit kilometru. Nē, nakts melnums jau klāt, bet viņš vēl kust pa sēņu vietām. Teļu nokauj, kaut arī pats gatavs izdzist. Sēnes lasa. Un tu pats? Viņš sev vaicāja, klausīdamies vecā vienmuļajā balsī par šārudens bagāto ražu. Tu pats? Vai nedzenies nakts melnumā pa pasauli apkārt? Tavs darba laiks oficiāli beidzies. Kas tevi dzen? Miers? Un Strūga tiksmi iedomājās par karsto piena krūzi, kas viņu gaida mājās. Bet sīkā ķilda? Tāds pipars ģimenes dzīvē neko daudz vis nekait. Abi kļūst pēc tam daudz iecietīgāki.

Klāt arī lielais ceļš.

Starp Bērza draugiem un paziņām bija pieci cilvēki, kas zināja, ka arhitekts piektdien izbrauks uz lauku mājām, bet naktī no svētdie-

nas uz pirmdienu atgriezīsies. Gandrīz visi viņi bija savā reizē apciemojuši Bērzu lauku mājās. Pērušies, sautējušies pirtī. Dzēruši svaigi slauktu pienu. Peldējušies diķī.

Šos cilvēkus Strūga iztaujāja vispirms. Meklēšanu viņš veica ātri, bet nesteidzīgi, neatlaidīgi un pamatīgi. Viņš neticēja, ka Bērzs ir dzīvs.

Versija — slepkavība laupīšanas nolūkā. Varbūt saistīta ar personisku atriebības kāri.

Kāpēc viņš domāja, ka slepkavība laupīšanas nolūkā varētu būt saistīta ar personisku atriebības kāri?

No Edītes stāstītā viņam bija radies priekšstats, ka Bērzs savos jokos ne vienmēr palicis pieklājības robežās, varbūt kādreiz, pats to nezinot, aizskāris ar bīstamu joku kādu viegli aizvainojamu cilvēku un tagad nu dabūjis samaksāt ar dzīvību.

Strūgas uzdevumā ietilpa — atrast vainīgos, konstatēt nozieguma precīzu norisi, sameklēt liķi, dabūt rokā automašīnu.

Vajadzēja atklāt saistību ķēdi, kas vienoja noziedznieku ar ārējo pasauli. Saistību ķēdes pirmo locekli veidoja uzrādītājs. Gandrīz kā likums, katram nozieguma iecerētājam bija savs uzrādītājs, kas pavēstīja apstākļus, kādos tiek glabāta manta, kas paziņoja, kur īpašnieka prombūtnes laikā mājās paslēptas vērtlietas, kas izpētīja, kad cilvēks krājkasē izņēmis lielāku naudas summu automašīnas iegādei, kas norādīja autoīpašnieka garāžas atrašanās vietu un slepeno slēdžu sistēmu, kas atklāja iespējamā upura pastaigas laiku vai

brauciena maršrutu. Tas ietilpa uzrādītāja kompetencē, un droši vien uzrādītājs paziņoja Bērza braukšanas laiku un to, ka Bērzs izbraucis viens.

Uzrādišanas motīvi varēja būt dažādi — personīgs apvainojums, naidis, radniecība ar noziedznieku, procenti no laupījuma, greizsirdība, skaudība, nenovīdība un vēl daudzi un neskaitāmi sīkumi.

Vajadzēja atrast uzrādītāju.

Protams, uzrādītājs varēja dzīvot arī kādā no četrām lauku mājām, kas lokā ieskāva Plieņus, un paviršā pārbaude, ko izdarīja Strūga, tikai daļēji izslēdza tādu iespēju. Taču Strūga bija radis sākt meklēšanu no centra. Slepkaķības upuris it kā veidoja centrālo punktu šajā sistēmā, un Strūga sāka iztausti, soli pa solim virzoties aizvien tālāk no centra, atgriežoties tikai tad, ja radās jauni pierādījumi.

Kaut arī viņš domāja, ka Bērza draugu, tuvinieku un paziņu lokā nevar būt nozieguma izdarītājs, tomēr pieļāva iespēju, ka uzrādītājs varētu nākt no šīm aprindām.

Bija nepieciešams kārtīgi izzondēt šos cilvēkus, neaizvainojot ar aizdomām dažu jūtīgu dvēseli, pārbaudīt viņu morālo un ētisko kredo, lai izslēgtu nevainīgos no spēles un virzītu meklēšanu šaurākā gultnē.

Līķi meklēt šajā mežainajā, kalnainajā un ūdeņiem bagātajā apvidū šķita gluži neiespējami. Līķis varēja būt aprakts, tad to atrast visvieglāk, taču tikpat labi tas varēja būt iešūts maisā un kopā ar akmeņiem nogrem-

dēts kādā purva akacī vai dūņainā ezerā. Līķis varēja tikt apliets ar benzīnu un sadedzināts uz vecām autoriepām. Līķi meklēt nozīmētu meklēt adatu siena kaudzē.

Strūgam bija labi pārskatāms sabiedrības slānis, kurā dzīvoja Bērzs.

Šie cilvēki griezās vienā ritenī un dažbrīd, kādas nepieciešamības vai darījumu spiesti, saskārās ar citu sabiedrības noslāņojumu. Visi šie cilvēki bija samērā vienādi labi situēti un vienādā mērā tiecās pēc personiskās labklājības, uzskatīdami, ka šie centieni un derīgā darbība, centienus realizējot, veicina sabiedrības uzplaukumu.

Ģimenes budžetā dalību ņēma arī sievas peļņa. Ģimenē divi pelnītāji, katra ienākumi caurmērā simts piecdesmit rubļu mēnesī, tā tad kopā ap trīs simti rubļu. Visiem bija daudz maz labiekārtoti dzīvokļi, katrā ģimenē pa bērnam, dažās pat divi bērni, bet tas jau skaitījās daudz.

Viņiem bija perspektīvas, un viņi bija godkāriģi. Kārtīgi sava darba darītāji, bet neatteicās arī no atsevišķiem darījumiem, ja šie darījumi neatradās sodāmības robežās un sekmeja ģimenes materiālo labklājību, un ja tie palika noslēpums plašākai sabiedrībai.

Visas savas materiālās ieceres un plānus viņi centās realizēt likumā atļautā veidā. Nozieguma augsnei šis sabiedrības slānis jau bija par sterilu. Viņiem bija izstrādāta savstarpēja atbalsta sistēma, viņi preču deficīta laikā piegādāja cits citam tādas preces kā importa trikotāžu, importa apavus un apģērbus, auto-

mašīnu detaļas, retus dzērienus, melnos ikrus, medību atļaujas, un pieeju šīm precēm viņi guva ar tā sauktā «blata» palīdzību. Visi pirmās nepieciešamības priekšmeti bija arī veikalu plauktos, bet tieši smalkumi, kas piedeva dzīvei netveramo šiku un krāsu, bieži vien bija dabūjami ar blata palīdzību. Šai jomā viņi kā veiksmīgi biznesmeņi redzami izcēlās pārējo līdzpilsoņu starpā. Daži pat priecājās, ka zināmas preces neparādās veikalos, jo pa blatu dabūtai precei bija lielāks svars, un cilvēks varēja palepoties ar kaut ko neredzētu.

Trīssimt piecdesmit rubļu budžets tad arī bija šo ģimeņu materiālie griesti. Pie šiem cilvēkiem piederēja arī Edmunds Bērzs ar sievu. Pagaidām gan vēl viņiem nebija bērna, bet Strūga varēja droši teikt, ka bērns ieplānots tuvākajā laikā, jo pēdējo lielo pirkumu, automašīnu, viņi bija iegādājuši pagājušajā gadā. Protams, ar vecāku palīdzīgu maku.

Sāda trīs simti rubļu budžeta ģimene parasti stāvēja zināmas piramīdas smailē, kur tad saplūda arī liela daļa ienākumu no piramīdas pamatnes. Pamatni veidoja sievastēvs un sievasmāte, vīratēvs un vīramāte, nākamajā pakāpē sieva un vīrs, un smailē — vienīgais bērns, protams, sabiedrības kuplināšanai tā nebija priecīga perspektīva. Taču šie cilvēki baudīja dzīvi.

Piramīdas pamatne — vīra un sievas vecāki palīdzēja ģimenei mēbeļu pirkšanā, dzīvokļa remontos, automašīnas iegādē, ja tāda tika iegādāta, kā arī dažkārt iedeva naudu

ceļojumiem. Jo sevišķi tādos gadījumos, kur precējušās bija vienīgās atvases.

Šādas ģimenes parasti dzīvoja diezgan saskanīgi un līdzsvaroti, jo mīlestību saturīgi cementēja manta, un vīra vai sievas grēki, ja tādi bija, rūpīgi tika noslēpti no sabiedrības un ģimenes.

Šie cilvēki lielāko tiesu dzīvoja vairāk sev nekā sabiedrībai un nevēlējās lieki apgrūtināties ar vairāku bērnu audzināšanu. Pēc caurmēra kritērijiem viņi nedzīvoja slikti, divistabu vai pat trīsstabu dzīvokļos, bet, ja raudzījās nākotnē un redzēja šajā dzīvoklī vēl trīs pieaugušus bērnus precību gados, tad jautājuma risinājumā neviļus iezagās skepse.

Viņi atpūtās diezgan vienādi. Ziemā brauca slalomu, vasarās ar laiviņām pa upēm. Viņi bija apceļojuši visu Padomju Savienību, zināja, kur labākie kalni, zināja, kur krācainākās upes un trakākās straumes. Viņi bija advokāti, skolotāji, ārsti, inženieri, zinātnieki, dzejnieki, rakstnieki, mūziķi, tā bija vidējā inteliģence, pie tās piederēja arī Strūga, un nereti, faktus par Bērzu sakopojot, viņam uznāca doma, ka viņš meklē pats sevi.

Viņi skatījās vienas un tās pašas filmas, lasīja vienas un tās pašas grāmatas, klausījās vienu un to pašu mūziku, vienādi sprieda par progresu un ekonomiku, stāstīja vienas un tās pašas anekdotes, vairākas reizes apceļoja ārzemes ar tūrisma grupu ceļazīmēm, viņu humora izpratne bija vienāda, un sāpju sliekšnis vidēji augsts, viņi bieži slimoja ar hipertoniiju un vēdera aizcietējumiem, nervu sli-

mībām un podagru, viņi mocījās ar galvas-sāpēm un bija jūtīgi pret saaukstēšanos, bet tomēr viņiem bija apskaužama veselība, sīksta dzīvotgriba un sakari sabiedrībā.

Sakari bija galvenais.

Bērzs, arī pazudis, izmantoja savus apskaužamos sakarus un labās attiecības.

Strūgam vairākkārt zvanīja augsti situēti un augsti apmaksāti sabiedrības locekļi, lūgdami paātrināt meklējumu gaitu, izjautādami par Bērza likteni, ieteikdami lietot radikālākus līdzekļus, paskubinādami Strūgu personiski. Pats Bērzs, lai arī aizmuguriski, mudināja darboties enerģiskāk, mudināja «caur pazišanos».

Dažbrīd par to varēja vai taisni pabrīnīties. Zinot Bērza visai neciešamo raksturu, grūti ticēt, ka visi šie daudzie labi situētie cilvēki zvana un skubina no tīras sirds. Vismaz dažiem no viņiem Bērzs bija pamatīgi sariebis, sagādājis nepatikšanas un galvassāpes, dažs labs Bērza dēļ nebija dabūjis ordeni, taču tagad, Bērza nelaiemes brīdī, viņi parādīja apskaužamu solidaritāti un biedriskumu.

Varbūt Bērza nelāgais raksturs viņu vidū bija darbojies kā savdabīgs katalizators, kā sirdsapziņas procesu veicinātājs, kā snaudošās enerģijas modinātājs, kā apslēpts rezervju atradējs? Varbūt tieši aktivitāte, ar kādu Bērzs, pildīdams savus pienākumus, bija vērsies pie viņiem, radīja tādu atbalsi?

Strūga satikās arī ar Bērza tiešo priekšnieku biedru Antlāvu.

«Saprotiet, Bērzs man bija sevišķi tuvs.

B
Kaut gan gadu starpība mums nav mazā. Manā kabinetā viņš drīkstēja nākt un iet, kad patikās. Viņš bija viscaur labi ieredzēts.

— Viņš bija dīvains cilvēks. Viņam, tāpat kā man, bieži gadījās sadurties ar birokrātijas žogiem, pats saprotat, tie mums vēl šur tur saglabājušies. Vai domājat, ka Bērzs par to skuma? Gluži otrādi — viņš priecājās, sacīdams, ka tikai cīņā ar birokrātiju cilvēks varot sevi parādīt. Tad nu topot skaidrs, cik cilvēkam labas gribas, enerģijas un spēka. Birokrātijas žogiem tikai stiprais varot cauri iziet, un tikai stiprie dzīvei esot īsteni derīgi un vajadzīgi. Mīkstmieši un vārgie lai spļaujot akā, no kurienes pašiem jādzer. Viņš to nedarīšot. Tik jaunā valstī nemaz citādāk nevarot būt, lietvedība bērna autiņos. Bet viņš nenokāršot degunu. Jādarot darbs, un šķēršļi viņu tikai iejūsminot un sakarsējot kā sacīkšu zirgu. Gan jau tad mūža galā redzēšot, ko viņš padarījis.

Jo to, cik kāds varējis padarīt, bet nepadarījis dažādu traucēkļu dēļ, to pie darbu izpētes neviens vērā neņem. Galvenais ir padarītais darbs, nevis nepaveiktie labie nodomi.

Varbūt tā bija bravāde, bruņu aplikšana, slēpšanās aiz skaļiem vārdiem? Varbūt tirādes bija vājuma mugurkauls? Bet es tomēr domāju, ka Bērzs tā runāja aiz sava spēka apziņas, aiz goda prāta. Viņš bija cilvēks, kas nebaidījās no pateiktā. Viņš mēdza sacīt, ka cilvēki pārāgrī izjūtot bailes dzīves grūtību priekšā, gan viņš arī tās jutīšot, kad pienākšot patiess strupceļš, bet priekšlaikus viņš ne-

domājot baidīties, tāpēc viņam esot brīvas rokas un šaubu nesaistīts prāts.

Es jums pastāstīšu par kādu gadījumu no manas darba prakses ar Bērsu.

Viņš dažkārt varēja būt šausmīgs. Taisni šausmīgs. Man nav cita vārda, es to nevaru nosaukt par neatlaidību. Ja nu vienīgi par kādu sevišķu, maniakālu neatlaidības paveidu. Es nezinu neviena cita cilvēka, kas tā būtu uzvedies.

Reiz viņam atteicu savu atbalstu kādā svarīgā lietā. Pēc viņa domām, mani argumenti nebija pienācīgi pārdomāti, nebija nopietni vērā ņemami.

Viņš centās mani pārliecināt.

Kad viņam paskaidroju, ka atrisinājums nav iespējams ne jau manas vājās argumentācijas dēļ, bet gan citu, administratīvu, no manis neatkarīgu iemeslu dēļ, viņš sāka apēlēt pie manas partijas biedra sirdsapziņas.

Sacīja, ka iemesli nav motivēti, lai es uzvarot iemeslus, salaužot, aizmēžot un tamlīdzīgi. Kādus tikai vārdus viņš nelietoja. Sacīja, es esot progresīvs padomju cilvēks, lai darot visu, jo atrisinājums atbilstot tautas saimniecības interesēm.

Bērs bija meistars augstu vārdu lietošanā. Dažbrīd viņš ķērās pat pie demagogijas, jāteic, allaž prazdams trāpīt mērķi. Un bieži mani noveda pat līdz dusmām, valdījos cik spēdams un galu galā beidzu mūsu strīdu ar to, ka strupi viņa lūgumu noraidīju, likdams saprast, ka tālāk turpināt sarunu tādos toņos nav vēlams.

Un tad tikai sākās. Te nu parādījās viņa neredzētā spītība, neapbrēķināmā stūrgalvība un ēzeliskā ietiepība. Bērzs negāja laukā no kabineta, uzmācīgi dīkdams vienu un to pašu. Ka viņam esot taisnība, ka es to labi zinot.

«Velns lai parauj,» man gribējās sacīt. «No tā, ka es to labi zinu, man labāk nekļūst.»

Tā nebija agresīva dikšana, tajā neskanēja arī lūdzēja tonis, tā bija vienkārši uzmācīga dikšana. Darba diena beigusies. Es paziņoju, ka man jāiet. Viņš pateica, ka nekur neiešot, jo jautājums esot jākārto neatliekami. Jau divas stundas bijām neauglīgi strīdējušies. Aizslēdzu seifu. Pateicis, ka dežurants Bērzu tūlīt izmetīs ārā, aizgāju.

Otrā rītā, kad atnācu, Bērzs jau stāvēja pie kabineta durvīm un iemanījās man līdzī. Domāju, ka viņš nāk atvainoties par savu uzmācīgo dikšanu. Biju aizmirsis pateikt, lai viņu neielaiž, viņš baudīja, kā jau sacīju, sevišķas privilēģijas.

— Skaties! — Bērzs sacīja. Mēs bijām uz «tu». — Te stāv telefons. Tā ir klausule. Tev atliek to pacelt, uzgriezt numuru un nokārtot šo jautājumu. Taisnības vārdā, zvani ātri un drīz, es tevi neatstāšu, kamēr nebūsi piezvanījis.

Ko man atlika darīt?

Pacēlu klausuli, piezvanīju, pateicu, ka nekādā gadījumā neatbalstu Bērza ierosinājumu, līdz ar to jautājums izšķirts.

Bērzs piepūtās zaļš un izgāja no kabineta, pat ardievas nepateicis. Viņš parasti bija pieklājīgs un ievēroja etiķeti. Arī es nepaguvu

viņam pateikt ne vārda. Viņa nekaunīgā neatlaidība mani pagalam saskumdināja, taču esmu principiāls cilvēks un neatkāpjos no saviem lēmumiem arī tad, ja man nav taisnība.»

Protams, tas bija joks. Strūga iesmējās, bet Antlāvs turpināja stāstīt.

«Ar to jau viss nebeidzās. Vakarā, pārradies mājās, sastopu Bērzu priekšā. Atnācis it kā ciemos, atnesis manai sievai ziedus, sēž manā krēslā, dzer minerālūdeni, pēdējā laikā viņam tāda mode, un omulīgi sarunājas ar manu cienīto un bērniem.

Abas meitenes, dvīņi, augstākā mērā morālas un patiesas būtnes, klausās viņa valodās atplestām mutēm. Arī mana sieva, visnotaļ godīga un principiāla, cēla sieviete. Un šim trim jūtīgajām dāmām Bērzs bija izklāstījis visu mūsu sadursmi, protams, mani parādot galīga dzīves stopera lomā.

Meitenes vai vienā balsī, mani ieraugot, saka:

— Bet papu! Kā tu tā varēji?!

Arī sieva piebalso.

— Taisnīgums, principi, tautas intereses!

Kaut ko tamlīdzīgu nebiju pieredzējis. Kas tās par tautas interesēm, saku, ja tās nesakrīt ar mana resora interesēm! Mēģināju atjokoties, taču nekas nesanāca.

Neciešu emocionālus risinājumus, esmu praktiķis, reālists, neesmu gaisa piļu cēlējs, bet gan pragmatiķis, un tautas intereses arīdzan ievēroju. Bet te — skandāls mājās. Bērzs, šis ņirga un intrigants, aizlavījās. Paši

saprotat, ne visai priecīgā garastāvoklī, jo ar mani nu bija sagājis lielajā.

Tomēr savu dabūja cauri.

Sieva un bērni mani tā apstrādāja, ka nākamajā rītā atsaucu savu iepriekšējo lēmumu un ar smagu sirdi apstiprināju Bērza ierosinājumu. Protams, par to man vēlāk iznāca nepatīkšanas. Jautājums nebija pienācīgi saskaņots. Kaut arī Bērzam taisnība.

Jauns viņš vēl. Karsts. Visbīstamāk ir svarīgās lietās iejaukt sievietes un bērnus. Domāju, ka sievietēm un bērniem nemaz nevajag zināt, ka viņu tēvi izlemj svarīgus jautājumus.

Es jums teikšu, sargiet no Bērza savu sievu. Ja viņš varētu ar jūsu sievu pusstundu parunāt, jūs, meklējot Bērzu, pasauli otrādi apgrieztu.

Svarīgi ir izzināt, kādas bija viņa attiecības ar sievietēm, daži donžuāni tā piepeši pazūd uz nedēļu, tad atgriežas mājās, stāstīdami pasakas, bet paši labi pavadījuši laiku ar savām zeltenēm!»

Nu, un tad? Tad jau izpaliek nozieguma sastāvs, tad meklēšana jāizbeidz. Ja Bērzs aizbēdzis ar sievieti, tā viņa darīšana. Likumam tur nav daļas, lieta jānodod jūtu kompetencē, nevis kriminālizmeklētāja ziņā.

Strūga domāja, vai viņš pats spētu aizbēgt no ģimenes, no darba, no kolēģiem, no visām tām redzamajām un neredzamajām saistībām, kādas noslēgtas cilvēkiem ar sabiedrību?

Viņš zināja, ka nebūtu spējīgs aizbēgt no šo saistību kopuma. Protams, bija brīži, kad

gribējās būt tālu no tuviniekiem, no darba, no kolēģiem, tālu no visām problēmām un sabiedrības, bet viņš arī zināja, ka tie ir pārējoši vājuma brīži, un nekad viņš neiedomātos pamest ostu, saraut visas saites, izskaloš sev pamātu zem kājām.

Kā panorāmas ritenī Strūga cēlās pāri Bērza dzīvei, un skatienam atklājās aizvien jauni un jauni šā cilvēka vaibsti. Kāds nējaušs vārds vai negribēta piebilde kā piepešs saules stars izgaismoja līdz šim ēnā bijušās vietas, tāpat noslāpēja kādu pārāk spilgtu un gaismā spulgojošu akcentu šā cilvēka personībā.

Bet vai šī aina, ko veidoja daudzi cilvēki, bija patiesa?

Vai Bērzs šē nezīmējās kā izkropļots attēls greizo spoguļu galerijā, kur katrs spogulis rādīja savādāk?

Bērzs valdzinājis sievietes? Atradis ar viņām kopēju valodu? Ātras simpātijas? Vai viņš bijis donžuāns?

Pusdienas kafejnīcā «Lira»! Vai patiešām Bērza pazušanā vainojama sieviete? Ātri atradis kopēju valodu? Tātd prāta ievirzīt sarunas emocionālā gultnē. Interesanti stāstīja par arhitektūru? Nevarēja saprast, kad viņš joko, kad runā nopietni?

Strūga uzmeklēja sievieti, ar kuru kopā Bērzs bija pusdienojis kafejnīcā. Šī tikšanās ne par sprīdi nepavirzīja tuvāk lietas atrisinājumu, taču Strūga uzzināja kaut ko jaunu par Bērza raksturu.

Pēc ilgāka neredzēšanās laika Bērzs un aktrise Iriša Jaunloka sastapās nejauši uz ielas. Viņa sacīja, ka strādājot vēl aizvien tajā pašā teātrī, lai piezvanot kādu reizi, viņa labprāt parunātos par bijušām dienām, telefons arī esot tas pats. Telefona numuru, lai arī pagājuši tik daudzi gadi, Bērzs vēl aizvien atcerējies no galvas.

Pēc divām dienām, tas noticis pavasarī, marta beigās, Bērzs piezvanījis. Pēc pusstundas viņi satikušies.

Satiekoties viņa sacīja, ka laika neesot daudz, viņai jāsteidzoties uz kultūras namu, kur vadot pašdarbības pulciņu un nodarbības sākoties piecos, šis vakars viņai teātrī brīvs. Patlaban pulkstenis rādīja divi un piecdesmit minūtes.

Viņš uzaicināja viņu paēst pusdienas kafējnīcā «Lira».

Ejot pa ielu, viņi aplūkoja viens otru.

Iriša nodomāja, ka Ēdmunds maz pārmainījies, vienīgi, ja nu iemācījies pieklājīgi gērbties, bet arī tur, to viņa zināja no ļaužu valodām, viņa sievas nopelni vērā liekami.

Kādreiz Bērzs staigāja neizgludinātās biksēs un nenoviksētās korpēs, allaž valkāja nenosakāmas krāsas drēbes, ar svīteri zem svārkkiem. Noplucis svīteris ar sirmiem diegiem nolēkšējis, rupjš. Un kurpes agrāk viņam bija vecmodīgas, smailiem purngaliem, ornamentiem izraibinātu virsmu.

Tagad mugurā viņam kā uzliets sēdēja pelēks uzvalks, melnu šķērsvītriņu. Melnas, modernas kurpes, moderniem kvadrātveida

puņiem. Gaumīgi pielāgota kaklasaite ar ziedu rakstu, un kabatas lakatiņš mazajā kabatiņā uz krūtīm ar līdzīgu ziedu rakstu.

Irisa nosprieda, ka materiālajā ziņā viņš noteikti kāpis uz augšu. Arī acis, kas agrāk raudzījās pasaulē platas un apaļas kā putnam, tagad samiegtas šauras, skatiens kļuvis ja nu ne taisni dzēlīgs, tad vismaz zinīgs un urbjošs. Vispār, viņa izturēšanās, manieres, runa liecināja par cilvēku, kas dzīvē atradis savu vietu, apliecinājis sev pašam savu vērtību. Var jau būt, ka acis tādās likās tāpēc, ka sejā, ejot pa ielu, bija spīdējusi saule, un acis gluži neviļus miedzās šauras?

Tad Irisa pārstāja Bērzu pētīt. Ko gan viņa tik daudz skatās šā cilvēka sejā, it kā pašai mājās nebūtu vīra, un, vēl vairāk, pirmajā kāzu naktī viesi zem gultas bija paslēpuši cirvi, senais ticējums attaisnojās visā pilnībā, pēc noteiktā laika Irisai piedzima dēls. Viņa bija māte un mazliet ar to lepojās. Bērzu ģimenē, kā viņa zināja no ļaužu valodām, bērnu nebija. Viņa nezināja, kāpēc, bet domāja, ka Bērza laulība nav visai laimīga.

Un tā nu viņi sēdēja pustukšajā kafejnīcā pie galdiņa. Jauns viesmīlis ātri un veikli apkalpoja.

Irisa atcerējās Edmunda kaislos mīlestības apliecinājumus pirms daudzajiem gadiem, un tagad viņai bija patīkami sēdēt viņam līdzās, atminoties, ka šis vīrietis savā laikā bija viņā bezprātīgi iemīlējis.

Kādus vārdus viņš bija sacījis toreiz, kad viņa jaunības mulsumā vēl īsti nesaprata,

kādā trakumā vīrieti noved kaislība. Vārdi skanēja pārdroši un nepieklājīgi, vārdi likās apkaunojoši un aizvainojoši, viņa bija strupi noraidījusi Edmunda lūgumus vairākas reizes, bet viņš ar nesaprotamu neatlaidību turpināja meklēt viņas pretmīlu. Viņš bija taisni vai uzmācīgs, un tieši šī uzmācīgā neatlaidība, lai arī glaimojoša un patīkama, Irisu toreiz bija biedējusi, kaut ko sātānisku viņš bija atgādinājis.

Nu viņa. redzēja, ka šī neatlaidība izpaudusies arī citās dzīves jomās, palīdzēdama viņam izsisties uz augšu, sasniegt sabiedrībā stāvokli un vārdu, un viņai bija patīkami atcerēties, ka tāds vīrietis viņu karsti mīlējis, un viņa sildījās atmiņu saulē, domādama, ka viņš laikam patlaban jūtas tāpat.

Irisa gaidīja, kad viņš sāks runāt, un domāja, kādi gan būs vārdi, ko viņš sacīs. Un viņa domāja, ka labi būtu, ja viņš nepieminētu bijušās dienas, jo tās viņas atcerē ziedēja kā sapnis, kam viņa nemēdza velti pieskarties, kā smalks laimes tīkls rožainā gaismā ar vieglprātīgo jaunības tauriņu fantāzijas staros, kā sudrabots šampanietis dienu glāzē, kā zeltaini atmiņu āboli, ko viņa gleznoja domās, neuzdrošinādamās tiem pieskarties ar baltiem, veselīgiem īstenības zobiem.

— Pēc nedēļas es braucu uz kalniem, — viņš sacīja.

Pēc nedēļas? Uz kalniem? Irisa bija pateicīga. Cik taktiski viņš iesāka sarunu ar pavisam citu tēmu. Viņa bija pateicīga, ka iejūtīgi saprasta vēlēšanās nerunāt par bijušo.

— Uz kalniem? — viņa pārjautāja. — Ar slaloma slēpēm?

— Jā, — viņš atbildēja, ieliedams glāzēs vīnu. Viņi dzēra balto aligotē.

— Mūsu ģimene arī saslimusi ar slaloma slimību, — viņa ierunājās, — brālis, māsa, mans vīrs. Pat mani piedabūja pāris reižu aizbraukt uz Siguldu.

Kad viņa to pateica, Edmunda acis iezalgojās. Es pieminēju vīru, viņa iedomājās, varbūt to nevajadzēja darīt? Ja nu Edmunds mani vēl aizvien mīl, viņam droši vien nepatīkami dzirdēt par manu vīru. Par sāncensa uzvaru.

— Ak tā? — Edmunds brīnījās. — Tu arī? Varbūt tev mājās atrodas kāds lieks marķieru pāris? Esmu iesācējs, man nav marķieru. Un lielajos kalnos bez tiem bīstami braukt.

Irisa jutās apmulsusi. Vai viņš tiešām gribēja marķierus vai arī ar šo interesi grasījās paildzināt viņu atkalpazīšanos? Ja viņa apsolītu marķierus sagādāt, viņam rastos iemesls piezvanīt vēlreiz un kādu reizi pat satikties? Varbūt tas bija saistīts ar risku? Kā nekā viņa precēta sieva, viņai ģimene un bērns. Bet ar marķieriem? Viņš to bija smalki izdomājis, par marķieriem.

— Es nezinu, — Irisa šaubījās, — varbūt. Varu aprunāties ar pazīstamiem slēpotājiem. Ja tev marķieri vajadzīgi...

— Marķieri man vajadzīgi. Aprunājies. Un pēc iespējas ātrāk. Es tev piezvanišu pēc divām dienām.

— Noteikti tev apsolīt nevaru, — viņa atbildēja, un sirds viņai sīta ātrāk nekā parasti, — bet es pacentīšos.

— Pacenties gan, — viņš pusnopietni, pusjokodams atteica.

Irisa vērīgi paraudzījās Edmunda sejā, bet neredzēja tur vairāk nekā, vienīgi interesi par marķieriem, kailu interesi par slēpju pieredumiem. Un tad piepeši viņai likās, vīns nav pienācīgi atdzēsēts, baltajam aligotē vajadzēja būt vēsam, bet viss vēsums bija sakāpis tur, pretī, tajās ironiski mierīgajās acīs.

Bet varbūt viņai tikai tā likās? Viņa paskatījās pa logu uz kravas mašīnām sētā, ieraudzīja atkritumu kastes un papīra tīstokļus uz puteļņainā apaļakmeņu bruģa starp izcākstējušiem sniega ielāpiem, un viņa zināja, ka visu to neredz, no nama fasādes raugoties, un tad viņai piepeši kļuva skumji, likās, atmiņu saule nobālējusi, sudrabortais šampanietis pārvērties vienkāršajā aligotē, smalkais laimes tīmeklis izšķīdis laika gaitā, un zeltainos atmiņu ābolus skaudriem zobiem ēda mirkļa realitāte.

Irisa nokratīja no sevis šīs noskaņas un pavērās Edmundā platām, valgām acīm. Viņai tikai tā šķitis. Viss palicis aizvien kā senāk. Tagad Edmunds sacīs kaut ko. Atjaunos burvību. Atjaunos.

— Viesmīl, rēķinu! — viņš sacīja.

Edmunds samaksāja rēķinu, un Irisa redzēja, ka maks piestūkēts piecrubļu zīmēm. Viņš laikam nesen saņēmis algu. Iedeva viesmīlim pusrubli dzeramnaudā. Brīdī vēlāk Ed-

munds Bērzs vērās rēķinu blankā, pārbaudīja, vai lēse pareizi saskaitīta.

— Cerēsim, ka dabūsi man marķierus, — viņš smaidīdams atkārtoja Irisai, — citādi es atkal velti būšu iztērējis naudu. Atminies, cik naudas es netiku iztērējis, un visu, ja padomā, velti!

Patiešām velti! Viņa pirmajā brīdī iesmējās: Jocīgi un neierasti dzirdēt, jo iztērējis naudu viņš patiešām bija. Viņu pazīšanās laikā — kafejnīcās, puķēs, mazās dāvanās. Iztērējis velti, kamēr bijis Irisas pielūdzējs. Tas skanēja kā joks, jo, patiešām, iztērētā nauda nenesa augļus. Bet vai šos augļus maz varēja pirkt par naudu?

Irisa ar skumjām nodomāja, ka viņš runājis nopietni. Šoreiz aiz joka slēpās nopietnība. Viņš bija pateicis svarīgu patiesību. Viņš pārmainījies šais gados. Viņu patiešām interesēja marķieri, viņš necerēja pamieļoties ar zeltainiem atmiņu āboliem, viņš bija kļuvis sauss un racionāls cilvēks. Varbūt tā pat labāk, viņa domāja atvadoties.

Pēc divām dienām, kad Edmunds zvanīja Irisai uz darbu, viņa lūdza kolēģiem, lai pateic, ka Jaunloka izgājusi un droši vien šodien neatgriezīsies, vakara izrādē viņai nav jāpiedalās, un vai mazums neparedzētu darīšanu.

Drīz Bērzs aizbrauca uz kalniem un pēc atgriešanās tā arī ne reizi netika Irisai piezvanījis. Marķierus viņš aizņēmiēs no kāda drauga.

Bet kāpēc viņai izjucis romāns ar Bēzru? Iriša to gan nestāstīja Strūgam, taču pati atminējās skaidri.

Kādu vakaru viņa bija ciemojusies pie Bērza. Viņš irēja istabu kādā savrupmājā. Šajā vakarā viņu mīlas spēle nokļuva gandrīz pie atrisinājuma, bet pašā kritiskākajā brīdī viņa piepeši atvadījās un aizgāja. Kāpēc aizgāja? To viņa vēl šodien atminējās skaidri, it kā vēl vakar tas būtu noticis, kaut arī bija pagājuši turpat vai deviņi gadi.

Irisai mājās glabājās skaista franču veļa, bet todien viņa, nedomādama apciemot Bēzru, bija uzvilkusī veco, šepat Latvijā ražoto. Kaut arī tīri izmazgātu, kaut arī svaigi gludinātu, kaut arī labām smaržām ielaistītu, bet tomēr — veco.

Krūsturis divās vietās bija lāpīts, un arī zeķturī ielāpiņš.

Viņa bija pārliecināta, ka Edmunds nekādā ziņā nedrīkst ieraudzīt viņu vecajā veļā. Tik daudz prāta vēl viņai bija palicis, kad viņš viņu skūpstīja. Pilnībā viņa nevarēja pat skūpstus izbaudīt, visu laiku kāds atgādināja, tev taču mugurā vecā veļa, uzmanies, esi piesardzīga, nezaudē galvu, neatļaujies par daudz! Tikai vienu brīdi viņa aizmirsās.

Atjēdzās, kad Edmunda roka noslidēja pār krūtīm. Ak, vecā veļa, ko gan viņš nodomās? Vīrieši tādās reizēs esot jūtīgi, to viņa zināja no ļaužu valodām, pašai gan līdzīgu piedzīvojumu nebija, bet draudzenēm vajadzēja ticēt.

Gudra ar svešu prātu, vēl šodien viņa nožēloja šo gudrību.

Tikai tādēļ viņa toreiz bija tik asi atraidījusi viņa glāstus un aizgājusi. Edmunds tā apvainojās, ka pēc tam nesatikās ar viņu divus mēnešus. Tā iznāca, ka tūlīt arī viņam izgriezta aklo zarnu. Viņa gan aizgāja uz slimnīcu, bet gripas karantīnas laikā netika klāt pie Edmunda. Un tad jau viņai radās cits pielūdzējs. Tā iznāca, ka pie viņu šķiršanās bija vainīga franču veļa. Viņa domāja, ka noteikti būtu kļuvusi Edmunda sieva. Vismaz tagad viņa tā domāja.

Sabiedrībā daudz un dažādi runāja par Edmunda Bērza noslēpumaino pazušanu. Daži saskatīja notikumā sensāciju, daži redzēja tikai ikdienišķu gadījumu. Daži sūkstījās par milicijas nevarību noziedznieku gūstīšanā, daži optimistiski paļāvās, ka milicija jautājumu atrisinās pāris nedēļu laikā.

Minēja dažādus iemeslus un paredzēja dažādu notikumu gaitu. Klīda baumas un pat aculiecinieka nostāsti. Runāja, ka Bērzs atrakstījis vēstuli, bet arī stāstīja, ka noziedznieki pieprasījuši izpirkšanas naudu, minēja pat summu — pieci tūkstoši. Tomēr īstas skaidrības, kā viss norisis un kāds Bērza liktenis, nebija nevienam.

Sarunās figurēja svarīgais jautājums, vai sabiedrība zaudējusi, Bērzu zaudējot, vai Bērzs zaudējis, sabiedrību zaudējot? Tika izrunāta un izspriesta viņa darba nozīme arhitektūras attīstībā. Kādas avīzes redakcijā gulēja cildinošs nekrologs par jauno tradīciju

celmlauzi, tā publicēšanai gaidīja tikai Bērza nāves ziņas oficiālu apstiprinājumu.

Strūga gribēja tikties ar Edītes Bērzas vecākiem.

Edītes tēvs vēl aizvien kavējās mediķu simpozijā Tallinā, bet Edītes māte tikai zināja pastāstīt, ka visu nedēļu bijusi ļoti aizņemta un nevarējusi atlicināt ne druskas znota meklēšanai, citādi bēglis jau būtu rokā. Nav šaubu, ka viņš atradīsies! Aizbēdzis ar mīļāko, kad es jums saku! Viņa draugs, rakstnieks Nupāts jau raksta par to romānu. Nopelna uz otra nelaimes. Tādi ir tie rakstnieki.

Edīte bija vienīgā meita saviem vecākiem. Edītes tēvs, augsti kvalificēts pediatrs, māte — skolotāja. Meita auga lolota un lutināta, saprāta un labas gaumes robežās. Edītes tēvs, cilvēks ar daudzām praktiskām iemaņām, jo viņa intereses sniedzās tālu ārpus šaurajiem profesijas ietvariem, centās ieaudzināt savai meitai plašo dzīves skatījumu un izpratni.

Edītes mātei, lai arī cik savādi tas nebūtu, uz meitu bijaniecīgs iespaids. Pārāk daudz laika mātei paņēma skola, klases audzinātājas darbs un tiešā priekšmeta — latviešu valodas un literatūras pasniegšana.

Arī tagad, uzzinot par Edmunda noslēpumaino pazušānu, viņai nebija laika mierināt meitu. Uz Edītes mātes pleciem gūlās lielas rūpes, literārā vakara sarīkošana vecāko klašu audzēkņiem, jauno mācību gadu ievadot.

Literārajā vakarā bija apsoliļies piedalīties

pazīstamais rakstnieks Nupāts. Tas bija cilvēks, kuru vis tik lēti nevarēja piedabūt ierasties literārajos sarīkojumos, rakstnieks zināja savu vērtību un nemēdza mētāties apkārt, uzstādamies, kur pagadās. Taču viņš pazina Edmundu Bērzu, pazina Edītes māti un bija pārliecināts, ka viņas vadībā literatūras stundas norit augstā līmenī.

Arī Edītes māte pazina rakstnieku, tāpēc mācēja pareizi un no īstās puses uzbrukt viņa savrupības cietoksnim.

— Mēs jau reti rīkojam šādus vakarus, — viņa stāstīja rakstniekam, — publikas nebūs daudz, kādi pārsimts cilvēki, lielākā daļa skaistas meitenes. Būs tikai literatūras entuziasti un pazinēji. Mēs lūdzam tikai izcilus rakstniekus, pagājušajā gadā pie mums viesojās dzejnieks, — un viņa, pieliekusies rakstniekam pie auss, klusām izčukstēja dzejnieka vārdu, tik slavens tas bija.

— Tie būs tādi mazi literatūras svētki mūsu skolā. Jau visu gadu bērni gaida tikšanos ar jums, to es apsoliju jau pavasarī. Vairākas meitenes par jums taisni sajūsmā. Jūs taču neatteiksiet?

Šādi gratulēts, rakstnieks, protams, neatteicās, lai gan vēl ilgi rūknāja, sacīdams, ka principā esot pret uzstāšanos, ka viņš neesot tāds kā citi, bet beidzot tomēr bija ar mieru ierasties tāpat kā citi.

Vakars aizrita jauki un saskanīgi. Rakstnieks lasīja savus darbus. Bērni aplaudēja. Meitenes uzdeva jautājumus. Rakstnieks atbildēja. Visi palika apmierināti.

Vakara beigās, kad rakstnieks masēja no autogrāfu došanas sāpošo roku, Edītes māte viņam vaicāja.

— Vai esat dzirdējis, Edmunds Bērzs, mans znots, pazudis.

— Ko jūs sakāt? — brīnījās rakstnieks. — Kas to būtu domājis! Mēs taču draudzējāties.

— Jā. Aizbraucis automašīnā un nav atgriezies. Automašīna pavisam jauna, tikai gadu kā lietota. Es domāju, ka viņš būs aizlaidies kopā ar kādu dāmu. Tādi jau tie arhitekti ir!

Rakstnieka draudzīgās attiecības ar Bērzu patiesībā bija virspusīgas un paviršas. Ziemā viņi vairākas reizes bija kopā slēpojuši uz viena kalna.

No šiem kopīgajiem braucieniem rakstnieks bija secinājis, ka Bērzs ir drosmīgs cilvēks. Slēpoja Bērzs viduvēji, bet neatlaidīgi līda uz visstāvākajām nogāzēm.

Vairākas reizes rakstnieks bija ciemojies pie Bērza viņa dzīvoklī. Viņi bija runājuši par trokšņa klusināšanas problēmām pilsētā, par kaktusu audzēšanu un dabas saskaņu ar interjeru, par kamīnu ierīkošanu, par automašīnu motoriem un zirgspēkiem, par mūsu zemes tehniskajām iespējām tuvākajos desmit gados. Tāpat Bērzs bija vairākkārt dalījies savos ceļojuma iespaidos pa svešām zemēm.

Tagad nu rakstnieks visu pamatīgi apsvēra un secināja, ka patiesībā nezina par Bērzu nekā. Viņam šis cilvēks bija un palika mīkla.

Bērzs bija projektējis un cēlis vairākas ievērojamas jaunceltnes pilsētā. Bērzs bija restaurējis vairākas ievērojamas vecceltnes pilsētā. Bērzs grasījās projektēt un celt vairākas ievērojamas jaunceltnes pilsētā. Tāpat arī Bērzs grasījās restaurēt vairākas ievērojamas vecceltnes pilsētā. No vienmuļās uzskaites vai nelabi palika.

Bērza ģimenes dzīves norise bija neziņā tita.

Reiz rakstnieks vēlu vakarā satika Bērzu uz ielas. Tas notika sen. Viņu pazišanās sākumā. Bērzs palūdza, lai rakstnieks viņu pavada līdz mājai, viņš esot necerēti aizkavējies, sieva būšot dusmīga, rakstnieka klātbūtne tad nu neļaušot šīm dusmām izpausties. Kā mierinātāja māte lai viņš nākot līdz.

Aiz profesionālas ziņkāres un pa daļai aiz simpātijām pret Bērzu rakstnieks gāja līdz.

Bērzs vēl tolaik nebija dabūjis jauno dzīvokli un mitinājās kopā ar sievu mazā istabiņā pie Edītes vecākiem.

Bērzam nebija atslēgas. Viņš piezvanīja. Durvis atvēra Edīte. Nikna. Acis zibēja. Bērzs jau vēra muti, lai iepazīstinātu rakstnieku ar savu sievu, kad Edīte deva vīram pamatīgu pļauku pa vaigu un ierāva dzīvokli. Durvis aizcirtās.

Rakstnieks apmulsis pagaidīja kādu brītiņu. Durvis atkal atvērās. Edīte smaidīja uz sliekšņa.

— Mana māte saslimusi ar gripu, — viņa sacīja, — tūlīt Edmunds ies uz aptieku pēc

zālēm. Atnāciet kādu citu reizi. Esmu lasījusi
jūsu grāmatas, priecājos iepazīties.

Kā no labā toņa rokasgrāmatas.

Kad rakstnieks kāpa lejup pa kāpnēm,
viņu panāca Bērzs.

Un vēl vienu rakstura īpašību rakstnieks
viņā apbrīnoja. Bērza sejā nemanīja ne sa-
mulsuma, ne apjukuma, ne nepatikas, ka
rakstnieks bijis scēnas liecinieks. Absolūtā
vienaldzībā Bērzs uzskaitīja, kādas zāles jā-
pērk sievasmātei. Vairāk nekā viņi nerunāja.
Arī rakstniekam izzuda neērtības sajūta. Nav
patīkami redzēt, ka spēcīgam vīrietim tavā
acu priekšā iecērt pļauku un mīlošā sieva
ierauj savu laulāto draugu kā miltu maisu
dzīvoklī.

To var katrs vīrietis izjust kā personisku
apvainojumu. Bet, ja jau Bērzs nejūtas aizvai-
nots, tad viss kārtībā.

Rakstniekam patika Bērza neizsmeļamā un
savdabīgā humora izjūta. Bērzam piemita ne-
atsverama īpašība. Viņš nekad nesmējās pats
par saviem jokiem, viņš tos izsacīja, paturē-
dams akmenscietu seju, palikdams nesatrici-
nāmi mierīgs, kad klausītāji locījās smieklos.

Rakstnieks mēģināja atcerēties Bērza seju.
Tur allaž bija ievilcies kāds rūgts pajaco
vaibsts, it kā Bērzs pastāvīgi būtu par kaut ko
noskumis. Bērzs nebija skaists cilvēks, bet
viņam piemita tas šarms, tā individuālā pie-
vilcība, kas veido cilvēka personību, ļaujot
viņu pamanīt un atšķirt pūlī, nesajaucot ne
ar kādu citu. Viņam piemita sava «es» zī-
mogs.

Atsevišķi skatot, Bērza uzrautais deguns, klauniski smejošie lūpu kaktiņi, rūgtā rīeva pierē, iekritušie vaigi radīja disharmonijas iespaidu, bet pietika šajā sejā parādīties smaidam, lai savienotu vaibstus neatdarināmi pievilcīgā izteiksmē.

Rakstnieks nākamajās dienās izprašāja visus, kas kaut ko bija dzirdējuši vai zināja par Bērza pazušānu. Izsvēris, izvērtējis pret-runīgās ziņas, rakstnieks nolēma, ka Bērzs nogalināts. Slepkavība laupīšanas nolūkā.

Bērzam varēja būt nauda. Viņš bija taupīgs cilvēks.

Tad rakstnieks aizgāja mājās, sēdās pie galda, paņēma baltu papīra lapu un sāka uz-mest romāna plānu.

— Siev, — viņš sauca uz blakus istabu, — vai tu zini, Bērzs pazudis! Nāvīgi interesanti, tagad es par to rakstišu romānu. Laba tēma kriminālstāstam. Palīdzi nu izdomāt vārdus galvenajiem varoņiem.

— Ko tu runā? — izsaucās sieva un ieskrēja pie rakstnieka, blakus istabā pamezdama karstu gludekli uz kleitas, ko patlaban glu-dināja. — Bērzs pazudis? Nevar būt!

— Kad es tev saku, var gan! — rakstnieks atbildēja. — Pazudis ar visu auto.

— Nabaga Edīte, — sacīja rakstnieka sieva, apsēzdamās uz dīvāna un rokas klēpī saņemdamā, — kā viņa to pārdzīvos!

— Lūk, lūk, — sacīja rakstnieks, — par to es arī uzrakstišu. Bet kas te smird?

Tā Bērza pazušāna iecirta robu rakstnieka ģimenes budžetā, jo tā bija smalka kleita, ko

nemaz nevarēja salāpīt, atlika pirt tikai jaunu.

Bet rakstnieks jau vairs nejuta deguma smaku, viņš bija darba drudža varā un patlaban domāja par romāna kompozīciju. Nupāts bija liels klasiskās mūzikas cienītājs un domāja, ka rakstīs šo romānu līdzīgi simfonijai, viņš apcerēja tēmas, tēmu skaitu, to nozīmi un tēmu izvērsumus. Finālam vajadzēja būt traģiskam, bet ar optimistisku izskaņu. Vārētu arī romānu komponēt līdzīgi koncertam klavierēm ar orķestri. Trīs daļās.

Rakstnieks Nupāts uzlika uz atskaņotāja plati ar Rahmaninova koncertu klavierēm ar orķestri un ķērās pie darba.

Strūga sastapās arī ar rakstnieku, bet nekas prātīgs no viņu sarunas neiznāca. Rakstnieks bija aizrauts ar savu ieceri un negribēja nevienu domu vai vārdu izlietot velti. Tāpēc viņš tikai atņurdēja, atbildot Strūgam, ka neko daudz nevarot pastāstīt, ka esot Bērzu maz pazinis, bet visādi centās izprašņāt Strūgu par izmeklētāja darba metodēm, par lietas virzību, par jauniem apstākļiem un faktiem, vārdu sakot, centās gūt labumu sev, pats ne nieka nedodot pretī.

Nedēļu pavadījis intensīvos meklējumos, Strūga izdarīja secinājumu, ka Bērzs patiešām pazudis, un šo secinājumu izdarīja arī Bērza priekšniecība.

Resora sēdē vārds tika dots biedram Mazgadīgajam.

Biedrs Mazgadīgais īsi un kodolīgi ziņoja, ka, pēc viņa domām un ieskatiem, biedra

Bērza, pazudušā biroja priekšnieka vietā (te biedra Mazgadīgā runā slēpās neliela neskaidrība, jo pazudis bija priekšnieks, nevis birojs), ka Bērza vietā ieceļams biedrs Rītmanis.

Biedrs Mazgadīgais uzskaitīja biedra Rītmaņa pozitīvās un sabiedriski derīgās īpašības, kas vērā ņemami, nenoliedzami un neapturami sekmēs pasūtījumu izpildi vienmēr un allaž augstā un teicamā kvalitātē, kā to prasa biroja vārds un nerūsējošā slava.

Tā kā jautājums bija augstākās instancēs izskatīts, apstiprināts un nolemts, tad arī debates patiesībā bija visai formālas.

Visi vienprātīgi piekrita biedra Mazgadīgā izteiktajam priekšlikumam, un biedrs Rītmanis tika apstiprināts jaunajā amata pakāpē. Pašam sev par izbrīnu gan tikai kā vietas izpildītājs.

Tātad augstākās instances vēl ticēja, ka Bērzs nav gluži pagalam? Vai arī neticēja Rītmaņa spējām? Lai nu kā, nākamajā dienā Rītmanis saņēma visas pilnvaras un apaļo zīmogu.

Protams, birojā neviens negaidīja cita risinājuma. Gan amata prasmē, gan talanta pakāpē, gan administrēšanas veiksmē biedrs Rītmanis cieši sekoja Bērzam pa pēdām, stabili viņš turējās allaž aiz muguras Bērzam, cerēdams finiša taisnē apsteigt savu priekšnieku, un nu šis brīdis bija pienācis.

Viņš tika pacietīgi gaidījis, būdams divus mēnešus jaunāks, un nu bija sagaidījis. Kā

noslēgts cilvēks, Rītmanis nemēdza izrādīt savas emocijas. Naktī no svētdienas uz pirmdienu viņš atradās gultā līdzās savai sievai, tā kā viņam kabatā drošs un neapstrīdams alibi, ka nav nogalinājis savu priekšnieku un kopā ar auto nogremdējis kādā purva akacī vai ezera dūņās.

Rītmanis bija tīrs kā kristāls, skaidrs, caurredzams un uzticams darbinieks, protams, nekādas aizdomas uz viņu arī nekrita.

Strūga gan pārbaudīja, kur Rītmanis pavadījis nakti no svētdienas uz pirmdienu. Rītmanis nez kāpēc Strūgam ļoti nepatika. Tāpēc arī pārbaudīja. Jau pirmajā tikšanās reizē Rītmanis atstāja sliktu iespaidu.

Rītmanis bija pārāk pakalpīgs. Nolasīja vārdus no lūpām. Atvēra durvis pirms Strūgas un aizvēra durvis pēc Strūgas. Gribēdams pārbaudīt savu iespaidu, Strūga pateica kādu nodrāztu joku, ko visa Rīga jau zināja vismaz simts gadus. Rītmanis smējās vai vēderu turēdams, viņš to dzirdot pirmo reizi, labs joks gan esot.

Strūga arī zināja, ka pret pārējiem cilvēkiem, pret biroja darbiniekiem Rītmanis ir rezervēts un savus emocionālos lādiņus smieklos neizdājā. Smaidis? Rets notikums birojā, ja Rītmanis pasmaida. Pēkšņā laipnība pret izmeklēšanas darbinieku likās dīvaina un nemotivēta.

Rītmanis neizteica publisku nožēlu par sava bijušā šefa pēkšņo pazušanu. Viens no diviem, vai nu viņš juta slepenu prieku un negribēja liekuļoti tēlot žēlabas, vai arī viņam

patiešām bija vienaldzīgs Bērza liktenis un rūpa tikai sava dzīve.

Rītmanis stājās amatā, precīzs un izdarīgs kā pulkstenis. Birojs veica visus pasūtījumus parastajā kārtībā un parastajā laikā, nemaz nelikdams klientiem manīt pēkšņo vadības maiņu.

Patiesībā Rītmanis Bērzu nekad neesot varējis īsteni ieredzēt. Viņu starpā allaž rūgusi slēpta ecēšanās un klusa rūkšanās, to zināja visi darbinieki. Kāds pateica arī Strūgam. Viņiem jo sevišķi dīvaina likās Rītmaņa klusēšana, viņš pat neizteica līdzjūtības vārdus Edītei. Viņš pat nebija piektdienas vakarā ieradies viesos. Edīte bēdās bija aizmirsusi atsaukt uzaicinājumu, bet Rītmanis gan nedrīkstēja aizmirst ierasties, tādas bija visu domas.

Rītmaņa uzvešanās ne tikai biroja darbiniekiem vien likās aizdomīga. Varbūt esmu kļūvis pārāk emocionāls, domāja Strūga? Kriminālistika ir un paliek zinātne, man jāvadās tikai no faktiem un pierādījumiem, bet ne no nojausmām, vēlmēm un neskaidriem mājieņiem.

Rītmaņa materiālais stāvoklis bija labs. Ģimenes budžets sasniedza apmēram divsimt astoņdesmit rubļu mēnesī, še klāt pieskaitīta arī Rītmaņa sievas alga, viņa strādāja konfekšu fabrikā par tehnoloģi. Ģimenē viens bērns, sešus gadus veca meitenīte.

Tomēr Rītmanis piederēja pie tiem cilvēkiem, kam vienmēr kaut kā nepietiek, kam vienmēr kaut kā trūkst, kas vienmēr ar kaut

ko ir neapmierināti, kas vienmēr meklē iespējas, kā palielināt savu materiālo labklājību, kas vienmēr meklē un arī atrod tādas iespējas.

Varbūt tas bija viens no iemesliem, kāpēc viņš tika iecelts par vietas izpildītāju, nevis par vadītāju?

Ar vienu vārdu sakot, Rītmanis piederēja pie aktīvajiem cilvēkiem, bet viņa aktivitāte veidojās, tika sekmēta un izkopta vienā virzienā, personiskās labklājības virzienā. Sabiedrisko labklājību viņš sekmēja tik, cik tā sekmēja viņa personisko labklājību. Viņš bija savtīgs cilvēks.

Bet vai mēs visi neesam savtīgi? Domāja Strūga. Vai arī es nestrādāju tāpēc, ka mana personiskā ādere mani dzen? Vai es darbā vispirms nerodu personisku interesi un pēc tam tikai sabiedrisko? Darbā vispirms es atrodu savu prieku.

Bet pārvērst darbu tikai par ienākumu avotu? Tas likās ne visai ētiski. Taču būtībā tur nekā slikta nevarēja saskatīt, darbs kā ienākumu avots vispirms prasīja pilnīgu amata prasmi un galīgu spēka un zināšanu atdevi. Darbs kā ienākuma avots prasīja vispirms labu amatnieku, un laba amatnieka labi padarīts darbs jau pats par sevi bija ieguldījums sabiedrības attīstībā, kaut arī paša personiskās intereses un varbūt tikai personiskās intereses vadīts. Uzcelt labu celtni, nopelnīt labu naudu, šo naudu ieguldīt ģimenes budžetā, tādas bija Rītmaņa karjeras ķēdes sastāvdaļas, karjeras ķēde atbilda sabied-

riņas pieprasījumam pēc kvalitatīvas kvantitātes, un tādēļ Rītmanis kā darba darītājs un kā personība tomēr bija vērtējams pozitīvi.

Lieka filozofēšana, ar īgnumu nodomāja Strūga. Lai ar to nodarbojas tie, kam pienākas risināt tādas lietas. Filozofēt. Basta. Cauri. Punkts. Rītmanis ir pārāk precīzs, pārāk pareizi organizēts un ieprogrammēts, lai būtu spējīgs uz tādu noziegumu kā uzrādīšana.

Sarunā ar Rītmani Strūga nekā jauna par Bērzu neuzzināja. Rītmanis bija svēti ieņēmis galvā, ka Bērzs jau viņpasaulē. Tāpat arī svēti ieņēmis galvā par mirušajiem runāt tikai labu, to labāko, to vislabāko. Tā arī Rītmanis norunāja visu pēc notīm.

Rītmanis pēc dabas bija laipns un atsaucīgs, bet kādreiz jaunībā cilvēki savtīgi izmantoja viņa laipnību un atsaucību, tāpēc Rītmanis iestudēja bargu un cietu stāju, bez emocijām un jūtām attieksmē ar kolēģiem. Sevī turēdams bausli: «Iedod velnam mazo pirkstiņu, viņš paņems visu roku.» Laipnība bija šis mazais pirkstiņš, un Rītmanis to negribēja kolēģiem pasniegt. Rītmaņa attiecībās ar Bērzu patiešām pastāvēja un rūga slēpta ecēšanās un klusa rūkšanās, bet Rītmanis tišām to stimulēja, lai kolēģi nedomātu, ka viņš pieglaimojas vadītājam. Turpretim Strūgam, cilvēkam no malas, gadījuma cilvēkam Rītmaņa dzīvē un karjerā, viņš varēja izrādīt visu savu sirsnību, laipnību, pakalpību un atsaucību. Bet, tā kā par šo noslēpumaino disonansi savā raksturā zināja vienīgi viņš

pats, citiem tā arī palika nepareizs priekšstats par viņu.

— Gatavo nekrologu nomala, — vēlāk Strūga sacīja Fjodorovam. — Ja tu dzirdētu, kas tā par svinīgu žvadzēšanu. Sākšu domāt, ka meklējam apzeltītu elku, nevis cilvēku. Tāds dārgums, izrādās, esot Edmunds Bērzs.

Kad bija pagājusi nedēļa kopš Bērza pazušanas, Edīte satika Strūgu parkā, netālu no Blaumaņa pieminekļa. Saruna notika pusdienas laikā.

Silta rudens diena. No kokiem nedzirdami planēja dzeltenas lapas. Dzīslota kļavas lapa turējās pielipusi pie Strūgas melno kurpju zoles. Tikai maza, robota maliņa redzama.

Edīte Bērza un Valdis Strūga sēdēja līdzās uz gara, tukša sola. Edīte skatījās uz mazo, roboto kļavas lapas maliņu, un viņas dvēselē slēpās tāda pati maza, saraustīta cerība.

Edīte neatcerējās sarunu vārds vārdā. Strūga bija skumjš. Mierināja Edīti, sacīdams, ka nevajagot zaudēt cerību, nevajagot padoties izmisumam, ka milicija dara visu, kas tās spēkos, ka meklēšana turpinās, ka agri vai vēlu būs rezultāti, ka viņai jābūt stiprai, ka daudz viņš solīt nevarot, ka iespējams pats ļaunākais.

Pats ļaunākais? Uz zaļi krāsotā sola baloja putnu izkārnījumi. Tas bija neticami, nereāli. Edmunda nāve tālumā, putnu izkārnījumi še uz sola. To viņa nevarēja aptvert. Viņa neticēja.

— Visādā ziņā mēs jūs turēsim lietas kursā par meklēšanas gaitu.

Edīte strādāja līdz tumsai, krietni pāri par oficiālo darba laiku. Vēlu vakarā atgriezās mājās. Pie nama parādes durvīm stāvēja taksometrs. Edīte pagāja garām. Noklaudzēja durvītiņas. Taksometrs aizbrauca. Nospirda sadegušais degmaisījums. Edīte juta, uz viņu kāds skatās. Viņa apgriezās.

Tas bija Irbe, viņas klusais pielūdzējs.

Irbe, grafiķis un gleznotājs, lielisks slalomists savā laikā, tagad bija mazliet nolaidies, lai nesacītu vairāk. Viņš bija ideālists, spēja iemīlēties tikai vienu reizi, un viņu beidza vai nost nelaimīgā mīlestība. Neveiksmīgā kaislība. Viņš bija iemīlējies Edītē jau ilgi, pirms viņa sastapa Bēzru un apprecējās. Bet arī tad Irbe nezaudēja cerības. Taču Edītei Irbe bija gluži vienaldzīgs, intīmi vienaldzīgs. Lai gan visādi citādi izraisīja simpātijas.

Simpātijas Irbe izraisīja galvenokārt ar savu kluso, biklo, neuzbāzīgo pielūgsmi. Katru gadu Edītes vārda dienas rītā, pirms viņa bija aizgājusi uz darbu, pie nama apstājās taksometrs.

Irbe palika sēžot mašīnā. Viņš pats nekad nenesa augšā ziedus. Baidījās apvainot vai kā citādi aizskart Edmundu. Ar Edmundu viņš bija pavirši pazīstams. Edmundu tāds Irbe itin nemaz neinteresēja. Viņu nemulsināja arī klusā pielūgsmē, ko mākslinieks izrādīja viņa sievai. Bet tomēr — ziedus nesa taksometra šoferis. Tā gribēja Irbe.

Irbe reti rādījās Edītei acīs. Tikai no cilvēkiem viņa uzzināja par Irbes gaitām, par

ilgo vecpuiša dzīvi, par degvīna lietošanu pēdējā laikā.

Irbe bija slaidis, labi noaudzis, varbūt par daudz trausls priekš slaloma braucēja, taču kopš jaunības kalnu stāvums pulsēja viņa asinīs, un pat tagad, kad viņš jau sen vairs nepiedalījās sacensībās, Irbe bija saglabājis savu filigrano nobrauciena tehniku, pareizāk sakot, šīs tehnikas atspulgu, un vienīgi dažkārt svētdienās Siguldas nogāzēs negaidīti uzmirdēja viņa senā braukšanas prasme.

Bērzu ģimenes dzīves tumšākajās dienās Edīte ar klusām skumjām mēdza atcerēties Irbi. Bieži bija domājusi, ka Irbe viņai nemaz nav tik vienaldzīgs. Ja viņam būtu vairāk neatlaidības, diezin kā ievirzītos viņu attiecības.

— Ko nu tas, klusais žūpa! — nicīgi par Irbi izsacījās Edmunds.

Bet Edīte neapzināti žēloja kluso žūpu. Kā ik sievietē, Edītē slēpās pazudušu cilvēku glābšanas alkas, un Irbe viņas acīs bija pazudis cilvēks. Irbe bija glābjams. Taču allaž Edīti atgrūda tāds kā glēvums un suniska padevība Irbes skatienā.

Visādi citādi Irbe bija smalks cilvēks. Ķērbās izmeklēti un neuzkrītoši, gāja, viegli salīcis, pieklibodams ar slalomista gaitās sabeigtajām kājām.

Sievietēm viņš patika. Pa šiem gadiem viņam bijuši vairāki sakari, ne ilgāki par pusotra gada. Edīte zināja par šiem sakariem, viņai bija žēl, ka Irbe sevi iznieko, pīdamies ar vieglprātīgām sievietēm. Par to, ka vieglprātīgās sievietes iznieko sevi, pīdamās ar

glēvprātīgo Irbi, to Edīte neiedomājās un, ja arī iedomājās, tad gainīja prom šo domu, neļāva tai aizķerties apziņā.

Irbe stāvēja uz pelēkā trotuāra nama priekšā. Viņš bija tērpies pelēkā mētelī. Iela krēsloja. Irbes siluets izplūda krēslā. Dobji rūca garām braucošās mašīnas. Nerkstēja kravās piekabju atsperes. Gar ietves mālu lāgiem novērpās smalki putekli.

— Edīt, — teica Irbe, — es jau nedēļu nesmu dzēris.

Edīte klusēja.

Irbes smalkā, garā seja likās pelēka. Matu šķipsnas uz pieres pieputējušas.

— No tās dienas. — Irbe pienāca tuvāk. — Tu vari man ticēt. Es nedzeršu vairs nekad.

Irbe bija sentimentāls. Arī tas Edītei savā laikā nepatika. Tagad sentimenta krēsla, sentimenta pelēcība, sentimenta balss, sentimenta maigie pirksti noplūca Edītes sāpi kā ienākušos augli, un asaras piepeši spruka vaļā, gāzdamās pāri vaigiem.

Edīte raudāja, bet sentimentālais Irbe neuzņēmīgi mīņājās pussoļa attālumā, neuzdrošinādami mierināt raudošo sievieti. Kur nu, viņam pašam asaras riesās acīs. Mirkļis tad arī izšķīra visu. No diviem var raudāt tikai viens. Nez kā būtu beidzies šis vakars, ja Irbe būtu apskāvis Edīti, izslaucījis viņai acis ar savu smalki iestērķelēto kabatas lakatiņu un uzvedis Bērza sievu augšā pa kāpnēm dzīvoklī.

Taču glēvā neuzņēmība arī šoreiz nospēlēja liktenīgu lomu.

Edīte izņēma kabatas lakatiņu, vairākas reizes nošņauca degunu, noslaucīja asaras. Viņa izsmērēja asaras pa visu seju. Tā arī neko neatbildēja Irbem. Tikai tagad saprata, ko zaudējusi. Edmunds vienmēr bija dabisks jūtu izpausmēs. Edmunds — tas labākais vīrs. Nemūžam viņa otru tādu neatradīs. Nemūžam arī viņai otru tādu nevajag. To Edīte gan patlaban nedomāja, bet daudzajās stundās bezmiega naktīs tas bija ierakstīts kā šifrs zem apziņā un neļāva Edītei citādi domāt.

— Bet es, — viņa sacīja Irbem, pagriezusi asarās saslapušo seju, — es tagad iešu un piedzeršos!

— Edīt, — Irbe atkal sacīja.

Nekā cita viņš nemācēja pateikt. Nē, šis cilvēks nebija sagatavots savai misijai. Velti Edīte cerējusi uz viņa atspaidu. Nekā viņš nevarēja viņai sniegt. Ne padomu, ne palīdzīgu roku. Ne mierinājumu. Ne atbalstu. Tik vien kā — Edīt! Viņai tas nebija jāsaka. Viņa zināja savu vārdu. Varbūt viņa patlaban bija launa savā sāpju egoismā? Bet vārdu nevarēja atkārtot uz ielas. Vecāki viņai bija devuši šo vārdu. Kristībās. Baznīcā. Ko viņš te stāvēja, Irbe, un lēja viņai uz galvas līdzjūtības ūdeni?

— Ir jau labi, Irbe, — viņa sacīja.

Edīte Irbi vienmēr uzrunāja uzvārdā, it kā pasvītrotot, ka starp viņiem nav bijis nekādu intīmu attiecību, nav bijis un arī nebūs.

— Paldies, ka tu atnāci, — Edīte vēl piebilda, — bet tagad ej. Es gribu būt viena.

Viņa iegāja pa nama durvīm. Gaitena sienu

nolupusī krāsa karājās lēkšķēm kā divaina karte. Kā neesošu zemju karte, un vienā no šīm zemēm tagad mīt viņas Edmunds.

Edīte atskatījās.

Irbe dirnēja aiz durvju stikla kā pelēks siluets. Taksometrs bija aizbraucis. Parasti puķes nesa šoferis. Irbe nekad neatlaida taksometru. Nu atlaidis. Ko viņš gribēja šovakar? Vai domāja, ka izvilcis lielo laimestu? Vai cerēja uzņākt līdzī dzīvoklī? Ko viņas dzīvē nozīmēja Irbe? Vai atgādinājumu, ka viņa vēl spēj patikt, spēj patikt un valdzināt? Un tikai? Viņa pat Strūgam nebija stāstījusi par Irbi, beznozīmīgs viņš likās. Irbe bija nulle. Irbe būtu šokēts, ja viņu sāktu pratināt. Viņš vairs neapsveiktu Edīti ar ziediem vārda dienā. Ko viņai nozīmēja šie ziedi? Prieku? Daļēji arī tā. Bet daļēji arī dzēlienu Edmundam, sak, esi uzmanīgāks pret mani. Irbe? Jūtīgais Irbe līdz mūža galam nepiedotu Edītei apvainojumu, ka turēts aizdomās par Edmunda nogalināšanu. Un neviens jau arī viņu neturēja aizdomās. Varbūt vajadzēja pastāstīt Strūgam? Nē, Edītei bija pārliecība, un viņa ticēja savai pārliecībai, Irbe nav iejaukts skumjajā notikumā ar viņas vīru.

Nonākusi dzīvoklī, viņa atvēra grāmatplauktā ierīkoto bāru, izņēma konjaka pudeli un ielēja sev krietnu porciju kokteiļa glāzē.

Izdzēra vienā rāvienā. Pat nepaskatījās, kas par konjaku. Laikam armēņu. Uzreiz krūtīs kļuva silti. Saules pinumā kā ugunsziens izplauka. Reibumā Edīte iekrita gultā. Neēdusi. Neizģērbusies. Aizmīga.

Pamodās nakts vidū lielās slāpēs. Ilgi dzēra virtuvē ūdeni no krāna. Še nāca labais Balt- ezera ūdens. Katrs rīdzinieks zināja, cik tas labs. Guldzēdams tecēja glāzē. Veldzēja slā- pes un saldēja aukslējas. Iegula vēderā kā stikla klucis. Cik labprāt Edīte būtu jutusi tur bērnu sakustamies. Par vēlu. Nokavēts.

Dzīvokļa klusumā metāliski tikšķēja pulk- stenis. Kā baismīgs metronoms, kas skaita uz nāvi notiesātā pēdējās sekundes pirms giljo- tīnas naža liktenīgā kritiena. Vai tiešām mūžs jāpavada vienai? Viņai tikai trīsdesmit gadu.

Kriminālmeklēšanas daļas apsriedē Valdis Strūga ziņoja.

— Arhitekts Edmunds Bērzs pazudis nenoskaidrotos un mīklainos apstākļos. Versija — slepkavība laupīšanas nolūkā. Meklēšana, vietas apskate un citi pasākumi nav devuši nekādus rezultātus. Tuvinieku iztaujāšana, paziņu, draugu un kolēģu liecības nesatur nekā svarīga un vērā liekama. Nekā nozī- mīga. Neviena fakta, ko mēs varētu izmantot izmeklēšanā.

Nav atrasta nedz viņa automašīna, nedz viņa liķis, nav atrastas arī kaut kādas viņa automašīnas daļas, nav atrastas nedz viņa drēbes, nedz viņa dokumenti.

Esmu izziņojis meklēšanu Vissavienības mērogā.

Bet man ir nojauta, ka šī meklēšana nedos rezultātus. Protams, neesmu tik naivs, lai ce- rētu uz ātriem rezultātiem, un arī neesmu tāds skeptiķis, kas necer uz rezultātiem vis- pār. Bet man ir nojauta, ka meklēšana Vis-

savienības mērogā nedos rezultātus. Jāmeklē tepat mūsu republikas teritorijā, un es ceru uz kapteiņa Pērnavas palīdzību.

— Varbūt viņš aizbēdzis pār robežu? —
iejaūtājās vecākais leitnants Gubenis.

— Kolēģi, jūs zināt, ka tas nav iespējams. Turklāt Bērza morālā stāja, viņa idejiskie uzskati un politiskā pārliecība pilnībā izslēdz tādu iespēju.

— Iespēja, kas var būt izslēgta, nebūtu nekāda iespēja, — neatlaidās Gubenis.

Tomēr šo iebildi neņēma vērā skaidri saredzamās aplamības dēļ.

— Neviens autoinspekcijas kontrolpunkts nav atzīmējis sūnu zaļa Moskviča ar numuru, — un Fjodorovs nosauca numuru, — izbraukšanu aiz mūsu republikas robežām. Protams, mašīna jau sen sadalīta daļās. Pastiprināti jāseko, vai melnajā tirgū neparādīsies rezerves daļas, un tieši kādas rezerves daļas.

— Es domāju, ka mašīnu mūsu republikas teritorijā nav ko meklēt, — zemā un rupjā balsī ierunājās kapteinis Pērnavs. Viņš jau pusgadu nodarbojās ar pāris veiklu auto zagļu meklēšanu, bet pagaidām bez jūtamiem rezultātiem. Auto zagļi aizdzina mašīnas no stāvvietām, no garāžām, vienkārši no ielas teātra priekšā, un automašīnas pazuda kā ūdenī iekritušas.

Kriminālmeklēšanas daļā klīda baumas, ka nupat, nupat kapteinis Pērnavs esot blēžiem uz pēdām. Bija jau arī pats pēdējais laiks, sabiedrība bija nemierā, priekšniecība

skubināja, bet kapteinis Pērnavs dzīvoja kā uz karstām oglēm.

— Vai esat gaišrēģis? — indīgā balsī iejautājās vecākais leitnants Gubenis.

— Mašīna nav aizvesta pa nevienu ceļu, bet tomēr tā mūsu republikas teritorijā nebūs atrodamā, — spītīgi sacīja kapteinis Pērnavs.

— Vai tā būtu aizlidojusi pa gaisu? Varbūt viņi to pārbūvējuši lidmašīnā? — Gubenis nerimās.

Lietas noskaidrošanai kapteinis Pērnavs lūdza viņam dot divas dienas laika.

Nākamajā dienā Ladogas ezera krastā pie bākas sarga mājas apstājās sudrabpelēkā «Volga» ar valsts autonumuru.

Bākas sargs parādīja vietu, kur nogrimusi motorlaiva. Divi akvalangisti, kas bija līdzī kapteinim Pērnavam, sagatavojās nolaisties zem ūdens.

Dziļums šē nepārsniedza divdesmit metrus. Šajā vietā bija nogrimusi rudens vētrā strandējusi motorlaiva.

— Motors tai laikam bija sabojājies, — stāstīja bākas sargs. — Kuteris gan izbrauca palīgā, kā tad, bet bija jau nokavēts. Viņi jau bija virs lielajiem akmeņiem. Abus liķus, rau', tajā vietā vakar izskaloja malā.

— Tos mēs jau apskatījām, — teica kapteinis Pērnavs, — un tagad, zēni, zem ūdens!

Motorlaiva gulēja uz sadragāta ķīļa — astoņpadsmit metru dziļumā. Laivā bija liels krājums dažādu auto detaļu. Divi motori.

No Ļeņingradas ieradās glābšanas kuģis un kravu izcēla virspusē. Uz motora bija numurs.

Mašīna, kas piederējusi Bērzam, Moskvičs 412, bija sadalīta daļās, motoru un daļas atrada motorlaivā. Lūk, kādu ceļu bija plūdušas zagtās automašīnas.

Diemžēl abi motorlaivas pasažieri bija noslikuši. Tagad jāmeklē sakari krastā, jāatrod, jāatšifrē saistību ķēde. Pavediena gals nu bija rokā, un kriminālisti cerēja izšķetināt noslēpuma kamolu. Kapteinis Pērnavs par Bērza auto nebija kļūdījies.

Bērza pazušana bija apstiprinājusies. Tragiskais liktenis zināms. Atlika noskaidrot, kas izdarījis noziegumu, kādos apstākļos? Atlika notvert noziedzniekus, nodot tiesai.

Un atrast Bērza mirstīgās atliekas.

trūga uzmanīgi sekoja kapteiņa Pērnavas operatīvās grupas darbam. Kamols šķetinājās ātri. Pērnavs ievāca aizvien vairāk faktu par bandas dalībniekiem.

No dažādiem ļaudīm milicijas pārvaldē satecēja ziņas, ik cilvēks pats par sevi bija tikai niecīgas patiesības daļiņas nesējs, bet tikpat kā skudras, sanesot pa skujiņai, uzceļ lielu būvi, tāpat arī sīkumi beidzot izgaismoja noziedznieku darbus skaidrā un saskatāmā kopumā.

Izdevās atklāt zagļu bāzi.

Kādās pamestās lauku mājās pie upes, šķūnī, kur tika atdzītas zagtās automašīnas. Tur tās izjauca pa daļām. Neejošo precī no-gremdēja upē.

Šķūnī atradās vesela atslēdznieku darbnīca, labi nokomplektēta ar instrumentiem. Krāsas automašīnu virsbūvju pārkrāsošanai. Atrada kastī, pilnu ar dažādiem auto numuriem. Tātad daļa automašīnu ārpus republikas tika izvesta arī pa šoseju.

Kādā kastē atrada arī visu nepieciešamo

dokumentu viltošanai. Banda bija solidi nodibinājusi savu uzņēmumu.

Tika arestēti zagto autodaļu tālākpārdevēji. Viens no viņiem tad arī uzrādīja šķūņa atrašanās vietu. Bet galvenie noziedznieki šķūnī vairs neieradās, bija iedarbināta kāda slepena trauksmes sistēma. Domāja, ka bandā ir vairāki dalībnieki, kvalificēti automehāniķi. Varbūt divi gājuši bojā vētrā uz Ladogas ezera. Bet citi? Lenkšanu un izsekošanu ar lielu uzmanību turpināja.

Lietā jau figurēja bandas vadoņa fotogrāfija.

Ar Strūgas palīdzību izdevās atšifrēt viņa personību. Kad Valdis Strūga, radis par visu rūpīgi pārliecināties, pārbaudīja Mares liecību, izrādījās, ka Drošības komitejā tāds Kārlis Dindāns nestrādā un arī nekad nav strādājis.

Mare satriekta apstiprināja, ka uz fotogrāfijas redzamais cilvēks ir Kārlis Dindāns, viņas pazudušais līgavainis.

Pie Spruņģu mājām tika ierīkots slēpnis.

Kārlis Dindāns? Tāds cilvēks patiešām bija Rīgā pierakstīts. Trīsdesmit divus gadus vecs, ar vidusskolas izglītību, trīs izdienas gadiem armijā, diviem darba gadiem taksometru parkā, trīs darba gadiem autobazē. Taksometru parkā strādājis par šoferi, bazē par automehāniķi.

Dindāna vecāki dzīvoja Rīgā, abi pensionēti skolotāji, pārtikuši cilvēki, cienijami sabiedrības locekļi. Kārlis bija viņu vienīgais dēls. Vecāki neko nemācēja pastāstīt par

sava bērna gaitām. Reti dzīvojis mājās. Daudz vairāk kaut kur pa laukiem, it kā pie kādas meitas. Viņš esot bijis uz meitām. Nu jau vairākus mēnešus neesot satikuši. Varbūt apprecējies kaut kur? No viņa neko nevarot zināt. It kā Ventspilī?

Nu Strūga vairs nešaubījās par savas versijas pareizību. Divi vai trīs cilvēki bija aizturējuši mašīnu uz ceļa, palūdzot aizvest līdz pilsētai. Uzdevās vai nu par vēlīniem sēņotājiem vai makšķerniekiem. Bērzs uzņēma pasažierus mašīnā. Vai iespējams, ka Dindāns darbojās arī viens?

Viņi nogalināja Bērzu un izdevīgā vietā atbrīvojās no liķa. Tas varēja būt iešūts maisā ar akmeņiem un nogremdēts kādā purva akacī. Līdzīgi jau viņi bija rīkojušies ar neejošo preci, automašīnu virsbūvēm.

Arī Pērnavs bija pārliecināts, ka Bērza nāvē vainojams Dindāns. Tātad uz meklējamās personas pleciem gūlās arī slepkavība. Tas deva tiesības, gūstot Dindānu, lietot bargākus līdzekļus.

Dindāns tika izsekots provinces pilsētiņā.

Viņš patlaban publiskajā bibliotēkā lasīja «Oliveru Tvistu», kad ieradās milicija. Dindānam izdevās aizbēgt caur logu. Bēgot viņu ievainoja rokā. Pēc tam Dindāna pēdas pagaisa.

Vēlāk rudenī, kad no Bērza pazušanas laika jau bija pagājis mazliet vairāk par mēnesi, kad zeme jau pārvilkās ar sērsnu, bet sniegs vēl nesniga, pienāca ziņa, ka Dindāns paslēpies kādās pamestās lauku mājās.

Meklēšanas loks bija savilcies un noslēdzies.

Tūlīt uz turieni izbrauca kapteinis Pērnavs ar pastiprinātu milicijas grupu. Arī Strūga devās līdzi. Māju ielenca. Miliči bija bruņojušies ar automātiem. Klusumā, zemes kukuržņiem sprakstot zem zolēm, grupa tuvojās mājai.

Virš garām, sirmām eglēm, liegi kraucot, riņķoja kraukļi, izskatīdamies melni pret zilo debesi. Rijas jumts ziedēja vienos caurumos. Vējš skrēja cauri tukšajai klona telpai, pussadrupusi kaktā gulēja rijas krāsns. Nātres cilvēka augumā ieskāva pamesto māju. Sienu balķi saplaisājuši, skurstenim izdrupuši robi.

Strūga sastinga aiz lielas liepas pagalma malā. Mājas logā bija pazibējusi kāda seja.

Dindāns bija viens.

Patlaban, iekūris uguni lielajā krāsni, viņš gatavoja pusdienas, cepa šķiņķa šķēli. Dedzināja sausu malku, dūmu tikpat kā nebija.

Pirms deviņiem gadiem saulainā rudens dienā viņš bija iesācis darbu taksometru parkā, tikko kā atgriezies no dienesta armijā.

Jaunais darbs Dindānam patika. Tikai vēlāk, sākdams iepazīt visas fineses un smalkumus, viņš atklāja sevī dažas rakstura īpašības, kas viņu nepatīkami pārsteidza.

Bailes no pasažieriem.

Protams, bailēm bija savi iemesli. Vairākas reizes bija cietuši viņa kolēģi, taksometru šoferi, apdullināti ar sitienu no mugurpuses, pēc tam aplaupīti, atņemot to naudas mazumiņu,

kas nu tika, dienas plānu izpildot, iekasēts. Dažkārt aizdzina mašīnas.

Ja Dindānam iznāca strādāt vēlās vakara stundās un pasažieris nosēdās aizmugures sēdekļī, Dindāns izjuta bailes. Šī noskaņu ķēde sākumā iezīmējās kā nenoteikta neveiklība, kā neizprotama neērtība. Gribējās pagriezt galvu, lai aplūkotu pasažieri, lai paturētu viņu acīs. Dindāns centās iegrozīt spoguļi, lai pasažieris būtu kaut cik saredzams, bet, ja pasažieris sēdēja, dīvānā sagumis, ārpus spoģuļa uztveres lauka, Dindāns jutās neomulīgi.

Tikai ar laiku viņš apjauta, ka šī nenoteiktā neveiklība, neizprotamā neērtība, uztraukuma nieze un neomulība patiesībā ir bailes.

Jo tālāk sniedzās brauciena maršruts no centra, jo lielākas bailes Dindāns izjuta. Visnelabprātāk viņš brauca uz kādu nomali, piemēram, uz Purciemu, Ilģuciemu, uz Mežaparku, uz Ķengaragu.

Reiz Dindāns veda divus iedzērušus vīrus uz Vecmīlgrāvi, un nozīmētajā vietā nokļuva vai slapjš aiz bailēm.

Bailes auga ar katru nobraukto kilometru, ritēja un krājās asinīs ik ar motora apgriezieni.

Taksometra skaitītājs nervozi tikšķēja, pārvēršot attālumu kapeikās un rubļos, un tikpat drudžaini pukstēja Dindāna sirds, attālumu pārvēršot bailēs.

Auto skrēja pa šoseju ar deviņdesmit kilometru ātrumu stundā, bet vēl ātrāk bailes skrēja Dindāna locekļos.

Logu stikli mašīnai bija nolaisti, mati plīvoja vējā, bet vēl vairāk bailēs plīvoja Dindāna griba.

Vējš virpuļoja cauri mašīnai, nesdams abu pasažieru degvīnā mērcēto elpu, nesdams abu pasažieru klātbūtnes radītās bailes. Dindāns tās ieelpoja, tās iespiedās katrā ķermeņa šūniņā, izvēdīja Dindāna būtības slēptākos kaktiņus, smagas, duļķainas, tvanīgas bailes, kas smacēja elpu, lika sažņaugties sirdij, radīja nelabumu pakrūtē.

Dindāns it kā nejauši ar roku sataustīja līdzās sēdeklim nolikto atslēgu, tā saukto «nakts tarifu», šoferu žargonā dēvētu aizsardzības ieroci.

Taču Dindāns nepaļāvās uz sevi. Viņš nezinaja, vai spēs pamanīt to mirkli, kad viņam izzeļs.

Abi vīri neuzvedās kā parastie dzērāji. Vīri nesarunājās par meitām, neklaigāja rupjus vārdus, nedziedāja, nestāstīja anekdotes, nežagojās, nesmēķēja, neatraugājās. Vīri sēdēja, drūmi klusēdami.

Kaut arī logi bija nolaisti, smagā, smirdīgā degvīna dvaka piepildīja automašīnu ar sēcošu baiļu elpu, un aizvien vairāk Dindāns jutās kā preparēšanai sagatavots kukainis, kas patlaban ielaists burkā ar hloroformu un ko tūlīt pēc nomērdēšanas uzdurs uz adatiņas, lai pievienotu kolekcijai herbārijā.

Apturēt mašīnu un palūgt vīriem izkāpt?

To nevarēja. Kādu iemeslu lai viņš uzdod? Baidos, ka mani nositīsiet un aplaupīsiet. Muļķības! Vai arī — jūs esat piedzēruši,

2
atsakos tālāk braukt. Nieki. Viņi neuzvedās kā piedzēruši, tie bija vīri, kas varēja turēt.

Viens no viņiem, tieši tas, kas sēdēja aizmugurē, rokās turēja četrkantīgu, iegarenu paciņu, ietītu avīzē. Reiz kādam Dindāna kolēģim ar līdzīgu paciņu bija pārsista galva. Ar ķieģeli, ietītu avīzē «Sports».

Adresi vīri bija nosaukuši nomaļā ielā.

Ielā iegriezoties, Dindāna sirdī piepeši iegulās asa sāpe. Baiļu infarkts? Nē. Nojauta. Viņš zināja, tas notiks še.

Dindāns sagriezās sēdeklī sāniski, vadīdams stūri ar vienu roku. Ar otru, nolaidis to līdzās sēdeklim, stingri turēja lielo stellat-slēgu. Pāri tai pārvesta lupata, pasažieri atslēgu nepamanīja.

Abi vīri gandrīz vai vienā mutē noteica «stop»!

Dindāns apturēja auto, nospieda sajūgu un bremzi, nepārslēgdams ātrumu, jo tad būtu jāatlaiž roka no «nakts tarifa». Protams, braucieni nu viņš nevarēja pēkšņi uzsākt, ātruma slēgs stāvēja trešajā robā. Grunts te bija smilšaina.

Iekšēji drebēdams, Dindāns gaidīja naudu vai sitienu.

Viens no vīriem izvilka maku, pasniedza trīs rubļu zīmi. Bija jāzodod atlikums. Tagad nu jāatlaiž atslēga. Tajā brīdī Dindānu sagrāba dusmas uz sevi un savām bailēm, uz savu glēvumu. Tāpat viņu pārņēma naidis pret tiem diviem vīriem, kas bija likuši viņam izjust bailes. Lai notiek kas notikdams. Lai nosit. Nav vērts dzīvot pasaulē, ja esi tāds

zaķapastala. Un Dindāns neizdeva atlikumu, stingrāk sagrāba atslēgu, nikni sacīdams:

— Meklējiet pareizu naudu. Man nav sīknaudas, ko izdot!

— Nekas, nekas, — steidzīgi nomurmināja viens no vīriem, — lai paliek!

Un tad tikai Dindānam ienāca prātā, ka varbūt arī vīri no viņa saviebtās sejas un no rokas zem lupatas sabijušies? Roka zem lupatas iedzina tiem bailes? Hā! Vīri izkāpa, iegāja sētā, noklaudzēja vārtiņi.

Vējš silti un patikami vēdināja mašīnu. Izskaloja baiļu druskas. Dārzos smaržoja trūd-zeme un kritušās lapas. Sētas stabiņu galos zaļoja sūna. Pasaulē valdīja miers un drošība.

Dindāns pārslēdza ātrumu otrā robā. Riteņi iekērās zemē, auto sāka braucienu. No tās reizes Dindāns zināja bailes.

Ja es izjūtu bailes, viņš domāja, tad citi cilvēki droši vien arī tās izjūt? Varbūt viņi prot labāk tikt galā ar bailēm vai arī vairāk paļaujas uz saviem spēkiem? Es neprotu. Neprotu savaldīties. Es neprotu bailēs precīzi domāt. Tur tā vaina. Kamēr cilvēks domā, viņš nepadodas baiļu panikai. Domāšana un panika ir divas nesavienojamas lietas. Jādomā. Gudrs cilvēks, veikls cilvēks varētu bailes izmantot, lai iegūtu sev kādu labumu. Izmantot citu cilvēku bailes? Par bailēm labprāt gan neviens nerunā. Cik daudzi šoferi, sēdot pie stūres, vedot aizmugurē aizdomīgu pasažieri, izjūt bailes? To Dindāns nezina, bet viņš domāja, ka cilvēki savā būtībā maz atšķiras cits no cita.

Dindāns nevarēja pārvarēt bailes un tieši baiļu māks aizgāja no darba taksometru parkā. Viņš bija arī labs automehāniķis, pārzināja automašīnas no mazākās skrūvītes līdz lielākajai vārpstai. Tomēr — darbs viņam nesagādāja prieku.

Katram cilvēkam dzīvē ir savi griesti, domāja Dindāns, un augstāk par griestiem cilvēks savu galvu nepaceļ. Dindāns redzēja, ka griesti turas uz grūta un nepārtraukta darba, un atpūta nāk tikai ar pensijas gadiem. Perspektīva sūri un grūti strādāt Dindānu neapmierināja. Viņš gribēja dzīvē daudz ātrāk tikt uz priekšu un vēl jaunībā nobaudīt visu, ko dzīve var sniegt. Nauda un bailes? To vajadzēja izmantot. Nebija jau arī nekādu balstu, kas ļautu viņam atrast spēku palikt godīgā dzīvē. Baznīcas dogmām viņš neticēja. Komunistiskā sabiedrība likās sveša, jo viņš domāja, ka tieši privātīpašums ir tas galvenais dzenulis progresam. Viņam šķita, ka pasaulē patlaban iestājies juku laiks, kur viena daļa cilvēku ir avju lomā, bet otra daļa cērpšis avis. Viņš gribēja būt pie cirpējiem. Vajadzēja atrast dzirkles.

Ko sabiedrība, Dindāns sevī runāja, tā izsūc mani sausu kā citronu un beigās izmet kapsētā. Sabiedrība to tikai vien domā kā mani izkalpināt, izspiest sulu, izdzīt uz to beidzamo un tad nu pēcgālā domā ar pensiju atpirkties.

Vai lai es pats palīdzu sevi bendēt? Nē, to viņi no manis nesagaidīs! Es gribu dzīvot ne sliktāk kā visi, bet es neesmu tāds muļķis, lai

tā liektu muguru kā visi. Jā, ēst uz to labāko, dzert uz to labāko, to man arī vajag, dzīvot uz to labāko. Tikai vienreiz esmu jauns, un vecumdienās manta man nebūs vajadzīga. Dindān, viņi man sacīs, tu laikam esi tā pavairāk iedzēris, ja tā runā, ej pie darbgalda, lien bedrē zem auto, strādā kā rūķis, tad tev arī viss būs. Un patiesībā, mēs tev sakām, darbs jau arī ir tas vienīgais, ko cilvēks iegūst. Nē, tagad nav tāds laiks! Tagad vajag kampt un grābt, kur tikai vien iespējams. Muļķa humānisti jau ir, lai viņus slauktu. Tev ir auto? Es arī gribu auto. Atdod man savu auto! Tu esi veikls, strādīgs, sastrādāsi sev atkal jaunu auto, bet tavu auto es pārdošu tālāk kādam citam, kas arī ir veikls, strādīgs, kam vajag auto. Nauda tagad, paldies dievam, ir visiem. Tagad visi grib auto. Un to viņi dabūs. Ja kādam kas grūti nācis, tad viegli aizies caur manām rokām. Tā es domāju.

Dindāns izdomāja savas dzirkles, izdomāja savu sistēmu. Viņš atrada savu ceļu un savus ceļabiedrus. Viņam patika nauda un skaistas lietas. Viņam patika skaistas sievietes. Milas baudas un naudas baudas. Patika būt bagātam un brīvam no visām saistībām. Šo mērķu iegūšanai viņš ziedoja visu savu enerģiju.

Dindāns nevarēja neredzēt, ka nav guvis panākumus sabiedriski derīgās nozarēs nopietna gribas trūkuma dēļ. Tas viņam kremta, viņš sevi skaitīja par stipras gribas cilvēku. Viņš meklēja visādas atrunas. Meklēja iemeslus ārpus sevis, kāpēc nav darījis vienu vai otru derīgu darbu. Iemeslus viņš atrada,

iemesli vairojās kā tārpi sēnē, iemesli kļuva visu aizsedzoši, un Dindāns secināja, ka viņam ir stipra griba, un lika savai gribai darboties noziegumu organizēšanā. Taču ilgākai spēlei viņam pietrūka neatlaidības, pietrūka talanta un veiksmes, un klūmīgā izdarība ar Bērzu tad arī kļuva par viņa klupšanas akmeni. Varbūt viņš būtu noturējies nedēļu ilgāk? Mēnesi ilgāk? Kaut arī maz ticams. Klūda nāca tāpēc, ka tai bija jānāk. Klūda slēpās viņa pasaules uzskatā, klūda bija likumsakarīga.

Turklāt viņš pārkāpa vienu savu bausli, viņš bija apņēmies neaizskart cilvēkus.

Es negribu mocīties ar bailēm, viņš savu noziedznieka gaitu sākumā domāja, tad jau daudz labāk iedvest bailes citiem. Bet tad nu vajadzēja pārzināt cilvēku no vissīkākās skrūvītes līdz lielākajai vārpstai. Dindāns pārzināja tikai automašīnas. Un viņš nolēma nodarboties tikai ar automašīnām.

Reiz gan viņš nolaupīja kooperatīva kasi. Draugu pulkā viņš runāja:

— Lai man iepūš! Vai domā, ka mani noķers? Vai viņiem interesē mani noķert? Cita lieta, ja es aiztiktu valsts mantu, tad nu gan es ātri būtu rokā. Bet personīgie vāgi un tāda nieka kooperatīva kase? Tie valstij kantes nezāgē. Tāpēc es saku, mūsu rīcībā ir mazie privātīpašnieki, tos tad arī slauksim. Bet tikai bez roku pielikšanas, bez slapjumiem!

Dindāns domāja, ka lielākā daļa nelikumīgu darījumu tiek veikti nemākulīgi, nepārdomāti, neveikli, bez sistēmas, bez plāna, bez

radošas dzirksts, bez pienācīgās fantāzijas un, kam arī liela nozīme, bez savas laimes.

Savu biznesu viņš gribēja veidot uz akmenscietiem pamatiem. Viņš bija pārliecināts, ka, ievērojot visus drošības noteikumus, veicot piesardzības pasākumus, var sveikā iziet cauri visiem likuma zobiem. Tāpēc viņš rūpīgi izmeklēja līdzdalībniekus. Tie domāja tāpat kā viņš. Divus cilvēkus, tikai divus, uz tiem tad arī varēja paļauties.

Caur trešo cilvēku viņš uzturēja sakarus ar melno tirgu. Viņš bija cieti pārliecināts, ka šim cilvēkam var uzticēties. Šis cilvēks tad arī zināja bāzes atrašanās vietu, tika izsekots, apcietināts un visā atzinās.

Dindāna precei atradās noņēmēji arī zemes dienvidos, un viņš izmantoja ūdensceļu, lai transportētu pieprasītās detaļas.

Kā likums bija — savas republikas teritorijā ar naudu nešķiesties. Naudu pēc iespējas pārvērst vērtīgajos metālos, sudrabā, platinā, zeltā. Pašiem dzīvot samērā pieticīgi. Abi pārējie līdzbiedri strādāja noteiktās darba vietās. Tikai viņš, Dindāns, bija brīvs.

Un tomēr, lai arī vairāk nekā pusgadu Dindāns nesodīti darbojās, smalkais kriminālistikas tīkls savilkās aizvien ciešāk, nemanāmi ieslēdza Dindānu nesaraujamā lokā. Kad viņš šo loku pamanīja, jau bija par vēlu to pār-raut.

Viņam kabatā turējās nauda, viņš varēja kaimiņrepublikas restorānā atstāt žūksni grāmatveža algas apmērā, viņam bija brīnišķīgs

motocikls ar piekabi, daudzas mīlākās visos republikas nostūros, tomēr Dindāns dažbrīd jutās slikti. Viņš gribēja lepni cilvēkiem acīs skatīties, bet viņa lepnums pazuda cīņā ar savu mazvērtības kompleksu. Šī cīņa, spēkošanās ar sevi, tad arī vietumis noēda visu Dindāna dzīvesprieku. Viņam bija līdzekļi, viņš gribēja tos šķiest, bet dažkārt jutās kā iekonservēta zelta zivtiņa, kas veltīgi valkā brīnišķīgas zvīnas, neviens tās neredz. Viņa nodarbošanās slepenība pamazām grauza Dindānu, viņš alka atzinības, un tieši to viņa amats nespēja sniegt, un šīs īpašības atklāsme tad bieži viesā rūgtu disonansi Dindāna dvēselē.

Šādā dvēseles stāvoklī viņš tad arī iepazinās ar Mari kādā lauku ballē. Marei viņš izstāstīja skaistu leģendu par sevi, par bīstamo un grūto darbu tautas nodevēju gūstīšanā, par savām pašai dziedīgajām gaitām un negulētajām naktīm, kas aizvadītas, tautas brīvību sargājot. Viņš atzinās, ka strādājot Drošības komitejā.

Mare, skaidrais bērns, iepazinusies ar tik neparastu cilvēku, iemīlējās. Dindāns pats par to bija pārsteigts. Viņš nebija izskatīgs. Līdz šim sievietes viņš ieguva galvenokārt ar dāvanām, neskopodamies naudas lietās, bet šē pirmo reizi viņu iemīlēja cēlo, kaut arī izdomāto īpašību dēļ.

Dindāna dzīvē radās lūzums.

Viņš neatmeta savu noziedzīgo nodarbošanos. Viņš tikai paņēma sev atvaļinājumu. Nedēļām dzīvoja pie Mares, gūzēdamies meitenes mīlestībā. Viņam patika Mare, un viņš

solijās meiteni precēt. Kāzas paredzētas ziemā.

Tad vasaras sākumā vecāku mājās ieradās Bērzs. Dindāns tajā laikā izpildīja «kārtējo uzdevumu». Kad viņš atgriezās, Mare dvēseles vientiesībā viņam izklāstīja, kāds brīnišķīgs cilvēks — arhitekts Bērzs dzīvo viņiem kaimiņos, kā viņi kopā peldējušies un saskānīgi parunājuši. Saskaņīgi parunājuši? Dindānam bija noteikti priekšstati par sievietēm, un viņš saprata «saskaņīgu parunāšanu» tikai vienā nozīmē. «Sieviete, tā ir tikai vienvirziena iela,» Dindāns mēdza sacīt. Saskaņīgi parunājuši? Dindānam kā ar nazi iegriezta. Bet viņš klusēja. Par daudz bija Marē ieķēries. Neies jau uztraukties kaut kāda tur arhitekta dēļ. Bet viņš sāka Bēzru vērot. Redzēja jauno automašīnu. Kunde brauc, viņš sevī nosmējās. Un viņā vārījās greisirdība.

Reiz, septembra sākumā, viņš ieraudzīja Mares nemākulīgo zīmējumu, ko bija pielaņojis Bērzs. Ak tad tik tālu! Viņš saplēsa zīmējumu driskās, aizbrauca, pat neatvadījies. Mare palika raudam sētsvidū.

Dindāna lēmums jau bija nobriedis.

Līdz šim Dindāns vardarbīgi izrīkojās ar citu cilvēku mantu, bet nu viņš gribēja vardarbīgi izrīkoties ar cita cilvēka dzīvību. Viņam padomā bija velnišķīgs plāns. Kā, nenotraisot savas rokas asinīm, atbrīvoties no Bērza. Pret Bēzru viņš juta neizprotamu naidu. Šis cilvēks, daudz neko neatšķirdamies no Dindāna, jo tāpat staigāja uz divām kājām, domāja ar vienu galvu, baudīja sabiedrī-

bas atzinību, sildījās slavas staros. Izrīkoties ar cita cilvēka dzīvību? Dindāns cerēja, ka varas sajūta līdzsvaros satraukumu un sajukumu viņa dvēselē. Viss notika, kā paredzēts.

Patiešām, pirmajās dienās pēc nozieguma izdarīšanas viņš juta necerētu dvēseles pacēlumu, viņš jutās pavēlnieks, viņš jutās biedīga soģa rikste, pacelta pār laimīgo nejēgu galvām.

Divi biedri, tie bija un palika tikai izpildītāji. Paklausīgi rīki. Tiem Dindāna rīcības dzenuļi, dziļākie dzenuļi palika slēpti. Viņi nekad tos arī nesaprastu, kaut arī viņiem rastos iespēja ieskatīties Dindāna dvēseles atvaros.

Dvēseles atvaros? Rīcības dzenuļi? Muļķības, štampi, šabloni! Niekkalbības. Viss bija vienkārši un skaidri. Sirdsapziņas pārmetumus Dindāns nejuta, tad kādi tur atvari, dzenuļi?

Dindāna egoisms veidoja to salu, uz kuras viņš stāvēja ļaužu spriedumu jūrā.

Kā viņu bija kaitinājušas Mares jūsmīgās runas. Edmunds Bērzs esot slavens cilvēks, gaišas perspektīvas un plaši apvāršņi viņu gaidot. Ak, naidu un tikai naidu Dindāns juta pret Bērzu, šo laimes lutekli, kam viss pats iekritis rokās, pateicoties tam, ka viņš spēja vairāk sagremot matemātiskas formulas un saskatīt masu un līniju harmonijas.

Bet vēlēšanos Bērzu nogalināt — to Dindāns nejuta. Viņš tikai gribēja likt saprast laimes luteklī, cik tumša un drūma ir spoģuļa otra puse, cik dziļam bezdibenim līdzās

dzīvo Bērzs, cik nedroša un apšaubāma ir viņa šķietami nesatricināmā eksistence.

Tas arī Dindānam šķita izdevies.

N. pilsētiņā Dindāns izbēga no droša aresta. Ievainojumu rokā pārsēja kāds ne visai uzticams cilvēks. Ievainojums nebija smags, bet sāpīgs. Dindāns skaitīja par labāku pazust.

Viņa meklēšana izziņota televīzijā. To viņš zināja. Cilvēks, saistīts ar bandas bāzi, arestēts, darbnīca atklāta. Pie pazīstamiem un radniekiem viņš ierasties nedrīkst. Divi viņa līdzdalībnieki, dabūjuši darba vietā atvaļinājumu, ar motorlaivu aizbrauca uz dienvidiem, tagad jau viņiem vajadzēja būt Volgas lejtecē, viņi veda līdz ar precī, tiem nu pašiem jārauga iziet cauri ar veselu ādu.

Par katastrofu uz ezera Dindāns nezināja.

Lidostas, dzelzceļu stacijas un ceļi noteikti tiek bloķēti. No republikas, turklāt ar savainotu roku, šķita neiespējami izklūt.

Dindāns nolēma izmantot sen nolūkotu paslēptuvi. Dziļi mežos, pamestās mājās. Kādreiz, ar motociklu braukdams, bandai bāzes vietu meklēdams, viņš bija izlūkojis desmitiem tādu māju. Nu gribēja tur nogaidīt, līdz noskries pirmais meklēšanas karstums.

Liela māja meža nomalē. Visapkārt biezi, vētrā kritušiem kokiem piegāzti sili. Purvi starp retiem pauguriem. Tikai zinātājam izejamām takām. Neveselīga vieta, pat sēņotāji te neiemaldījās. Uz ceļiem bija zīmes, iebraukt aizliegts. Virs ceļiem karājās pusaizlūzuši koki. Dindāns par to priecājās. Laimīgi ticis pāri nogāztajiem kokiem, izkūlies pa

slapjajām ceļa dangām, Dindāns, motociklam klusi urkšķot, iebruca pagalmā.

Mājas saimniece, veca sieva, vientuļa dzīvotāja, bija nomirusi pirms pāris gadiem, viņas radnieki izklaidus izsēti karu un pasaules vējos. Māja stāvēja tukša. Viss vērtīgais no turienes bija nezināmu roku aizvākts. Vienīgi bēniņos mētājās vecu lupatu un iznēsātu apavu klājums.

Logi, kā par brīnumu, palikuši neizdaudzīti. Savādi, bet nomaļām, pamestām mājām vispirms izdauza logus.

Nomaskējis motociklu rijas galā zem veciem salmiem, Dindāns iekārtojās mājās. Līdzī bija paņēmis produktus vismaz divām nedēļām. Gaļu ielaida akā. Ūdens saskarē ar koka grodiem, pussatrunējušiem, pusizglumējušiem, pievilcīgs pilns ar tārpiem. Nekas. Viņš ies uz tuvāko avotiņu. Apkārtni pazina. Bija pagājušo vasaru izstaigājis. Apkārt pļavas. Pļavās mežsaimniecība pļāva sienu. Nu jau siens novākts, aizvests, medīt te aizliegts, tā ka par cilvēku ierašanos nebija ko baidīties. Ja nu vienīgi kāds negadījuma dēļ ieklīdīs. Bet visu jau nevarēja paredzēt.

Mājas centrā stāvēja liela krāsns. Visapkārt lokā gāja istabas, virtuve, pieliekamais kambaris. Bija vēss, vajadzēja sākt kurināt. Tad nu Dindāns izgāza visas durvis, saskaldīja malkā. Roka sāpēja, skaldīja ar vienu roku, bet ar lielu aizrautību un niknumu.

Aizkurināja krāsni.

Saskaldīja arī pussalauztos galdus, atstājot tikai vienu krēslu. Sāka lauzt starpsienas. Iz-

kaltušais koks lieliski dega sildīdams, bez dūmiem.

Naktīs viņš gulēja uz krāsns, priecādamies, ka var saskatīt piecus logus. Durvis un starp-sienas tāpēc arī izgāza. Vienīgi logu, ko no krāsns nevarēja saredzēt, jo aizsedza skurstenis, Dindāns aizsita smagām plankām. Plankas izplēsa bēniņos.

Uz krāsns viņš jutās kā cietoksnī. Te bija silts. Te varēja pārskatīt logus. Lai naktīs varētu mierīgi gulēt, jau iepriekš ar gudru ziņu bija sapircies naktsaķu zvaniņus. Iekārtoja signalizācijas sistēmu, logus aiztīklodams aukliņām. Līdz ko aukliņas aizskāra, atskanēja naktsaķu zvaniņu smalkā dziedāšana. Šo skaņu, būdams maksšķernieks, Dindāns dzirdēja pat miegā. Signalizācijas sistēma radīja drošības sajūtu.

Pirmajās naktīs Dindāns saldi gulēja, pārlicināts, ka apvedis savus vajātājus ap stūri. Krāca miegā. Vēders piebāzts ar šķiņķi, sieru, virsū uzdzerts saldais vīns. Viņš labprāt dzēra saldus un biezos vīnus. No tiem viņam galva nesāpēja, pagīru nekādu. Ierocis nolikts pa tvērienam.

Pagāja pāris dienu. Ievainojums apdzija.

Dindāns sajuta pirmās nemiera pazīmes. Nebija ko darīt. Tas viesā nepatiku. Viņš arī agrāk labprāt pavadīja laiku bezdarbībā, piemēram, atpūzdamies pie Mares. Bet tur viņam piederēja kalpone un apteksne, kas darīja visus darbus un vārīja ēst. Dindāna bezdarbībai bija apbrīnotāja un pielūdžēja, mīļākā un draudzene.

Nu viņš smagi izjuta sievietes trūkumu. Lielu daļu dzīves viņš pavadīja pie sievietēm. Pie sievietēm īzaudzis, lutināts, žēlots, ēdināts, mīlēts, ģērbts. Bet tagad, tehnikas laikmetā, kad ieviesies riebīgs paradums meklējamo personu fotogrāfijas izrādīt televīzijas pārraidēs, bija bīstami ierasties pie sievietēm. Visas viņam zināmās sievietes arī kārtīgi skatījās televizoru.

Mare dzīvoja pārāk tuvu Bērza mājām, droši vien jau pratināta, izstāstījusi visu par Dindānu. To, ka viņš nestrādā Drošības komitejā, vieglāk par vieglu pārbaudīt. Nu jau arī Mare zina.

Kārtīgi izmeklējis bēniņus, Dindāns atrada tikai vecus kalendārus. Garlaicības māks, lasīja tos pašus. Uzgāja brošūru par pazīstamā laupītāja Kaupēna briesmu darbiem. To nu nevajadzēja lasīt. Kaupēns tika pakārts. Dindānam pazuda labais miegs. Biedēja iespējamā neveiksme. Nekad agrāk viņš nebija devis vaļu tamlīdzīgām šaubām. Viņa business uz akmens cieta pamata. Sabrucis. Labais ēdiens un dīkdienīgā dzīve uzkurināja fantāziju, un dažbrīd Dindāns jutās, kā sprostā ieslodzīts.

Kādu nakti viņš pamodās, vai sastindzis šausmās. Auksti sviedri klāja ķermeni. Viņš bija skatījis drausmu sapni. Dindāns neatcerējās ne sapni, ne sapņa jēgu, bet atminējās, ka sapnis bijis drausmīgs.

Varbūt vientuļā māja uzvēdīja kādu senu ēnu, kādu vardarbību, ko mēmā liecībā pa-

turējušas sienas, bet varbūt sapni uzvēdīja Dindāna zemapziņa, kur pamazām brieda izmisums un bezcerība.

Viņš neprata dzīvot bez cilvēkiem. Viņš nevarēja panest vienatni. Nē, viņam nebija sirdsapziņas pārmetumu par saviem darbiem, nebija nožēlas, viņš gluži vienkārši nebija piemērots vientuļai dzīvei. Nekad viņš nebija palicis tik ilgu laiku viens pats. Vienam palikt bija nepanesami smagi. Viņš labprāt vēlētos būt starp svešiem cilvēkiem svešā pilsetā.

Brīžiem viņš iedomājās par cietumu. Cietumā būt?

Starp savējiem?

Vai tad viņa tagadējais stāvoklis nebija vēl sliktāks nekā cietums? Tomēr ne! Viņš bija brīvs, varēja iekārtot dienu pēc patikas, varēja gulēt, celties, kad patikas. Bet cietumā? Vai tad cietumā bija īstie cilvēki? Savējie? Kādi savējie? Gatavie neveiksminieki tur sēdēja, garīgie truleņi, kam pietrūcis galvas uz pleciem, lai izvairītos no likuma cilpām, nē, ar tiem garā nabagajiem viņam nav nekā kopēja. Viņš alka brīvu cilvēku sabiedrības.

Taču pats viņš vairs nejutās brīvs. Viņa brīvība apdraudēta. Viņu atkal vajāja bailes. Viņš negribēja tapt notverts. Jā, viņš sev neliedzās, daudzas reizes, tāpat kā vēlā stundā pasažierus uz nomali vedot, viņš pārdzīvoja bailes par savu drošību.

Bailes Dindāna dzīvē spēlēja traģisku lomu.

Sava apzinātā dzīves ceļa sākumā viņš baidījās par savu dzīvību, tāpēc pameta šoferu darbu taksometru parkā.

Vēlāk viņu mocīja bailes (viņš gan tās dēvēja par prāta atziņām), ka nepagūs izbaudīt dzīvi, noplūkt jaunības saldus augļus.

Ar nelikumīga biznesa palīdzību ieguvis līdzekļus baudai, viņš baidījās, ka nepagūs iztērēt šo naudu, jo tika apdraudēta viņa brīvība.

Ar veiklu paņēmieni atbrīvojies no iedomātā sāncensā milestībā, viņš saprata, ka loks noslēdzies, viņš atgriezās, kur sācis, viņš atgriezās pie bailēm par savu dzīvību.

Kas viņiem ar mani ko cackāties? Dindāns domāja. Viņi atnāks, kniks, nokniebs mani, un beigta balle.

No tā Dindāns baidījās. Ka netiks ievērota likumība. Viņš pēkšņi bija kļuvis likuma cienītājs, viņš zināja, ka viņam ir tiesības uz arestu, izmeklēšanu, tiesības uz tiesu, un tikai tad — spriedums.

Bet šāvieni, kas apsvilināja plecu, bēgot pa bibliotēkas logu, Dindānā atkal iesvēla senās bailes. Ja nu milicija izrādās par cilvēku taksometra aizmugures sēdekli, par cilvēku ar avīzē ietītu ķieģeli rokā?

Kā vienīgo līdzekli pret bailēm Dindāns pazina spēku.

Spēku — ķieģeli, ietītu avīzē, spēku — «nakts tarifu» zem eļļas lupatas, spēku — izrīkoties ar otra cilvēka mantu, spēku — ieroča stobra melnajā nebūtībā, spēku — naudas zīmju neatvairāmajā pievilcībā,

spēku — vīrieša spēku, sievieti mīlot, — tie bija Dindāna ieroči pret bailēm, un tie izrādījās nederīgi.

Jo viņš bija viens.

Viņš nevarēja bailēm zvelt ar «nakts tarifu», viņš nevarēja bailes pārdot kā autodeļas, viņš nevarēja bailēs kā cilvēkā ietriekt lodi, viņš nevarēja bailes uzpirkt kā viegla rakstura sievieti, viņš nevarēja bailes piegulēt ar savu vīrieša spēku.

Bailes dzīvoja viņā, nešķiramas no viņa un dzīvas līdz ar viņu. Viņš nevarēja tās atdalīt no sevis ar saprāta skalpeli. Jo katram ir saprāts, kādu viņš pelnījis.

Kaut kas viņa pasaules konstrukcijā bija salūzis. Špūrstanga sprukusi vaļā, vislielākajā ātrumā braucot, un tagad viņa mašīna nevadāmi stūrēja pa nezināmu ceļu. Par vēlu kaut ko iesākt. Viņš nesusniedza cerēto. Viņš bija saistīts un nevarēja piepildīt pat savas vēlmes.

Viņš alka sabiedrības, bet bija spiests dzīvot, paslēpies no cilvēkiem.

Viņam bija nauda, bet nebija iespējams naudu iztērēt.

Viņš vēlējās mīlēt sievieti, bet bija spiests onanēt uz krāsns.

Cik riebīga un pretīga viņam dažkārt likās šāda dzīve. Bet viņš bija par lepnu un iedomīgu, lai izjustu nožēlu, lai atzītos sakāvē. Aprēķinos ielaistas kļūdas, viņš tās laikā nebija pamanījis, tas arī viss. Nākotnē tādas kļūdas viņš nedarīs.

Esmu pavisam mierā ar dzīvi, viņš sev teica. Mazdrusciņ pacietības, tas arī viss, kas man vajadzīgs. Drīz es atstāšu Latviju ar labiem, tīriem dokumentiem un vērtību žūksni. Gan jau plašajā Krievzemē veklam zēnam atradīsies piemērots darba lauks. Skaisti iekārtošos. Uzcelšu māju. Nopirkšu mašīnu. Apprecēšu mīļu sievu. Pa niekam strādāšu, kaulus nelaužot. Man būs magnetofons, televizors, ledusskapis, viss pārējais. Nebūs no rīta šķiņķis jāvelk laukā no smirdīgas akas, atvērsu baltas durotiņas, šnakt, nogriezīšu šķēli. Esmu pienācīgi nopelnījis, lai tā dzīvotu. Apnicis baidīties. Bet māju es necelšu. Dabūšu meiteni ar visu māju. Es to varu!

Bet tā bija bravūra. Viņš pats arī to juta. Sirds smeldza skumjās pēc Mares, ilgās pēc kaislajiem glāstiem. Viņš kopā ar draugiem bija ciniski izteicies par sievietēm un mīlestību, bet nu domāja, ir, ir īstā, tev vienīgā. Naktī, pamostoties uz krāsns, viņš juta mugurā ieurbjamies Mares cietos pirkstus. Dindāns vienmēr uzvilka biezu kreklu, kad mīlēja Mari, citādi viņa aizmirsās un saskrāpēja muguru kā tāda kaķe.

Tagad vējš šņāca aiz loga gadsimtu vecajās liepās. Mares saldā elpa neaizsniedzama. Mare viņam liegta. Vai arī viņš pats sev liedzis Mari? Viņš īsti nezināja, vai bija gribējis Mari kā dzīves draudzeni vai tikai kā baudas priekšmetu. Viņa pārāk vientiesīga tādām cilvēkam kā es, domāja Dindāns. Viņam daudzas sievietes bija piederējušas, bet viņš ilgās pēc savas Mares. Dārznieces Mares. Var-

būt viņa ieaudzējusi kādu sakni Dindāna sirdī? Liela bija vēlēšanās sēsties motociklam seglos, aizbraukt, satikt.

Tomēr, nē! Viņš nešaubījās, ka Mare jau pratināta, ka zina patiesību par viņu. Tagad nu daudzi zināja patiesību. Tas bija riebīgi. Kā viņš zadzis, kā izrikojies ar Bēzru. Kā neķītri dzīvojis ar daudzām. Viņš, to iedomājoties, jutās, it kā miesa būtu norauta no kauliem. Varēja dzīvot, kamēr pāri klājās tikamais noslēpuma plīvurs. Bet vai daudzi cilvēki varētu mierīgi dzīvot, ja pār viņu darbiem nebūtu šā plīvura? Ja par viņiem visi zinātu visu? Tāpat kā tagad par Dindānu? To Dindāns nezināja.

Marei sāpēs? Viņa to pārdzīvos? Domājams gan. Viegļprāte? Nē, ne viegļprāte, arī viņa kaut ko pasaulē meklēja, meklēja kā bite sava dārza ziedos. Mare Dindānu pievilka ar neparastu dvēseles skaidrību, ar neparastu jūtu tīrību. Kā viņš varējis tik riebīgi domāt par Mari un Bēzru? Pēc sevis spriezdams, par Mari spriedis. Kā viņi, sienaugšā guļot, bija sapņojuši. Būs dzīve. Būs bērni.

— Ja būs puisītis, sauksim par Pēterīti, ja būs meitiņa, sauksim par Anniņu!

— Nē, — Dindāns bija smējies par viņas vārdu izvēli, — ja būs puisītis, sauksim par Ādolfu-Gustavu-de Everaldu!

— Ko tu runā! Kas tādu vārdu varēs izteikt! — viņa bija no tiesas noticējusi un uztraukusies.

Naivā mulķīte. Bet viņš viņai netika melojis ne mirkli. Dindāns bija izstrādājis teoriju,

pēc kuras iznāca, ka viņš nekad un nekādos apstākļos nav melojis.

Patiešām, tonakt sienaugšā viņš solijās Mari precēt, pat kāzu laiku norunāja. Bet tonakt viņš arī tā domāja. Tai brīdī, kad viņš izsacīja solījuma vārdus, tai minūtē viņš domāja arī solījumu pildīt. Tātad viņš nemeloja, kaut arī zināja, ka nākamajā dienā domās citādi. Divreiz vienā upē nevar iekāpt, bet cilvēka vēlmes mainās vēl straujāk nekā tekošs ūdens. Arī Dindāns mainās, viņš mēdza sev sacīt, un mainās Dindāna domas. Bet nemelo viņš nekad.

Šādi viņš prātoja visos jautājumos.

Jā, Mare! Gulēdams naktīs uz silti sakurinātās krāsns, viņš sīkumos atcerējās, kā mīlējis Mari, šīs atmiņas gainīja projām nakts rēgus.

Jo ilgāk viņš dzīvoja vientulībā, sātīgi ēzdams, jo biežāk viņu naktīs mocīja murgi, un, tikai gaismai austot, viņš kārtīgi aizmīga.

Dažbrīd, ieroci tīrot, patronu aptverī spalā iebīdot, viņš domāja. Ko? Varbūt pielikt stobru pie deniņiem un nospīest? Viss cauri? Nebūs nekādu bažu, domu, šaubu? Nebūs vairs jāuztraucas par dokumentiem, par ziemu, par nākamo gadu. Nebūs jābaidās. Iekrist melnā tukšumā? Jācer, ka tas notiks tik ātri, ka sāpju nebūs nekādu. Viņš jūta neatvairāmu vēlēšanos pielikt stobru pie deniņiem. Nospīest.

Viņš saprata, ka nervi nav kārtībā. Kad šādas domas sāka mākties virsū, ņēma cirvi, ņēmās skaldīt kādu starpsienu. Vajadzēja

sausu malku. Roka labi klausīja. Sadzijusi. Drīz viņš domāja laisties projām.

Bet kur? Tukšumā? Pje tuviniekiem ieras-
ties nedrīkstēja. Viņš labi pazina savus vecā-
kus un radniekus, tie novērstos riebumā. Vi-
sas saites ar cilvēkiem, kas bija savērtas
trīsdesmit divus gadus ilgajā dzīvē, bija sa-
rautas, zudušas, izirušas. Viens kā jaunpie-
dzimis? Tikai ar to starpību, ka jaunpiezimis
raugās skaidrā nākotnē, bet Dindāna nāka-
mība kā samezglota nabassaite žņaudza kaklu.

Šādu domu pārņemts, viņš lieliem soļiem
staigāja pa saārdīto māju. Sprostā iedzīts? Tik-
pat kā. Viņi to izdarījuši! Ar vārdu «viņi» Din-
dāns saprata cilvēkus ārpus sprosta. Nekas.
Viņš izlauzīsies.

Dindāns bija tikai ņēmis, nekā nedodot
pretī. Nozagtās automašīnas, spekulācijas ar
rezerves daļām, aplaupītā kooperatīva kase,
un beidzot — nejēdzīgā izdarība ar Bēzru. Kā
neredzamas, bet nesalaužamas sprosta sienas
Dindāna darbi saistīja viņa domas un rīcību.

Par Bēzru neko daudz viņš nedomāja. Ja
Bēzrs miris, Dindāns nav vainīgs. Rokas tīras.
Tā viņš sevi mierināja. Bailes par savu dzī-
vību aizņēma Dindāna prātus. Bailes un pret-
runīgas domas.

Pēdējās dienās zuda apetīte. Ēdiens negar-
šoja. Pārāk vienmuļa barība. Šķiņķis, rupja
maize. Sviests. Siers. Vīns. Vīns nu jau iz-
dzerts. Produkti gāja uz beigām. Vairākkārt
viņš grasījās pamest savu slēptuvi, taču bai-
les par iespējamo sadursmi ar miliciju
atturēja.

Savu sprostu viņš visur nesa līdzī. No sprosta viņu atsvabināt spēja vienīgi nāve. Vai arī patiesa nožēla. Mirt Dindāns negribēja un nedomāja. Nožēlot nemācēja. Viņš tikai nogaidīja. Nogaidīja īsto laiku, lai varētu atgriezties dzīvē, baudās.

Viņš piemeta malku ugunij. Atliecās taisns. Paskatījās logā. Elpa aizrāvās. Mājai tuvojās apbruņoti cilvēki.

Ierocis, deviņšāviņu automātiskā pistole «Bereta» stāvēja tepat uz krāsns stūra. Dindāns noklikšķināja aizslēgu. Palūkojies caur logu, redzēja cilvēkus tuvojamies mājas ot-ram galam. Milicija. Jau dārza malā! Rokās tiem spīdēja automātu stobri. Iekritis.

Beidzot? Atrisinājums? Lai notiek, kam jānotiek! Bailes kā ar slotu kāds aizslaucīja. Dindāns jau tā bija izdzīvojis bailes, izsvīdis uz krāsns, izskatījis akā, izsmēlis strautiņā, izsēņojis silā, izsapņojis miegā, izfantazējis nākamībā, ka realitāte kā vējš nopūta baiļu plīvuru.

Viņu pārņēma atvieglējums un mežonīgas dusmas.

Viņš aizmirs, ko pats bija sabiedrībai nodarījis, un redzēja tikai to, ko viņam patlaban nodarīs. Nolādētie likuma suņi! Dindāns domāja, slīdēdams no loga pie loga, gaidīdams, lai pienāk tuvāk, lai drošāk varētu šaut. Izsekojuši nelieši! Paši vergo, otru par vergu grib pataisīt! Mani gūstīt! Ar automātiem nākt!

Viņš izsita virtuves logu ar stobru, lai stikls nenovirzītu lodes ceļu, un ātrāk, nekā laus-

kas krītot paspēja sasniegt zemi, izšāva vairākas reizes, mērķēdams cilvēku siluetos. Viņš izšāva divas reizes.

Bija pusdienas laiks.

Dindāns tūlīt pēc šāvieniem atlēca no loga, nokrita uz grīdas. Laikus. Logā ietriecās lodes, raidītas no dārza.

Cik, cok, cik, cok — cirtās sienās. Iedziedājās naktsāķu zvaniņi. Tātad Bērzs tomēr miris? Tā bija zīme, jau toreiz, bibliotēkā, citādi viņi nešautu. Vai izdosies attaisnoties? Nezin vai, uz brīnumiem nav ko cerēt. Jābēg. Jāaizstāvas!

Zemu pieliecies, Dindāns izskrēja cauri mājai. Skrejot šāva no visiem logiem. Tad gulēja plāna vidū pie apaļās krāsns, pārlādēja ieroci, ieelpoja šķiņķa smaržu, kas cepās uz plīts un ko viņam jau nebūs lemts vairs apēst. Arā plīkšķēja šāvieni, un lodes kapāja sienas.

Kapteinis Pērnavs, kas vadīja milicijas grupu, nezināja, cik cilvēku viņš ielencis mājās. Negribēja lieki riskēt ar saviem darbiniekiem. Kāds milicijas kareivis pielavījās tuvāk, iesvieda logā dūmu aizsega disku. Protams, varēja jau sašaut māju kā sietu, bet vēlams bija Dindānu dabūt rokās dzīvu.

Strūga stāvēja divdesmit soļu attālumā no mājas, piespiedies pie simtgadīgas liepas stumbra. Strūgam nebija ieroča rokās. Viņš redzēja, ka balti mutuļi sāk velties pa logiem, un sasprindzinājumā gaidīja, pa kuru logu izlēks slepkava.

Līdz šim Dindāns bija priecājies, ka visas istabas bez durvīm, šķērsienas izgāztas, viņš,

vidū pie krāsns gulēdams, var ērti apšaudīt visus logus, bet nu uz grīdas, nepārtraukti šņākdama, necaurredzamos mutuļos izplauka dūmu krizantēma.

Nu esmu sagaidījis, Dindāns nodomāja. Nevajadzīgi. Un viņš atcerējās Mari, savus vecākus. Viņam kļuva briesmīgi žēl sevis, briesmīgi gribējās svaiga gaisa. Klepodams un rīstīdamies viņš sauca no dārza loga, ka padodas.

Tā bija tikai viltība. Dindāns cerēja, ka drosme un ātra rīcība tiks samulst aplencējiem. Vajadzīga tikai dūša. Pirmoreiz mūžā viņš briesmās sakarīgi domāja un rīkojās. Bibliotēkā viņš bija glābies vairāk instinktīvi. Nenotveramais Dindāns, tāds viņš gribēja būt.

Miliči piecēlās no aizsega, nāca tuvāk.

Dindāns neievēroja, ka viens automāta stobrs palika glūnot aiz kailajiem upenāju krūmiem.

— Nāc ārā! — sauca kāds milicijas virsnieks.

— Esmu ievainots! — Dindāns atbrēca.
— Padodos! Palīdziet!

Izklausījās ticami.

Miliči nolaida ugunspagales, nāca straujāk uz māju. No otras puses jau lauza vajā ar plankām aizsisto logu. Pa istabas logu mājas galā kāds jau ielēca iekšā, sēkdams, šķaudīdamies, neredzams, virzījās uz Dindāna pusi.

Dindāns nolēma. Ir laiks.

Kā sacikstēs viņš startēja laukā pa logu,

šaudams ar smago, neparocīgo pistoli. Steigā, lēcienā netrāpīja nevienam. Tas saprotams, ilgi nebija vingrinājies šaušanā. Bet miliči nedrīkstēja šaut, baidīdamies trāpīt savējiem. Dindāns izjoza cauri pārsteigto miliču bariņam. Tie sakrita zemē, aizsegā. Dindāns lidoja cauri akācijām, pretī jau skrēja lielās liepas resnais stumbrs, lejā grava, gravā mežs. Dindāna sirds liksmoja. Viņš uzvarējis.

Zemeslode piepeši sašķiebās un truli iebelza pa vaigu. Tad tā tas notiek, pazibēja apziņa. Šāviena sparkškus viņš nebija dzirdējis: Nāve? Tūlīt un uz visiem laikiem? Man pat nesāp! Nē, nē, es negribu, viņš kļiedza, bet ne skaņa nenāca pār lūpām. Acis stāvēja plati vaļā. Viņš redzēja zemi pavisam tuvu, kā vēl nekad nebija redzējis. Sārteni, sausi māla gabaliņi, sažuvusi, izkaltusi dzelzzāle. Viņš juta — savāds smagums lien augšā pa kājām, viņš grimta smagumā kā ūdenī. Kādreiz viņš bija stāstījis anekdoti par vīru, kam asfalta rullis pārbrauc pāri. Tagad viņš pats bija šis vīrs. Bet vēl nesāpēja. Tikai smagums līda augšup. Zeme dobji dunēja. Viņš zināja. Skrien. Skrien ar smagiem zābakiem, skrien ar vieglām kurpēm. Bēniņos vesels klājiens vecu apavu. Dindāns pakustināja rokas. Kustējās. Labajā plaukstā juta ieroča svaru. Nu jau asfalta rullis līdz jostas vietai uzbraucis, un sāpes plēsa pušu krustus, viņš jutās kā mieta galā uzdurts, un asfalta rullis brauc augšā pa mietu pāri viņam. Stāvus debesīs. Dindāns pagrieza ieroci trokšņa virzienā.

Pret skrējēju. Pēdējiem spēkiem gribēja nopiest mēlīti, bet nepaguva. Trieciens viņam izsita ieroci no rokām, un Dindāns zaudēja samaņu.

Kad Dindāns tuvojās liepai, Strūga metās viņam šķērsu pretī. Liepas stumbrs aizsedza Strūgu milicijas kareivja skatienam, no upēņu krūma kareivis izšāva īsu kārtu, redzēdams, ka noziedznieks tūlīt pazudīs gravā. Kārta ķēra Dindānu kājās, augšpus ceļgaliem, pārraujot nervu, saārdot artērijas.

Strūga skrienot ieroci tā arī nebija izvilcis no maksts. Slep kavu vajadzēja dzīvu saņemt. Jācer, ka nebūs nošauts? Strūga juta dusmas pret milicijas kareivi, kas tik pārsteidzīgi izšāva. Labi, ka neķēra Strūgam. Turpat jau aizsvilpa kārta gar gurniem. Strūga redzēja, ka Dindāns guļ knūpus dzelzzālēs, un zeme ap viņa kājām top melna.

— Uzmanies! — sauca kapteinis Pērnavs.

Strūga lēca pēdējos soļus un ar kājas spērienu izsita ieroci no Dindāna rokas.

Turpat dārzā Dindānu pārsēja. Viņš bija daudz asiņu zaudējis. Tikpat kā nebija cerību, ka izdzīvos. Uz mēteļa uzliktu, viņu iznesa cauri dārzam, un sapuvuši āboli šķīda zem nesēju kājām. Bagāta raža bija gājusi bojā pamestajās mājās. Virs sirmajām eglēm augstos lokos riņķoja šāvienu iztraucētie kraukļi.

Kad Dindānu ieveda ciema slimnīcā, vienīgais glābiņš, kā sacīja ārsts, bija steidzīga un neatliekama asins pārlišana.

Brīžos, kad Dindāns atguva samaņu, viņš

sajuta spēcīgas, agrāk neapjaustas dzīvības alkas.

Viņa ienākšana slimnīcā bija kaut kas sevišķs! Viņš allaž bija skaitījis sevi par kaut ko sevišķu. Un nu viņš kaut kā sevišķi nokļuva slimnīcā. Vai ar viņu ņemsies tikpat uzmanīgi kā ar parasto slimnieku? Varbūt viņu še grib nogalināt? Bez tiesas, bez izmeklēšanas? Dindāna apziņā klauvēja uzmācīgi vārdi.

«Kājas jau tumsā, kājas jau tumsā»

un

«viņi neķēpāsies ar mani».

Vēsā lietišķība, bezkaislība un amata precizitāte, kas izpaudās ārsta stājā, kustībās, skatienā un lakoniskajās pavēlēs personālam, nespēja nomierināt Dindānu.

Dindānam šķita, ka ierastā gatavošanās operācijai noris daudz lēnāk nekā parasti. Viņam likās, tas notiek tiši. Kad viņam iešļircināja mazu morfija devu, viņš baidījās, ka viņu grib aizmidzināt un atņemt viņam to dārgāko, kas viņam pieder, — dzīvību.

— Palīdziet, — viņš tikko dzirdami čukstēja, — Marei pasakiet. Es negribu aiziet.

Kādu brīdi viņš murgoja. Vārdi smagi, bet sakarīgi valstījās pa muti.

«Putniem savvaļā daudz īsāks mūžs, nekā tiem, kas dzīvo nebrīvē.» Dindāns vairākkārt izteica šo frāzi. Tad skatienā iedegās saprāts, un viņš teica ārstam:

— Dakter, esmu jau tukšs līdz pusei. Noņemiet to smagumu no kājām. Bet krūtīs man

viegli, es tūlīt laidīšos kā putns. Pieturiet man rokas, kad operēsiet. Nenogaliniet mani, palīdziet.

Un tad viņš čukstēja tik klusi, ka ārsts tikko dzirdēja.

— Es neuzticos viņiem. Mani grib nobeigt. Palīdziet.

Pa to laiku bija pārbaudīta asins grupa. Izsaukti divi donori.

Dindāns gulēja uz galda operāciju zālē. Balta gaisma lija iekšā pa lielajiem logiem. Klusi kludzēja ārstu koka tupeles. Smaržoja jods. Vecākā māsa sagatavoja iekārtu asins pārliešanai. Donori gribēja zināt, kam viņi dos savas asinis.

Donori ir īpaša tauta. Asins grupas brāļi. Tagad, kad par asinīm nemaksā ar naudu, bet gan ar sabiedrības cieņu, donori ir lieli humanisti, tic ideāliem, cilvēku asins brālībai. Donori ir fiziski un morāli veseli cilvēki.

Pirmais donors bija skolotājs, pionieru audzinātājs. Viņš bija augsti idejisks un humāns pedagogs. Ar lielu autoritāti bērnu vidū. Jo viņš deva savas asinis, un ciematā visi to zināja. Tādā mazā ciematā visi par visu zina visu. Turklāt pionieru vadītājs dzīvoja augstākā mērā pareizu un tikumīgu dzīvi. Viņš bija korekts attiecībās ar kolēģiem. Izpalīdzīgs attiecībās ar kaimiņiem. Visādi viņš bija goda vīrs, allaž turēja doto vārdu, precīzs kā hronometrs, viņam netrūka radošas izdomas un bija apskaužams talants kontaktu nodibināšanā ar pašiem mazākajiem audzēkņiem. Bērni bija tikpat tīri kā viņš, tīri savās domās.

Ar bērniem skolotājs bija skaidrs un dzīvs kā avota ūdens. Viņš mācīja, ka cilvēka dzīves mērķis ir patiesības izziņāšana, ka augstākās īpašības ir drosme un godīgums. Viņš bērnus audzināja patriotisma garā, audzināja augstajai pilsoņa misijai.

Uzzinājis, ka jādod asinis noziedzniekam, skolotājs samulsa.

Viņš svēti ticēja sabiedrības pienākumiem pret cilvēku un tikpat svēti ticēja cilvēka pienākumam pret sabiedrību. Šo divu noteikumu harmonijā skolotājs redzēja vienīgo iespēju piepildīt nākotnes ideālus.

Bet nu viņu lūdza dot asinis cilvēkam, kas cīnījies pret visu to, ko skolotājs rūpīgi kopis un audzinājis bērnu apziņā. Dot asinis cilvēkam, kas postījis un grāvis sabiedrības tiesisko pamatus? Dot asinis cilvēkam, kas nav cienījis sabiedrības izdotos likumus, kas nav cienījis savu līdzpilsoņu domas un lēmumus? Dot asinis cilvēkam, kas nav cienījis citu cilvēku darbu? Dot asinis cilvēkam, kas visas vērtības mērījis ar negodīgā ceļā iegūtu naudu?

Vai viņš bija zadzis? Jā, viņš bija zadzis.

Vai viņš bija laupījis? Jā, viņš bija laupījis.

Tad skolotājs uzdeva pašu nozīmīgāko jautājumu.

— Vai viņš ir slepkava?

Kapteinis Pērnavs bija spiests atbildēt, ka uz Dindāna sirdsapziņas (ja viņam tāda ir), gulstas atbildība par Bērza likteni.

— Arhitekta Bērza?

Jā, skolotājs zināja arhitektu no dažiem viņa teorētiskajiem rakstiem avīzēs, tāpat bija redzējis arhitekta celtās celtnes.

— Tad jau man jādod savas asinis slepkavām?

Un viņš atteicās dot savas asinis Dindānam. Tas būtu pretrunā ar viņa principiem. Tad viņš nedrīkstētu bērniem acīs skatīties. Tā viņš domāja, tā izlēma, un viņa lēmums bija negrozāms.

Otrs vīrs bija vienkāršs vīrs, patērētāju biedrības kasieris. Veselīgs cilvēks, bez sevišķi augstām domām un idejām. Viņš nodeva asinis daļēji aiz humāniem apsvērumiem, daļēji veselības labad, jo dažbrīd cieta no asiņu pārpilnības.

Kasieris bija reti veselīgs cilvēks, un sēdošais dzīves veids vai beidza viņu nost. Kad nodeva asinis, palika vieglāk. Kasieris bija arī mieru dot savas asinis Dindānam, kaut arī Dindāns savā laikā bija aplaupījis viņa kolēģa kasi kaimiņu rajonā.

Taču, kad kasieris redzēja, ka skolotājs, neapšaubāma autoritāte viņa acīs, atsakās dot asinis, arī kasieris sāka šaubīties.

Viņš zināja, ka ciemā paklīdīs runas, ka viņš atdevis savas asinis slepkavam. Sāks baumot, ka slepkava ir viņa asins brālis. Kas to lai zina, sāks runāt, ka viņš ir slepkavas asins brālis. Vai dot savas asinis likuma pārkāpējam? Cilvēkam, kas savā laikā nolaupījis savu līdzbiedru krājumus un ietaupījumus? «Aha, redz, kādu vīru atbalsta mūsu kasieris, varbūt viņš arī kooperatīva kasi pa-

līdzēja aplaupīt? Ko? Nav nekāds brīnums! Mēs pameklēsim sev citu kasieri.» Un kasieris dzirdēja sava priekšnieka balsi. «Manam sievas brālim zagļi Rīgā pie Zooloģiskā dārza aizbrauca pavisam jaunu Moskvīču. Kamēr brālis dārzā skatās zvērus, auto prom. Un kas to būtu domājis, mūsu kasieris dod šim ne-zvēram savas asinis!»

Kasieris, svīzdams sviedrus, arī atteicās dot savas asinis.

Dindāna dzīvība karājās mata galā. Viņam bija reta asins grupa. Kamēr Strūga centās pierunāt abus principiālos donorus, ienāca kāds kareivis no milicijas nodaļas, sacīdams, ka viņam esot tā pati asins grupa, kas Dindānam. Viņš esot ar mieru dot savas asinis.

Tikai nākamajā dienā ārsti atļāva Strūgam uzdot Dindānam pāris jautājumu.

Strūga parādīja Bērza fotogrāfiju.

— Tavs darbs?

Ak tā? Viņam grib piesiet slapjo lietul Nekā! Viņš, Dindāns, nav nogalinājis šo cilvēku.

— Nē, — Dindāns mirkšķināja acis.

— Kur liķis? — Strūga jautāja.

Vēlāk Dindāns pats īsti nevarēja aptvert, kāpēc atzinies. Dzīves īstenības rullis sadragājis viņa gribu? Viņš nožēlo?

Nē, Dindāns nemainīja savu būtību šajā brīdī. Atzišanās atslēga bija tā, ka Dindāns patlaban iepazīna saldu mieru un svētu atbrīvotību no bailēm, no bailēm, kas viņu nežēlīgi šauta pēdējo laiku.

Cik tā bija brīnišķīga, šī atbrīvotība, saldais miers! To pirmo dzirksti viņš jau juta tajā brīdī, kad nolēma nedoties rokās, cīnījās, atšaudījās, bēga.

Vienīgi asfalta rullis uz brīdi bija apslāpējis šo sajūtu.

Bet nu viņš arī zināja, kā šī sajūta atgūstama. Ja darīja to, ko domāja, ja darīja atklāti, neslēpjoties, nemelojot pats sev un citiem, tad radās brīnišķīga miera un līdzsvara sajūta. Bailes pazuda.

Nu viņš arī zināja, ka viņam vajadzēja šiem abiem pasažieriem pajautāt. «Zinat, man no jūsu paciņas briesmīgi bail, vai nedomājat mani nosist ar avīzē ietītu ķieģeli?»

Paciņā būtu vai nu ķieģelis, vai smiekli.

Un dzīve varbūt ievirzītos skaidrībā un mierā. Bet viņš bija izlēmis par ķieģeli, pat nepārbaudot. Rūga savās bailēs, kamēr sarūga. Kamēr pāri pārbrauca asfalta rullis, kā tam vīram tajā anekdotē. Nu ieslīdinās tiesas zālē plakanu, pa durvju apakšu.

Nē, bailes vien še nevarēja vainot. Dindāns ir nedomāja mainīt savus uzskatus par mantiskajām attiecībām starp sabiedrību un tādu indivīdu kā viņš pats. Nē, viņš paturēs savu pārliecību un no tās tik viegli neatlaidīsies. Kas viņam pierādīs pretējo? Ja cilvēks pats sevi negrib pārliecināt, tad arī citi to nespēj izdarīt.

Bet nu viņš zināja, kā no bailēm atbrīvoties.

Atklātība bija tā zāle, patiesības izteikšana.

Vienīgais smagais akmens, Bērzs, vēl spieda Dindāna krūtis, un viņš svieda akmeni Strūgas mierīgajā sejā. Lai iet, lai skatās, lai redz! Dindāns nav pielicis roku Bērza dzīvībai. Līķis pats kļuvis par līķi.

— Būrī! — Dindāns izdvesa.

Pāri raudzījās Strūgas acis, akmens grima aizvien dziļāk, saplauka ziņkārība, sakustējās, saviļņojās miers.

— Būrī? Kādā būrī?

Bet Dindāns vairs nespēja atbildēt. Bija izteicis pašu galveno, un sīkumiem viņam neatlika spēka. Krūtis kļuva neparasti viegli. Tas nebija putna vieglums, kā vakar uz operāciju galdā guļot, kad viņš gribēja aizlidot nebūtībā, tas bija cilvēka dvēseles vieglums, tas bija sirdsmiers. Sirds vai apstājās mierā.

Galvā šalca asinis kā mežs, varbūt mežā šalca asinis? Un, iespējams, ka šajā īsajā viegluma brīdī, kad sirds vai apstājās, Dindāns pirmo reizi saprata, ko viņš nodarījis Bērzam kā cilvēkam. Un šī pirmā dzirksts, pirmā sirdsapziņas bezdelīga tad arī radīja pēkšņo nemaņu? Kas to lai zina? Viena bezdelīga pavasari nenes. Varbūt tas bija tikai vājums?

Klāt piesteidzās māsa ar šļircīti.

Strūga tā arī pagaidām nedabūja atbildi uz savu jautājumu. Ārsts sacīja, ka Dindāna dzīvībai vairs briesmas nedraud, ka rīt viņš, ja pats gribēs, būs atkal runājams.

Bērza pazušana bija gandrīz noskaidrota. Vēl atlika atrast līķi.

Noskaidrot Bērza bojā ejas apstākļus. Nodot Dindānu un zagto mantu uzpircējus

tiesai. Un lieta pēc iztiesāšanas tiktu novietota arhīvā.

Bērzs?

Kāds gan viņš bija patiesībā, un vai es to kādreiz uzzināšu? Domāja Strūga. Kā gan viņš izturējās savas dzīves pēdējos mirkļos? Vai viņš bija līdzīgs man? Mēs visi esam vienas sabiedrības bērni, kā rieksti vienā lazdā. Dažos ielien smecernieks, izgrauž serdi, paliek tukšums, dažus notrauc vēji pirms laika, dažus apēd vāveres un meža putni, un tikai daži auglīgā augsnē dzen jaunas atvases dzīvībai. Mēs visi esam tik vienādi, bet savā būtībā tik dažādi. Manos gados varbūt tā domāt ir naivi? Bērnišķīgi? Sentimentāli? Varbūt esmu morālists? Un kas tur ļauns? Manā darbā un manā vecumā nemaz nevar iztikt bez kādas šķipsniņas morāles. Tāpat kā pavārs neiztiek bez sāls, kriminālistam dzīves zupā jāiemet maza šķipsniņa morāles. Citādi viņš kļūst par vienkāršu nezāļu ravētāju. Un nezāles var ravēt arī mašīna. Vai arī apbērt ar ķimikālijām no gaisa.

Bet uzdevums vēl nav atrisināts.

Būris?

Kāpēc būris?

Kur atrodas šis būris?

Pienāca četrdesmitā diena. kopš Bērza pašušanas. Baltām pārslām sāka snigt pirmais sniegs.

Maigs un netverams kā aizmiršana.

edzamība bija niecīga. Klievēdama nakts miglu ar dzeltenīgu gaismas kūli, mašīna lēni rāpās stāvajā ceļa kāpumā.

Pelēcīgs koka stumbrs sagumzītu zaru un lapu jūklī gulēja pāri ceļam.

Edmunds Bērzs noņēma kāju no gāzes pedāļa, izspieda bremzi un sajūgu, līdz galam novilkta rokas bremzes kloķi. Pārslēdza ātruma sviru brīvgaitā.

Bērzs izkāpa uz ceļa. Kājas iegrima irdenās smiltīs, un tai pašā mirklī no tumsas viņam iesita pa galvu ar kaut ko mīkstu, maigu, smagu. Zeme vāzās pāri kā milzīga svaru bumba, un mutē Bērzs sajuta riebīgu kuņģa sulas garšu.

Viņš atjēdzās automašīnā.

Iespiests aizmugures sēdekļi starp diviem vīriem. Bērzs nezināja, cik ilgi viņi braukuši un kur patlaban atrodas. Laikam vīri bija savā starpā runājušies, kāda frāze kā uzmanīgā muša vēl dūca Bērza apziņā.

«Putniem savvaļā ir īsāks mūžs nekā tiem, kas dzīvo nebrīvē.»

Auto apstājās.

Ne vārda neteikdami, ietrenēti darbodamies, vīri izbuksnīja Bērzu no automašīnas. Viņš pretojās, bet nekliedza. Bailes viņš nejuta. Vienīgi dusmas un pārsteigumu. Sāpēja pakausis.

Ierastiem tvērieniem apvaldījuši Bērza pretošanos, viņi nesa sagūstīto cauri bieziem un asiem krūmājiem, vilka augšup un ripināja lejup pa nogāzēm, bīdīja pāri kritušu, zarainu koku stumbriem, līdz iznāca daudz maz klājākā vietā.

Gravas dziļumā Bērzs ieraudzīja būri.

Viņš sāpīgi apdauzījās pret grīdas betonu, taču tūlīt pietrūkās kājās, tiecās uz izeju.

Masīvs aizvirtnis noklangstēja acu priekšā. Trīs vīri pazuda krūmos, pat viņu sejas Bērzs tā arī nepaguva saskatīt. Tumsā švikstēja zari. Tad visu pārmāca vēja vienmulā balss.

Tā viņi strādā! Pirmā doma, kas iešāvās prātā. Auto zagļi! Zagļi? Gatavie laupītāji tie bija, un tomēr Bērzs sajuta pret viņiem tādu kā pateicību, kaut kur sirds dziļumos vēsa un mierīga balss sacīja: «Tas varēja notikt. Pats jaunākais bija tuvu.»

Bērzs mēģināja atbīdīt aizvirtni, bet tas bija tā ierīkots, ka bultai no iekšpuses nevarēja piekļūt. Iepaļš tērauda vairogs ar izliektām malām sedza bultu.

Tad Bērzs aplūkoja būri.

Apmēram sešreiz astoņi metri liels būris, augstumā divi ar pus metri, veidots no apaļiem tērauda stieniem. Atstarpēs varēja brīvi izbāzt roku līdz plecam, bet vairāk neko. Būris

bija nolikts uz betona pamata, un stieņi dziļi ielaisti betonā.

Bērzs soli pa solim apstaigāja būri. Pēdu pa pēdai izpētīja betona pamatu. Viņš iztaustīja, izraustīja katru stieni, lūkodams, vai nostiprinājums nav izlodzījies, vai nevar kaut kur izlauzties. Bērzs uzlīda gar būra malu līdz augšai, pārbaudīdams stieņu salaidumu būra virspusē.

Bet velti, tas bija labi un pamatīgi nostrādāts būris, prasmīgu amatnieku taisīts, būris krietns un stabils, būris uz goda.

Pēc stundu ilgām neveiksmīgām pūlēm Bērzs secināja, ka naktī nav iespējams tikt laukā no būra paša spēkiem.

Kādreiz būrī bija turēti zirgi. Kaktā gubojās zirgu mēsli, pērnās lapas, salmu atliekas. Klājienā auga pārdesmit mušmires un suņu sēnes. Daži labības stiebri ligojās nakts vējā.

Zem kājām nožvakstēja metāliska skaņa. Bērzs noliecās, pacēla. Apmēram pusotra metra garš stieples gabals. Neko nedomādams, viņš to nometa. Ar kāju paspēra tukšu konservu bundžu, augļu kompots, Bulgarplod eksport. Stūrī stāvēja vēl tiri lietojama sile, pa pusei pilna ar saglumušu lietus ūdeni. Vairāk nekā būrī nebija.

No mākoņiem iznira mēness. Iemirdzējās zvaigznes. Migla bija izklidusi. Tomēr apkārtni nevarēja pārskatīt, traucēja gravas augstie, kokiem apaugušie krasti. Visapkārt būrim kuploja krūmi un koki. Dīvaini? No kurienes mežā radies tāds būris? Kas tik

pamatīgi to uzcēlis? Bērzs tā arī pie skaidrības netika, lai gan izdomājās visādi.

Tā bija briesmīga nakts.

Bērzs nolikās guļus, savācis vienkopus daudz maz sausās lapas. Cietā betona grīda lauzīja un saldēja kaulus. Podagra labajā kājā smeldza, stiepa un vilka. Lielajā gūžas locītavā viens it kā spieda ar neasu, trulu durkli, plosīdams un plēsdams. Lejā, pie lielā pirksta falangas, sāpēja, it kā zilonis nejauši būtu uzkāpis, likās, kauls sabirzīs smalkās drumsliņās. Kādas briesmīgas fiziskas mocības!

Par pārējo viņš daudz nebēdāja. Domāja, ka dienas gaismā, labi izpētījis bultas, tiks ārā. Ja ne, tad zināja, ka viņu atradīs. Ja ne rīt, tad parīt, nu, ļaunākajā gadījumā pēc pāris dienām. Pavadīt pāris dienu vientulībā pēc civilizācijas nogurdinošās trauksmes — tā šķita tīri patīkama perspektīva.

Nekad viņš nebūtu domājis, ka tik vēlu rudenī, septembra pusē, apkārt plosās tik daudz odu! Nedz saskaitīt, nedz saskatīt viņš tos nevarēja, bet veseliem mākoņiem tie iznira no tumsas krūmu pazarēs, metās virsū, ļauni un neatlaidīgi sīcot.

Novilcis lietus mēteli, viņš grieza to ap galvu kā ventilatora spārnu, traukdams prom odus, un tomēr — kādi pārdesmit no bara tika līdz sejai un galvai, iesēdās matos, piezīdās ādai uz kakla, ieķērās ausīs, lipa uz vaigiem. Viņš sita tos tieši uz sejas, notraukdam mazos, melnos ķermenīšus uz betona grīdas.

Šausmīgi! Kur te daba, kur vientulība? Kur te saskare ar pirmatnību un filozofisko noskaņu? Kad tu, cilvēks, vai traks paliec, ar odiem kaudamies, bet tavu mašīnu pa ceļu aizdzen velns viņu sazin kas!

Jā, kas notiks ar mašīnu?

Tā kā viņam šajā būrī būs jāpavada pāris dienu, un tā viņš domāja tāpēc, ka allaž bija sevi radinājis domāt to visjaunāko, lai arī cik rožainas liktos perspektīvas, un, tā kā būrī būs jāpavada dažas dienas, kamēr viņš izlauzīsies vai arī kamēr viņu atradīs, mašīna pa šo laiku tiks aizbraukta tālu, tiks pārdota, varbūt vēlreiz nozagta un atkal pārdota.

Par mašīnu viņš nebēdāja, to dabūs atpakaļ agri vai vēl, bet par odiem bija liela bēda. Tie nāca virsū milzu bariem, jauni sīkdami, izbadējušies mežaiņi. Bērzs domāja, ka nesa-gaidīs rītu.

Saules pirmie stari izžāvēs viņa izsūkto ādu, kas grabēdama balos ap kauliem. Jo odu asins kāriba šķita nepieēdināma.

Uz rīta pusi kļuva vēsi. Bērzs mēģināja salsildīties, lēkājot uz vietas, vērējot rokas gar pleciem.

Uzlēca saule, apgaismojot tikai koku galotnes. Bērzs aprēķināja, ka augstie koki aizsedz būri arī dienas vidū un vienīgi vakarā to ķer tieši saules stari.

Tagad viņš varēja aplūkot apkārtni.

Būris stāvēja gravas dziļumā.

Krūmi un koki bija mežonīgi saauguši gan gravā, gan gar gravas malu. Pagājušās vasaras lielā vētra arī te bija plosījusies. Gravas

ziemeļu pusē slējās kritušo koku barikādes. Debesu zilumā dūrās savērtie, salauzītie, sašķeltie stumbri.

Likās, cilvēka kāja te nav spērusi vismaz pāris gadu desmitu.

Tālāk gravā burbuļoja strautiņš. To nevarēja redzēt, bet ūdens skaidro čalu labi dzirdēja.

Aiz strautiņa grava krita lejāk, iegrimdama dzūkstājā, krustām, šķērsām piegāztā ar egļu stumbriem. Uz visām pusēm adatojās nokaltuši, asi zari, pamatnēs sudrabpelēki, galotnēs melni. Pasakains, spokains dzelzs mežs, vētras sagāzts, sastindzis uz visiem laikiem.

Būris stāvēja samērā līdzienā vietā. Dienvidpusē, cieši pie stieņiem, auga lazdājs, sakuplojis, sazaļojis, vēl pilns nobriedušiem riekstu čemuriem.

Bērzs plūca riekstus un priecīgs ēda.

Tālāk lazdājs lida augšup gar gravas nogāzi, un krūmu zaļo mākonī pārmāca majestātisku egļu sirmie stumbri, priežu brūnās sveces, bērzu dzeltenīgās lapotnes, apšu vientuļās piramīdas.

Būra ziemelpusē bija miklāka augsne, te cerojās kārkli, stīdza alkšņi, daži Bērzam nepazīstami krūmi, un tālāk, tai vietā, kur burbuļoja strautiņš, jau stiegrojās no ziemeļu puses noslaucīto koku zaru mudžeklis.

Rietumu puse šķita vislīdzienākā, bet bija tā pieaugusi kokiem un krūmiem, ka biezoknī neredzēja tālāk kā piecus metrus.

Pēc dažām stundām, veltī izmēģinājies paša spēkiem izkļūt no būra, Bērzs sāka kliegt.

— U-ū! U-ū! — viņš kļiedza. Nekā. Neviens neatsaucās.

Neviens nenāca.

Ap pusdienas laiku, kad pāri nosvilpa baložu spārni, viņš aptvēra sava stāvokļa nopietnību.

Viņš nekad nebūtu ticējis, ka tāds kaut kas var notikt ar viņu. Dienu atpakaļ viņš bija svabads kā putns, bet tagad ieslodzīts būrī.

Mocija slāpes.

Kārdinātājs strautiņš burbuļoja neaizsniedzamā attālumā. Ar riebumu Bērzs raudzījās uz pieglumējušo sili. Noturējās nedzēris. Izsalkums urdīja vēderu, un līdz ar vakaru piezagās izmisums, mezdams garas, izķēmotas ēnas.

Pakausī žņaudza, pakrūtē spieda. Nelauma sajūta kāpa kaklā. Lūpas pietūka. Aukslējas kaltēja. Mēle piemilza.

Lāgiem Bērzs mēģināja iekliegties vājā balsī.

Mežs taču nevarēja būt bezgalīgs? Cik hektāru varēja sniegties tāds mežs, to viņš īsti nezināja. Bet kaut kur te vajadzēja būt zemnieku mājām, kaut kur te vajadzēja būt cilvēku takām. Rudenī sēņotāji pārstaigāja katru sēnēm bagātu vietu. Arī gravas sūnās viņš redzēja spīdam brūnas baraviku cepurītes. Nē, par savu likteni nav ko bažīties. Jāpatur cieta pārliecība, viņu atradīs. Ja ne rīt, tad parīt. Ja ne parīt, tad aizparīt. Varbūt pēc nedēļas. Galvenais bija izvilkst kailo dzīvību.

Bezcerīgi reiba galva. Viņš neapzināti noliecās pie siles, kāri dzēra saglumējušo ūdeni.

Pakrūti sarāva krampji. Izvēmās, cenzdamies nepiesārņot sili. Dzēra atkal, kamēr ūdens turējās iekšās.

Līdz ar saules rietu viņš iekrita smagā, samocītā miegā.

Vēsa strāva skāra seju. Bērzs uztrūkās.

Lēverainu lietus bārdu gar kokiem ķem mēdams, pāri mežam slīdēja mākonis. Vējš viegli un sēri šalca priežu galotnēs, bet eglēs vilka smagi un aizsmacis.

Lietus strūklas mīksti izdzisa egļu un priežu skuļās, bet bērzu, alkšņu, kārkļu un lazdu lapās spēcīgi plīkstēja. Ūdens straumītēs tecēja gar zariem un stumbriem. Strautiņš čaloja.

Ūdens noplūda gar būra stieņiem kā elektrība gar vadiem. Caurspīdīgas, lokanas straumes skrēja gar tērauda stieņiem, raujot līdzī rūsiganus rūsas gabaliņus, sarkanas mīnija atlobes.

Bērzs, pieplacis ar seju pie stieņa, ar mēli laka lietus ūdeni.

Lietus viņu lieliski atsvaidzināja.

Viņš sāka domāt sakarīgi un loģiski. Apcerēt savu stāvokli. Viens meža vidū, būrī. Galvenais, viņš domāja, neļauties panikai. Visi spēki jāsakoncentrē, visa griba. Gan nāks glābēji, varbūt viņš pats atradīs kādu paņēmieni, kā izlauzties. Gan nāks sēņotāji, ogotāji. Kad, kādās stundās viņi varētu nākt? Jāsagatavojas viņiem dot kādu signālu, varbūt ar kādu noteiktu troksni, sitot pa būra stieņiem? Bet pagaidām jāatrisina problēma numurs viens. Dzēriens un ēdiens.

Viņam bija lietus mētelišs ar oderi. Par laimi, arī kabatas nazis, un viņš ar siltu pateicību atcerējās māti, kas allaž atgādināja, ka vīrietis bez kabatas naža nav nekāds vīrietis. Viņam bija apavi, pulkstenis, apģērbs un nauda mazajā bikšu kabatiņā. Viss pārējais bija atņemts, viņam bezsamaņā guļot. Vienīgi nauda mazajā kabatiņā nebija uzietā. Viņš smaidīja. Nauda? Ko viņš būrī varēja iesākt ar naudu, būrī nauda nebija nekas, vai viņš varēja nopirkt atslēgu? Vai metāla zaģi, ar ko pārzāģēt stieņus? Vai ēdienu? Vai dzērienu? Būrī nauda nebija nekas. Naudai trūka seguma. Nauda derēja vienīgi iekuram. Sērkoņi grabēja lietus mēteļa kabatā. Lai arī nesmēķētājs, viņš tos nēsāja līdzī. Taču naudu neaizskāra. Zināja, tiks ārā no būra, nauda atkal noderēs. Pēc lietus tāpat uguni nevarēja iekurt, viss bija saslapis.

Nākamajā dienā laiks pieturējās saulains un sauss, un rīta pirmajā pusē mežs un būris kūpēja kā milzīga žāvētava.

Mežā caur biezo lapu un zaru segu iespiecās tīmekļaini saules stari. Caurspīdīga, mutuļojoša migla cēlās augšup, vīdamās gar melnajiem, brūnajiem un pelēkajiem stumbriem.

No rīta, paēdis riekstus, Bērzs ķērās pie akas rakšanas.

Būra ziemeļu pusē pie betona pamatnes zeme bija mikla, un viņš cerēja, ka aku būs iespējams izrakt. Viņš raka pirmajā dienas pusē, izlietodams naža asmeni kā mazu lāpstīņu un plaukstu kā ekskavatora kausu. Jo dziļāk viņš raka, jo valģāka kļuva zeme, un,

kad būrim pāršvikstēja baloža spārni, viņš pabeidza akas rakšanu. Aka darbojās, varbūt tās bija tikai nakts lietus ūdeņa atliekas, bet bija arī iespējams, ka augsnē še tiklojās siki strautiņi. Viņš vēlējās, kaut tas būtu augsnes ūdens, kapilārais ūdens, tad nebūtu jābaidās par dzeramā ūdens trūkumu.

Acumirkliņas slāpju briesmas vairs nedraudēja. Viņš domāja, ka nu būrī būs jāpavada varbūt pat nedēļa vai divas. Kamēr viņu atradis.

Viņš nolēma izdzīvot šo laiku, nekrist izmisumā, darīt visu, lai pēc iespējas labiekārtotu savu necilo dzīvi šajos necilajos apstākļos.

Bērzs nogrieza zaļas kārklu klūgas, kādas varēja sasniegt caur būra restēm. Izviija pusvelvi, puscauruli. Uzprojektēja pasaulē vismazāko un vispraktiskāko mazgabarīta dzīvokli, ja nu to vispār varēja par dzīvokli saukt. Velvei pāri viņš sapina zarus, vienu velves galu aizpina ar klūgām, nopakoja lapām. Tāpat arī virsu viņš nopakoja lapām un pārklāja ar lietus mēteli. Lietus mēteļa rūtaino oderi viņš domāja izmantot kā segu. Isti mājas drošību gan varēja pārbaudīt tikai lietus laikā.

Naktī atkal lija, un Bērzs redzēja, ka telts ir droša pret lietu. Viņš gan varēja tajā tikai gulēt, bet arī tas bija labi.

Betona grīdu teltī viņš nopakoja ar velēnām. Velēnas izgrieza ar nazi būra dienvidpusē. Tur tās bija zālaines un sausas.

No pusotra metra garās stieples Bērzs izveidoja āķi, ko piestiprināja pie zaļās nūjas.

Viņš varēja sasniegt tālākos lazdas zarus, ar āķi pievelkot klāt. Šķīna riekstus. No pārāk tāliem zariem viņš centās riekstu čemurus notriekt uz zemes un tad ar āķi pievilkt būrim klāt.

Bērzs jau bija savācis diezgan daudz riekstu un patlaban domāja, ka nūju vajadzēs pagarināt, kad lazdājā parādījās vāvere. Vāvere uzvedās kā jau savā medību laukā. Nekautnīgi skraidelēja pa lazdāju, kāpaļāja, šķīdama riekstus. Bērzs mēģināja aizdzīt sāncensi ar kliegzieni. Pirmajā brīdī vāvere izbijās, ar dusmīgu — «cok, cok» — uzskrēja priedē, taču drīz vien atgriezās, labi atšķirdama patiesas briesmas no šķietamām. Būrī ieslodzītais cilvēks nebija bīstams.

Nākamajās dienās viņa pierada pie Bērza un droši ievāca ražu.

Bērzs savāca visus sausos zarus, žagarus un sprunguļus, ko varēja aizsniegt no būra. Pirmajās dienās viņš gribēja sakurt lielu uguns-kuru, dot signālu, uz sausajiem zariem saliekot slapjākos, saliekot lapas, radīt dūmu stabu. Bet augšā visu laiku pūta spēcīgs vējš, un viņš pamatoti domāja, ka dūmus vējš izklīdēs tepat gravā un tos tā arī neviens nepamanīs.

Krūmu pazarēs augošajos zaķu kāpostos viņš sameklēja diezgan daudz sausu sprunguļu. Ēda zaķu kāpostus. Ar kabatas nazi saplēsa sprunguļus un zarus smalkās šķīlīnās, un drīzi vien viņam piederēja maza smalkas, sausas malciņas grēdiņa. Malka derēja drīzāk

morālam atspaidam nekā praktiskai pielietošanai.

Tāpat arī no konservu bundžas pagatavotais katls. Viņš izgriezā divus zemus velēnas ķieģeļus un starpā pierīkoja pavardu.

Teltī varēja iekārtoties ar zināmu komfortu. Galva pārklāta ar lietus mēteļa stūri. Odi sīc ārpusē. Tagad sīkšana izklausījās tīri patīkama. Ja kāds iekļuva iekšpusē, viņš tūdaļ to nosīta, iepriekš pagaidījis, lai ods nosēstas uz rokas kailā delma vai uz sejas. Viņam nebija ko ēst, un viņš negribēja ļaut sevi ēst.

Naktī dažas stundas viņš gulēja cietā miegā. Neierastajos apstākļos to varēja uzskatīt par zināmu sasniegumu, un tikai pāris reižu viņš uztrūkās, platām acīm raudzīdamies meža pacerēs, tumsā. Cauri būra stieņiem dzirdēja tikai melnu vēja šalku.

Bija drēgns. Sala. Viņš aizmīga, rāvās čokurā, tad atkal pamodās, ieklausījās vēja trokšņos, koku šalkoņā un atkal aizmīga, lai no kādas negaidītas skaņas atkal uztrūktos. Uz rīta pusi, kad ausa gaisma, viņš aizmīga visciešāk. Nogulēja līdz astoņiem. Pamodās spīrgts, atpūties.

Gudrs ar savu prātu?

Jā, te tagad viņa dzīvība atkarājās no tā, cik gudrs viņš būs ar savu prātu. Cik reižu viņam nebija gadījies izdomāt labu domu, un, pastāstot citiem, labā doma ieguva ne mazāk labus padomdevējus, bet katrs deva citādāku padomu, ja klausīja, tad iznāca . . .

Nekas neiznāca.

Bērzs saskaitīja savāktos riekstus un redzēja, ka pavisam ir salasījis trīs simti astoņdesmit divus riekstus. Ar brokastīm nu esmu nodrošināts kādu laiku, viņš domāja. Izsalkuma sajūta sākumā mocīja pastāvīgi, taču viņš ar pārtikas krājumu rīkojās apdomīgi. Viņš rēķināja, ka brokastīs ēdīs desmit riekstus, tad vajadzētu pietikt trīsdesmit astoņām dienām. Tas nu varēja būt par tālu rēķināts, bet viņš vienmēr gatavojās uz to vislaunāko.

Ilgi viņš vēroja sēņu plantāciju, kas auga zirgu mēslu, pērno lapu un salmu kompostā. Viņš bija redzējis šampinjonus sēņu izstādē, bet patlaban nepaļāvās uz savu atmiņu. Viņš lieliski paturēja atmiņā māju fasādes, līniju ritmus, plakņu attiecības, masu samērus, taču sēne kā arhitektonisks veidojums mazāk bija saistījusi viņa uzmanību līdzšinējā dzīvē.

Viņš zināja, ka šampinjoni ir rudens sēnes. Taču pārlicības nebija, pārāk tās līdzinājās mušmirēm. Bērzs rūpīgi aplūkoja it kā mušmires, it kā suņu sēnes. Redzēja, ka cepurītes ir lielas un platas, dažas pat ar plaukstu nevarēja apsegt. Dažas spīdēja iezalģani, dažas brūnoja. Virsa klāta ar zviņām. Uz kātiņa viņš saskatīja it kā gredzenu. Bārkstainas lapiņas.

Bērzs ilgi ostīja sēnes, taču nevarēja saost ne mazāko smaržu. Beidzot vienu rūpīgi nogrieza, lai neiebojātu sēņu sakni, micēliju, gadījumā, ja sēne izrādītos ēdama.

Sēnes gaļa ielauzumā sārtojās. Viņš zināja, ka šampinjonus var ēst nevārītus. Nu, ja nu

tomēr tā mušmires pasuga? Ja gabaliņu apēdišu, vai nomiršu? Droši vien vispirms kļūs nelabi un visu izvemšu? Ja tas ir šampinjons, nekas tamlīdzīgs nenotiks. Bet arī mazs gabaliņš mušmires man neskādēs. Tad jau redzēs.

Viņš uzmanīgi pielika sēnes gabaliņu pie mēles. Garšoja patīkami. Siekalas guldzieniem rīdams, viņš vēl nogaidīja. Nelabi nepalika. Varbūt iedot sēni vāverei? Bet vāvere neaiztiks sēni, kurai klāt cilvēka smaka. Vāvere nav nākusi būrī pēc sēnēm, vāverei sēņu apkārt pilns mežs. Baravikas. Tā ka jāgaršo vien pašam.

Un viņš noēda gabaliņu. Nekas nenotika. Viņš pagaidīja desmit minūtes. Nekas. Labsajūta lieliska. Noēda visu sēni. Nolikās gulēt ar mierīgu sirdi. Ja arī nomirs, tad vismaz sēni paēdis.

Pārdesmit mušmires izrādījās šampinjoni. Tas bija necerēts atspaidis un viņu ielīksmoja.

Ēnās zem alkšņiem kā biezs paklājs auga zaķu kāposti. Tos varēja aizsniegt no būra rokas attālumā. Katru dienu viņš plūca sauju zaķu kāpostu. Izrēķināja, ka, tādā tempā plūcot, zaķu kāpostu pietiks divām nedēļām, taču nevarēja atturēties, neēdis kaut sauju dienā.

Bērzs baidījās no spēku izsīkuma un apātijas.

Sev par lielu prieku, viņš pamanīja divus pūpēžus izlienam pie betona pamatnes būra dienvidpusē. Pūpēžus varēja aizsniegt. Viņš zināja, ka jauni pūpēži ir ēdami. Izvārīja un apēda. Katru dienu pusdienās vienu pūpēdi.

Malkas krājums uzreiz katastrofāli saruka. Viņš nolēma vārīt karstu ūdeni tikai reizi nedēļā.

Izraktajā akā turējās kāds pusspainsis nevisai skaidra ūdens ar varžainu, dūņainu piegaršu.

Katru dienu, ap pusdienas laiku, pāri nosvilpa baložu spārni. Putni laidās uz strautiņu nodzerties.

Kad Bērzs sēdēja nekustēdamies, zili pelēkie meža baloži nolaidās atpūsties uz būra jumta stieņiem.

Vairākkārt viņš mēģināja noķert kādu balodi. Izārdījis zeķes, viņš no sintētiskajām šķiedrām savija smalku cilpu. Izlika uz jumta.

Pirmo dienu viņš velti nogaidīja, raudzīdamies debesīs, baloži aizlaidās pāri. Nākamajā dienā palaimējās, atlidoja četri baloži, un divi nosēdās tieši cilpā.

Bērzs redzēja, ka tā ir baložu ģimene, mātīte — mazāka par tēviņu, un divi jaunie, tiem mogoņzilās spalvas pakaklē, pelēkzilie pleci un sarkanīgi pelēkās krūtis nezalgoja tik spožās krāsās. Ar bāli iedzelteno aci lielākais balodis skatījās lejup uz mierīgi sēdošo cilvēku, piešķiebis gaisīgi dzelteno knābi ar sarkanu piesakni. Zilsarkanas kājas ar stipriem nagiem cieši turējās būra stienī.

Bērzs strauji savilka cilpu, un viens no vecajiem, mātīte, palika raustoties, spārnus pret būra stieņiem kuļot.

Pārējie šausmās uzspurdza gaisā, atskanēja spārnu sitiena troksnis, un, līdzko baloži

bija jau gabaliņu virs stieņiem, sitienu trokšnis pārgāja ierastajā svilpienā. Zibēja baltie plankumi uz pavēderēm.

Bērzs bija daudz domājis par iespēju aizsūtīt zīmīti ar kādu balodi. Auto zagļi, Bērzam bezsamaņā guļot, bija pamatīgi iztīrījuši kabatas, neatstājot tur ne piezīmju grāmatiņu, ne dokumentus, ne automātisko zīmuli un flomasterus, viņam nebija nekādas papīra strēmeles, izņemot dažas desmit rubļu naudas zīmes bikšu mazajā kabatiņā.

Viņš cerēja, ka varēs ar ogli uzrakstīt glābšanas lūguma tekstu uz naudas zīmes, piesiet to balodim pie kājas un atlaist balodi.

Viņš mēģināja rakstīt, bet, naudas papīram kaut mazliet saburzoties, ogle vienkārši nobirza nost. Vēstules sūtīšana atkrita pati no sevis.

Jau vakar viņš bija manipulējis ar naudas zīmi un ogli. Tagad viņš centās dabūt balodi caur būra stieņiem. Tas nebija viegls uzdevums, balodis izrādījās liels putns. Kad tas izplestiem spārniem sitās virs būra jumta stieņiem, likās, tas platāks par pusmetru. Beidzot viņam izdevās balodi pievārēt un kaut kā sāniski iedabūt cauri starp stieņiem.

Balodis nederēja kā pastnieks, un viņš to nokāva. Noplūca, izķidāja. Nevarētu sacīt, ka tas būtu patīkams darbs, un viņš nekad nebūtu domājis, ka ir spējīgs nokaut balodi, noplūkt un izķidāt, bet izsalkums kā maģisks diriģents vadīja viņa rīcību.

Viņš pāršķēla guzu un izkratīja no tās lielu daudzumu eglu un priežu sēkliņu.

Viņš nomazgāja gaļu, vakariņās izvārīja to konservu bundžā. Bundžu viņš bija izskalojis, iztīrījis, izskrebis, izberzis un izmantoja to gan kā dzeramo trauku, gan arī katla vietā.

Buljons iznāca labs, gaļa gan pajēla, tomēr uzkurināja enerģiju un dzīves prieku. Viņš sāka sapņot, ka derētu arī izlikt cilpas zaķiem, tikai nezināja, kā lai pievilina zaķus pie būra.

Viņš zināja, ka zaķi pārojoties klieudz. Bērniņā bija dzirdējis šos kliedzienus. Kādu nakti, izlicis cilpas, viņš kaislīgi vaimanāja kā zaķis. Taču neviens neatsaucās.

Pēc dienām trim baloži atkal nosēdās atpūsties uz būra jumta stieņiem. Šoreiz tikai abi jaunie. Tēviņš bija kaut kur pagaisis. Bērzs nenokēra nevienu, cilpa noslīdēja būrī, baloži aizlaidās, pat nepamanījuši lamatas. Bet nākamajā dienā tie atlaidās trijatā, un Bērzs atkal vienu nokēra.

Bērzs acīm redzami novājēja un zaudēja spēkus. Viņš kārtīgi gulēja naktīs. Siltu ēdienu vārīja tikai tad, ja nokēra balodi. Malkas krājums dila. Viņš gan bija iemanījies uzvārīt ūdeni ar iespējami mazāko žagaru skaitu.

Viņam bija trīspadsmit sērkokociņi, tos viņš ar kabatas nazi pārdalīja četrās daļās ikkatru. Vajadzēja rasties četrdesmit diviem sērkokociņiem, bet vairāki sadrupa, iznāca divdesmit astoņi, tomēr arī tā bija gluži necerēta rezerve.

Laiks pieturējās mēreni silts, rudenīgs.

Vāverīte bieži apciemoja riekstāju, šķīdama Bērzam jau neaizsniedzamos riekstus. Rudais kažociņš lāsuoja lazdājā, šaudamies te augšā, te lejā. Dažbrīd tā pienāca pavisam tuvu būrim, tupēja uz pakalējām, riekstu priekšķepiņās turēdama, skatījās gudrām acīm.

Vāverīte nebaidījās cilvēka.

Viņš domāja, ka vāverīti labi būtu pieradināt, pievilināt, noķert un apēst. Tas nu nebūtu ētiski, ēst pieradinātu vāverīti, bet dzīvības instinkts izrādītos stiprāks, un viņš zināja, ka ar mierīgu sirdi notiesātu vāverīti.

Bet vāvere uzmanījās, neļāvās pieradināties.

Bieži vien Bērzs vai pusi dienas kārdināja vāveri ar šampinjona cepurīti, izbāzis sēni uz stieples āķa un iepriekš tai vietā jau izmetis baložu ķeramo cilpu. Ja vāvere sniegtos pēc sēnes, cilpā viņa būtu. Taču sēņu bija papildnam arī brīvā dabā, baravikas sūnās jau bija izpletušas lielus, brūnus lietussargus un pamazām vēlās uz sāniem, vāvere pat tām neskatījās virsū, kur nu vēl šampinjonam un cilpai.

Bērzs noskaitās un lamāja mazo dzīvnieciņu, viņš lamāja laipnā balsī, lai intonācija nenodotu, ko viņš saka. Viņš negribēja vāverīti aizbiedēt.

Riekstu dūrējs, riebīgais smecernieks, sajojāja vairākus riekstus viņa krājumā. Tikai rūgti pīšļi putēja, čaumalu pārkožot. Viņam vajadzēja ierobežot pārtikas devu brokastīs.

Dažbrīd Bērzam šķita, ka viņam būs ilgi jādzīvo būrī.

Ar bažām viņš tādās reizēs domāja par ziemu, par salu, par puteni, un nebūt viņam šādas domas nelikās smieklīgas. Smieklīga liktos doma par nāvi. Viņš nezināja, kā tiks galā ar salu, nekādu silto drēbju nebija līdzī, un arī pārtikas problēma gauži šaubīga.

Viņš bija noķēris četrus baložus, tagad jau pāris dienu aizritējis, kopš noķerts pēdējais. Stulbie, rudens sēklu bagātībā nobarotie putni bija palīdzējuši uzturēt viņa spēkus. Nu viņš bija tos izķēris.

Baložu stilbiņus bija saglabājis, izkaltējis un tagad katru vakaru zelēja kādu stilbiņu, mākdamas izsalkumu.

Viņš jau bija krietni krities svarā, pats rēķināja, ka zaudēti kādi desmit kilogrami, taču garīgi jutās mundrs un možs. Viņš regulāri dzēra ūdeni, brokastīs ēda deviņus riekstus, lādēdams riekstu smecernieku. Pusdienās zaķa kāpostu sauju un vienu šampinjonu. Vakariņās dzēra ūdeni un zelēja baloža stilbu.

Protams, nepagāja ne dienas, kad viņš nedomātu par izlaušanos. Viņš veidoja no stieples dažāda veida āķus. Centās, aizbīdot āķus aiz vairoga, atvērt bultu. Viņš konstruēja vis sarežģītākos instrumentus ar daudziem leņķiem, līkumiem, lokiem, lai varētu piekļūt aiz dobā vairoga puslodes paslēptai bultai. Taču velti, velnišķīgais bultas konstruktors bija izslēdzis visas šīs iespējas, bulta palika neaizsniedzama. Dažbrīd Bērzs vai raudāt

varēja, cik vienkāršs likās uzdevums, bet cik neatrisināms tas izrādījās praksē.

Bērzs izjauca sili, no dēļiem viņš sameistaroja sviras mašīnu. Daļu sastiprināšanai izmantoja sarūsējušas naglas un kārķļu klūgas.

Viņš mēģināja saliekt kādu stieni. Likās, ka stienis padodas, bet tā bija mānīga cerība. Vislielākā sprieguma brīdī sviras mašīna, dēļiem lūstot, sasprāga gabalu gabalos, un Bērzs dabūja pamatīgus zvēlienus pa muguru un kājām.

Viņš bija mēģinājis vilēt stienus ar kabatas nazi, taču asmens izrādījās pārāk mīksts. Viņš bija mēģinājis drupināt grīdas betonu, taču viņam nebija instrumentu.

Viņš daudz arī domāja par signālu, lai glābēji jau no tālienes ieraudzītu būri. Viņš izslēja zaļu kārti ar rūtainu kabatas lakatiņu galā. Viņam šķita, ka šī zīme jāredz no gravas malas. Nu būrim savs karogs, viņš skumji nodomāja.

Vakaros, kad rietēja saule, viņš domāja par agrāko dzīvi.

Dīvaini, veselība, neraugoties uz spiesto badošanos, uzlabojās. Naktīs viņš gulēja cietā miegā, bez murgiņiem un drūmiem sapņiem. Sirdsklauves, kas agrāk šad tad bija traucējušas, izzuda. Podagra pārstāja mocīt, kaut arī fiziski viņš kustējās samērā maz. Vēders izgāja laikus. Izkārnījumus viņš uzlika uz dēļa gala un kā ar lingu aizsvieda prom.

Pakausī vairs nejuta asinsspiediena knaibles, un ne reizi viņš miegā nekrita melnā bez-

dibenī kā mājās, kad naktī uznāca sirds vājums.

Kaut arī viņš visu laiku pavadīja virs drēgas betona grīdas, iesnas nepiemetās. Mājās viņš pat vasarā cieta no hroniskām iesnām. Nekādi medikamenti nebija līdzējuši.

Nu es zināšu, kā jādzīvo, viņš domāja. Deviņi rieksti rītā, ūdens, pusdienās zaķa kāposti ar sēni, vakariņās kaltēta baloža kāja.

Kad viņš iedomājās par sulīgu gaļu, augļiem, par zupu, par kotletēm, par vistas cepeti, tūlīt nežēlīgi krampji sagrāba viņu. Bērzs mocījās vēdera krampjos kādas divas stundas, līdz galīgi atbrīvojās no atmiņām par civilizētu ēdienu. Atmiņas bija sāpīgas, radīja kaklā spazmas, vēderā krampjus, atmiņas bija jāpadzen, un dažbrīd viņš domāja, ka pasaulē visas nelaimes ceļas no salīdzināšanas.

Ja viņš būtu piedzimis būrī un uzaudzis pie deviņiem riekstiem, sēnes un zaķu kāpostiem, pie baložu kājas un velēnu telts, viņam tā liktos normāla dzīve, neko vairāk viņš nevēlētu.

Bet viņam bija bijusi cita dzīve, un to viņš nevarēja aizmirst, un tikai cerība, ka viņš tiks laukā no būra, ka sabiedrība viņu nepametīs būra patvaļai, tikai cerība deva viņam spēkus, un vakaros, kad rietēja saule, viņš domāja par agrāko dzīvi.

Pirmajās dienās viņš daudz prātoja, kas notiek ārā pasaulē. Viņš bažījās, ka netiks laikus ārā no būra un palaidīs garām izcilus notikumus sabiedrības dzīvē. Taču dienas gāja,

un pamazām viņš visu uzmanību koncentrēja uz dzīvi būrī.

Te parastās loģikas kategorijas nederēja.

Viņš veltī centās atminēties visu, ko bija lasījis par badošanos. Viņš atminējās, ka allaž ar nepatiku aizvēris grāmatas, kas stāstīja par badošanos kā ārstniecības metodi, viņš atminējās, ka allaž atstājis nelasītus rakstus, kas stāstīja par gariem gavēņiem. Tagad šie padomi lieti noderētu.

Pagaidām viņam vēl bija produkti (ja tos varēja saukt par produktiem), bet drīz tiem vajadzēja izbeigties. Šķita neticami, ka iespējams izdzīvot ar tādu diētu. Tomēr viņš dzīvoja. Jo viņam cits nekas neatlika. Pats sev par brīnumu, viņš manīja, ka nekas cits neatliek, — jādzīvo.

Sākumā viņš skuma par zaudēto mašīnu. Viņi ar sievu bija gadiem krājuši naudu, taupījuši, atteikušies no izklaidēm, cīnījušies ar kārdinājumiem, un nu, kad tikko gadu norīpojusi, labi iebraukta mašīna rokā, viņš top ieslēgts būrī, bet pie mašīnas stūres sēž kāds cits.

Kaut arī par mašīnu, par savām attiecībām ar mašīnu viņš tā arī netika īsti skaidrībā. Vienu brīdi likās, ka atņemt mašīnu, tā ir milzīga netaisnība, otru brīdi, ka tas tāds nieks vien ir un par mašīnu viņam nospļauties.

Cik lieliski es dzīvotu tur ārā, viņš domāja, uz muguras gulēdams un zvaigžņu izplaukšanā raudzīdamies, cik lieliski es dzīvotu,

kaut arī kā galīgs tukšinieks, un cik lieliska tomēr ir dzīve.

Āra pasaulē tie skanētu kā tukši vārdi.

Ar laiku lietas viņa domās ieņēma aizvien mazāk vietas, līdz kādu dienu viņš saprata, ka tās viņam vienaldzīgas. Kāda novēlojusies kāmene pārlidoja būrim, sonori dūkdama, varbūt tā bija lapsene, varbūt kāda meža vabole? Medus? Medus bija tālu.

Dzīvē viņš nebija vīlies. Viņš bija zinājis, ka nekas nenāks viegli, viņam bija mācīts, ka būs jāstrādā vaiga sviedros, jāpelna dienišķā maizīte.

Viņš neloloja ilūzijas, zināja, ka nekādas tātumus nenasniegs, vienīgi savu tātumu viņš sasniegs. Viņš zināja, ka nekāda sevišķa laime neuzsmaidīs, vienīgi savējā, ierastā, parastā laime, laime strādāt, laime redzēt savas domas pārvēršamies līniju un masu harmonijās, redzēt domas izaugam namos.

Jāstrādā, jāstrādā, viņam dažbrīd dega smadzenēs. Mans laiks aizrit gar būra restēm kā tukša straume. Mans kuģis stāv sēklī. Laiks plūda, vesela laika upe laika mežā plūda viņam visapkārt, bet viņš bija slēgts no straumes aiz būra stieņiem.

Tad viņš skaļi sauca:

— Nolādēti lai ir tie cilvēki, kas mani še iemeta!

Bērzs klausījās, kā mežā noslāpa viņa atbalss.

— Labāk būtu mani nonāvējuši!

Tā bija jāsauc, jo citādi dusmas viņu nosmacētu. Ilgāk klusēt viņš nespēja.

Redz, viņš brīnījās, bet es domāju, ka esmu savaldīgs.

Bērzs sāka analizēt savu uzvedību un redzēja, ka daudzas ilūzijas par sevi vēl saglabājis. Savaldīgs? Protams, mēra robežās. Bet, dusmām plūstot pāri malām, dusmas vajadzēja izliet kaut mēmajam mežam pretī.

Varbūt mežs nebija mēms, bet Bērzs nesaprata meža atbalsi?

Varbūt kāds slēpās mežā, vērodams Bērza dzīvi būrī? Gaidīdams agoniju?

Te Bērzam klājās grūti, jo visas tās vērtības, kas piederēja āra pasaulei, še viņš līdzī nevarēja paņemt. Še arī tās nederētu. Ko viņš būtu iesācis būrī ar automašīnu, ja nebija ceļu? Ko viņš būtu iesācis būrī ar ledusskapi, ja nebija produktu? Ko viņš būtu iesācis būrī ar magnetofonu, ja nebija elektrības?

Vienīgais, ko viņš īsteni prata darīt āra pasaulē, — bija viņa darbs. Še tas viņam liegts. Protams, neviens viņam nevarēja atņemt iespēju būvēt savas celtnes iedomās, bet viņš nevarēja izstrādāt tehnisko dokumentāciju, jo nebija papīra, nebija rasēšanas galdu, nebija zīmuļu, tušas, nebija aritmometru un skaitļojamo mašīnu.

Viņš atklāja — ja nav cita darba, arī dzīvot ir darbs. Svarīgākais un neatliekamākais darbs patlaban ir dzīvot. Kad viņš to saprata, tad atkal pamodās jau izdzist gatavā enerģija, radās drosme un optimisms, cik nu tas bija iespējams būra apstākļos, un viņš stingri nolēma turēties līdz galam.

Nepadoties būrim. Viņš zināja, ka neviens no meža viņu nevēro. Mežs skatās aklām acīm. Vienīgi būris viņu vēro. Būris gaida agoniju.

Tikai tagad būs redzams, cik īsteni esmu vērts. Cik dod par mārciņu? Un tad viņš sacerēja vairākas uzrunas būrim.

Pirmā bija naida uzruna.

Ak tu, nelietīgais būri, tērauda truleni noziedzīgais!

Dzelzs zarnas tu esi apvijis zilam gaisam. Nesaraujamiem taustekļiem apskāvis manu augumu. Tu apturēji manu gājienu. Smejies nirdzīgus uzvarētāja smieklus?

Cauri taviem stieņiem spīd zila debess kā pasaules aukslējas caur mūžības zobiem.

Kur tu esi iemetis mani?

Vai laika mutē? Vai smilšu pulkstenī?

Vai esmu vārpa dabas kuļmašīnā, un mani graudi iebirs tavos apcirkņos?

Stīgros staipekņos stiedzīgi stiegu. Tu savilki cietā mezglā manu dvēseli, noziedzīgais būri. Tā es savilkšu tavus stieņus!

Tu esi apvijis ar stieņiem manu augumu, bet nekad tu nevarēsi savus stieņus ievīt manā galvā. Te slēpjas mans spēks un tavs nespēks. Manas domas kā putni ir svabadas.

Ja arī nomiršu, vienalga, kā pīslis izvējošu cauri stieņiem, būšu brīvs atomu pirmsākumā, bet tu, būri, sarūsēsi un sabirzīsi, jo neviens būris vēl nav bijis mūžīgs. Tikai mēs — cilvēki.

Patiešām — tas bija drūms humors. Bet Bērzs cerēja, ka tik tālu nenonāks. Viņš

ticēja, ka cauri laika tumsai pie viņa taustās meklētāji, ka cauri dienu stieņiem pie viņa virzās glābēji, viņš ticēja, ka sabiedrība nepametīs viņu, viņš ticēja cilvēkiem, kas dzīvoja viņa celtajās mājās, un šī ticība deva spēkus.

Agrāk viņam bieži bija sāpējuši zobi, nu viņš ar bažām gaidīja to brīdi, kad zobi iesāpēs būrī. Par laimi, tas negadījās. Ko gan viņš būtu iesācis ar zobu sāpēm, zobu sāpes būtu briesmīgākas par būri.

Bet varbūt otrādi?

Būris kā nemitīgas zobu sāpes atgādināja Bērza dzīves, Bērza esamības niecību. Dzīves īslaicību? Un reizē arī dzīves mūžību, dzīves vienreizību un dzīves bezgalību, jo nekad viņam citas dzīves nebūs. Nav un nebūs.

Bieži Bērzs smējās par būri. Viņš bija būra vergs, būra dzimtcilvēks, bet būris tomēr neko neiespēja pret tiem daudzajiem cilvēkiem brīvībā.

Ja būris ļāva viņam kaut cik rūpēties par pārtiku, siltumu, guļamvietu, tad būrī itin labi varēja dzīvot.

Visas nelaimes ceļas no salīdzināšanas, atkal un atkal viņš atgriezās pie šīs domas. Ja viņš būtu no laika gala piedzimis tādā būrī, vai tad viņam neliktos būris vienīgā un pareizā vieta, kur cilvēkam jādzīvo?

Vai tad grīdas betons un masīvie stieņi neliktos gluži dabisks šīs pasaules ietvars? Turklāt būrī bija veselīgi un nemāksloti apstākļi, viņš elpoja tuvu dabai, tālu no civilizācijas netikumiem. Dažbrīd Bērzam vai mati sacēlās

stāvus šausmās, ka viņš varētu būt piedzimis un uzaudzis būrī un kas tad ar viņu būtu noticis, kādā trulā radījumā viņš būtu pārvērsts, trulā būtnē, kas zinātu tikai barības alkas, bailes, miesas baudas, bada mokas, un viss cits viņam paliktu svešs, viss cits paliktu tāls kā varavīksne virs meža.

Būrī cilvēks nedrīkst sevi mierināt, būris paliek tikai būris, domāja Bērzs. Vienalga, vai piedzimsti tajā vai nokļūsti apstākļu spiests. Būris neizmainās. Būri nevar attaisnot. Būrim nav jāatrod vainu mīkstinoši apstākļi. Būrī gluži vienkārši jādzīvo, pat necenšoties ar to sarunāties. Jādzīvo, cik ilgi vien iespējams. Kaut arī saredzams, ka būra stieņi ir daudz stiprāki par atsevišķa cilvēka dzīvi. Ilgāki.

Bērzs apcerēja savu dzīvi āra pasaulē un atzina, ka daudzas reizes dzīvojis ar svešu gribu un svešu padomu. Griezies līdzī kā vāvere ritenī. Vairākkārt viņa rīcību bija diktējusi tieksme atdarināt, nevis nepieciešamība.

Mantas viņš iegādājās tāpēc, ka tās jau bija kolēģiem. Viņš nedrīkstēja atpalikt. Par laimi, nepieciešamas mantas, jo kolēģi dzīvoja racionāli. Bērzs domāja, ka āra pasaulē viņš biežāk nekā savas domas izmantojis gatavas receptes un šablonus.

Savu dzīvokli viņš iekārtoja, spriedams — Novadniekam tas jau ir, Antlāvs arī iegādājies, kāpēc es lai nesadabūtu tādu pašu mēbeli? Turklāt viņš centās dzīvokļa iekārtā pārspēt savus padotos un līdzināties saviem priekšniekiem.

Agrāk viņš savus vecīšus reti apciemoja, bet sāka parādīties mode uz lauku mājām, gandrīz katram viņa kolēģim jau bija daudz-
maz pieklājīga vasaras mītne, un arī Bērzs sāka apciemot vecīšus. Iekārtoja bēniņus par vasarnīcas tipa dzīvojamo telpu. Pat padzi-
lināja vienu dīķa malu, lai tur varētu peldē-
ties.

Viņš grasījās izbūvēt arī tenisa laukumu, jo kāds viņa draugs, rakstnieks, izteicās, ka pie tādas mājas nepieciešams tenisa laukums. Un tā visur. Par maz viņš dzīvojis ar savu prātu, savām domām.

Ilgāku laiku sabiedrībā apgrozījies, viņš at-
rada, ka izteikt savu prātu un savas domas
palaikam nav pat izdevīgi, tās var radīt pavi-
sam necerētu rezonansi, nākt atpakaļ līdzīgi
bumerangam, trāpīt paša izteicēja mieru.

Sabiedrībai uz visiem jautājumiem jau bija
gatavas atbildes, un nevajadzēja mēģināt
rast jaunas atbildes, tas varēja izjaukt ar ga-
diem iegūto līdzsvaru, un no līdzsvara izjauk-
šanas nekad nekas labs nav gaidāms. Vaja-
dzēja interesēties tikai par šauri profesionā-
liem jautājumiem, ieliekot tur visu domas un
enerģijas bagātību, bet pārējos jautājumos
izmantojot jau trafaretās un šablonētās atbil-
des, tad panākumi bija droši un neveiksmes
izslēdzās pašas no sevis. Tā arī vieglāk un
vienkāršāk dzīvot, tā nepatērējās lieka ener-
ģija, atlika laika baudām un izpriecām. Tā
dzīvodams, viņš neieguva ienaidniekus, bet
draugi radās paši no sevis.

Būrī šī sistēma izrādījās nederīga. Te uz

katru jautājumu pašam jārod atbilde, te jāmeklē aizvien jauni risinājumi, un katra diena nesa aizvien citas problēmas.

Visas tās bija saistītas ar uztura un eksistences jautājumu, tāpat arī ar gribas noturības pakāpi.

Citi jautājumi nemaz neeksistēja, un galvenais jautājums te bija — dzīvot vai mirt. Āra pasaulē tas šķistu smieklīgs un nedabisks, uzpūsts un neīsts, sadomāts, bet būrī šim jautājumam pakārtojās visi pārējie.

Dažbrīd Bērzam negribējās darīt nekā.

Līdz kaklam apnikusi badošanās un niecīgās dzīvības stiepšana.

Pie vārda «niecīgās» viņš pielēca kājās, sāka staigāt pa būri, runādams skaļā balsī pats ar sevi.

— Kā tu vari sacīt «niecīgās» par to, kas tev dots tikai vienreiz un neatkārtojami? — Bērza balss skanēja sašutumā, seja piesarka, apātija izgaisa kā nebijusi. — Redzēsim, redzēsim, — viņš turpināja, — līdz galam es tevi izdzīvošu, arī nāvi līdz galam izdzīvošu. Te ir lieliska dzīve, nav ko žēloties!

Man jāpaliek kādu laiku šajā būrī, kamēr mani atradīs, viņš sev teica. Ja es meklēšu būrim tikai vainas, dzīve kļūs nepanesama. Ar to nekas nebūs līdzēts.

Bērzs tiksmi izstaipījās.

Rudenīgi spīdēja saule aiz kokiem nesildīdama. Bet arī odu, dunduru, mušu nebija. Nav jābaidās no saules dūriena, no karstuma triekas. Saule staroja pār mežu. Staroja pār būri.

— Cik brīnišķīgs būris, — Bērzs sacīja.

— Cik lieliska dzīve būrī! — viņš atkārtoja.

Brīdi klusēja. Būris neko neatbildēja.

— Man šodien nekur nav jāiet, — Bērzs atkal ierunājās, — visu dienu varu pavadīt būrī. Vai tad par to es netiku sapņojis āra pasaulē? Man šodien nav nekādu rūpju! Būris ir mana sanatorija.

Vai kāds man būrī var kaut ko aizrādīt? Vai kāds drīkst neparakstīt pieprasījumu? Vai kāds iedrošināsies man mācīt, kā jāceļ māja, kādai jābūt fasādei, kādam materiālam?

Būris, mans vienīgais draugs.

Būris ir diletantu paradīze, jo būrī esmu vienīgais arhitekts, vienīgais speciālists, un neviens nevar pārbaudīt manu sagatavotības pakāpi. Esmu neaizvietojams un arī nesamaksājams, jo būris mani neaizvieto un man neko nemaksā.

Esmu arī būra priekšnieks.

Neapšaubāmi vienbalsīgi ievēlēts. Jo mana balss ir patiešām viena. Esmu arī vienīgais, kam tiesība izlemt par savu apakšnieku likteni. Jo esmu arī apakšnieks. Te ir ideālais gadījums, kad priekšnieku intereses sakrīt ar apakšnieku interesēm. Dzīvot vai mirt? Un es pieņemu vienbalsīgu lēmumu: dzīvot! Jo cits man nekas neatliek. Vienprātība ir acīm redzama.

Tad Bērzs izdomāja vēl vienu paņēmieni pret būri.

— Zini, būri, — viņš piepeši paziņoja, — man tevī tā patīk dzīvot, ka esmu nolēmis

še palikt uz visiem laikiem. Es ir nedomāju tevi kādreiz atstāt. Jā, ir neceri uz to. Ir neceri, ka dabūsi mani laukā, ka varēsi no manis atbrīvoties. Es nekad neesmu dabūjams laukā no tādiem būriem.

— Ko? — būris apstulba.

— Ā! Redzi nu! Es zināju, ka tev tas nepatiks, bet tur nu neko nevar darīt. Tu domāji, ka gribu tikt caur stieņiem? Nē! Nemūžam man tāda doma nav prātā nākusi. Es palikšu, un tu ar visiem dzelžainajiem stieņiem nekā nevari man padarīt! Es gluži vienkārši neej laukā.

— Kā — neej laukā?! — būris vēl aizvien bija apstulbis, — tu nemaz nevari iziet!

— Es nevaru? — Bērzs pārjautāja. — Ha! Es visu varu. Bet gribu tev sariebt, palikdams te!

Tad viņš smējās par būra acumirkļa apmulsumu. Būris nebija gaidījis šādu taktiku. Pargriezt visu ar kājām gaisā? Bet tad arī būris attapa un gardi smējās. Cauri stieņiem kā pasaules aukslējas mirdzēja zilais gaiss.

Bet cik ilgi Bērzs varēja sevi tā uzkurināt? Labi, ka viņš spēja saglabāt humora garu, nekrist izmisumā, nolādot būri, kā jau to dienu iepriekš bija darījis. Sabojājis tikai sev miegu. Jo būris bija nejūtīgs.

Būrim tādi lāsti bijuši nebijuši. Būris nemaz nevarēja izjust vainu, jo tam nebija ieprogrammēta sirdsapziņa. Jūtībai būris palika neaizsniedzams. Emocijas to neskāra. Būris bija nekomunikabls. Ar to vajadzēja samierināties. Pret būri ārdīties bija veltīgi. Bērzs

varēja satriekt galvu pret tērauda stieņiem, neko vairāk.

Viņš cerēja, ka tiks atrasts, bet viņam aizvien grūtāk nācās sevī uzturēt šo cerību.

Ja nu neatradīs?

Stundu vēlāk, saulei rietot, viņš sēdēja, atspiedis galvu pret stieņiem.

Ja nu meklētāji zaudējuši cerības? Ja laime no manis novēršas? Un es palieku būrī uz visiem laikiem? Uz mūžu? Tad man atliks cerēt vienīgi uz laiku. Atliks cerēt uz sniegu, lietu, sauli, atliks cerēt uz rūsu. Rūsa tomēr reiz saēdīs nolādēto būri.

Laiks strādā manā labā, bet man no tā labāk nekļūst. Jo pārāk dažādi ir tie ātrumi, ar kādiem mēs tuvojamies savam galam.

Būris velkas pretī nāvei neapzinātā gliemeža gaitā. Es lidoju kā putns. Un īsajā laika posmā, kamēr es pārlidoju gliemeža čaulu, arī norisinās mana traģēdija.

Traģēdija un aktieris uz koturnām? Vai senie vārdi būtu ieguvuši jēgu būra stieņotajā skatuvē? Maskas? Spēles? Bleķis! Bet bleķis tur mani gūstā, un, liekot darbā visu sava prāta asumu, es nekādi nevaru atvērt būra durvis. Kāds nelietis izdomājis, liekot darbā visu sava prāta asumu, izdomājis asprātīgu slēgu, ko no iekšpuses nav iespējams atvērt. Manā rīcībā nav nekādu līdzekļu, nevienas sviras, lai pabīdītu sānis stieņus. Manā rīcībā ir tikai mana dzīvība un mana griba.

Esmu būra cars un reizē pavalstnieks. Esmu būra pilsonis un reizē prezidents.

Smejies, pajaco, jo smieties tev ļauts!

Kas ir stiprs, salauž stienus. Kam nav spēka, tas ironizē par stieniem. Kas ir stiprs, tas iznīcina būri. Kam nav spēka, tas rada būra filozofiju.

Jo tikai tā var būrī dzīvot.

Vai man vajadzīgi likumi, ja esmu viens? Vai man vajadzīga morāle, ja esmu viens? Vai man vajadzīga ētika? Ja esmu viens? Un, vai man vajadzīgs mans «es», ja esmu viens?

Ko gan es atdotu, lai ar pasaules lielāko mulķi varētu patērzēt kaut piecas minūtes! Cilvēks pats par sevi nav nekas, tikai saskarē ar sabiedrību viņš kļūst cilvēks. Tā ir ābece patiesība, ko zināju jau sen, bet tikai būrī man gribas kliegt pēc cilvēka. Āra pasaulē es bieži bēgu no viņa.

Esmu pats savs vergs, esmu pats savs īpašnieks. Esmu pats savs tiesnesis, pats savs bende. Es varu glābties vārdu spēlēs, pats savs cirvis, savs blukis, bet es nevaru būt pats bez sabiedrības.

It kā es varētu justies laimīgs. Beidzot man neviens neaizrāda, ka no rītiem jādzen bārda, jātīra zobi, jāmazgājas. Neviens vakaros nevelk mani aiz ausīm uz vannas istabu, piespiežot berzt kājas ar suku.

Man vairs nav jātaupa nauda benzīnam, jauniem auto sēdekļu pārvalkiem, uzturam. Nav jāmaksā gāze, īre, elektrība, sanitārie izdevumi.

Beidzot esmu sasniedzis taupības ideālu un patiešām lēti izdzīvoju.

Man pieder lieliskākā ēka pasaulē, būris, kur beidzot sasniegta iecerētā saskare ar dabu.

Daba ienāk interjerā, kļūst par interjera sastāvdaļu. Tas ir pareizi, un es pats agrāk tā runāju. Un esmu droši pārliecināts, ja viss, kā tāpat gājis, ies savu gaitu un mani visdrīzākā laikā neatradīs (un es vienmēr domāju to ļaunāko), es pats kļūšu par dabas sastāvdaļu, tādējādi ieplūzdams vēl lielākā harmoniskā vienībā.

Iegūšu augstāko svētlaimi, jo tur būšu atbrīvots no pašām pēdējām rūpēm. No rūpēm par savu dzīvību.

Pagaidām man vēl jāelpo, jāizdara dabiskās vajadzības, nekas liels jau tur gan nav iekšā palicis, zarnu nolobījumi, bet tomēr, man jāēd, jādzēr ūdens, jāgrauž atlikušie rieksti, nedaudzie, ēdienu karte kā gardēdim, nelaime tikai tā, ka šampinjoni jau izbeigušies.

Atstājiet man manas rūpes, vairāk es nekā neprasu.

Tā lūk, cienījamais būri!

Cik labprāt es dzirdētu Edītes balsi, — marš, uz vannas istabu!

Mums vajadzīgs jauns paklājs, vecais pagalam sadilis.

Kur tu esi, ģenerāli, kam neglāb gūstā savu brālī?

Cik labi, ka esmu pats sev vēl palicis un varu laiku pa laikam ar sevi sarunāties. Vēl sākšu domāt, ka man ir intelekts, ja nu reiz šajās nedēļās neesmu ne izputējis, ne prātā sajucis.

Bet varbūt būris ir smalka ārprāta forma? Bērzs staigāja pa būri un dauzīja ar mazu nūjiņu pa stieņiem. Stieņi skanēja. Stieņi bija īsti. Stipri stieņi. Būris bija rupja spēka forma.

Cik labprāt es tagad iedzertu degvīnu, domāja Bērzs. Savādi, āra pasaulē, ārstēdams podagru, nedzēru ne pilītes. Izturējos pret sevi kā īsts inkvizitors. Gatavais sadists pret savām vēlmēm es biju! Stingrs režīms un diēta! Še tev! Kāda gan jēga man tagad no tā būri? Bez podagras man pat garlaicīgi. Patiesi, podagra pēdējā laikā nebija sevi atgādinājusi. Toties sāpēja krustos, laikam saaukstējies kādu nakti. Gulēja, lapās ieracies.

Āra pasaulē galva bija bieži sāpējusi. Laikam asinsspiediens. Nu galvas sāpes viņš vairs nejuta. Tas tāpēc, ka neesmu izlasījis ne rindiņu. Neesmu ieskatījies ne grāmatā, ne žurnālā, ne avīzē. Tas mani padarījis mierīgu. Acis rādīja labi. Neparasti skaidri varēja saskatīt attālāko koku zariņus, lapīnas, egļu čiekuriņus, āra pasaulē viņš dažkārt bija lietojis vieglas brilles. Tās bija palikušas zemē, smiltis, pēc saņemtā sitiena nokritušas.

Ūdens, kas pirmajās dienās bija licies duļķains, rāvains un varžains, tagad likās lielisks, labi un patīkami iedzerams, īstais slāpju vel dzētājs un dzīvības uzturētājs.

Pie visa var pierast, jāizvairās tikai atcerēties tos laikus, kad dzēru no krāna lielisku Baltezera ūdeni. Tad viss ir kārtībā. Tās ir atmiņas, kas grauž kā smiltis acīs.

Priekšā man ir tikai cerība, tikai liela, nedalāma, vientuļa, bezgala cerējama un lolojama cerība, ka cilvēki mani atradīs, ka dzīvs tikšu atbrīvots no būra mīligajām tērauda skavām.

Nóbriedis auglis krīt no koka. Viss sasniedz savu pilnskaņu un izdziest.

Varbūt arī es savu pilnskaņu esmu sasniedzis trīsdesmit piecos gados? Varbūt man jāizdziest būra klusumā, tālu no ļaužu acīm?

Varbūt man vairs nav lemts atrast neko jaunu? Varbūt esmu izsmēlis savas iespējas, izdzēris savu talantu, pa ķieģelītim izdālājis sīkumos? Varbūt ļaudīm esmu tas duļķainais ūdens manā akā, kas tikai man liekas labs un dzerams, jo man nav cita ūdens, bet ļaudīm tas liekas rāvains un varžains?

Kas man atbildēs?

Būris mēmi un truli klusē.

Es pats varu atbildēt, vienīgi es pats. Agrāk man neradās šaubas par sevi, agrāk es nedomāju par pilnskaņu, un tikai, pateicoties būrim, manas domas ieguva tagadējo veidolu.

Man liekas, es zinātu, kā īsti jāstrādā. Tagad zinātu. Nu es varētu. Enerģijas un gribas pietiktu. Pirmais zaļums pārskrējis, nu nāktu prāts. Būrim par šo atziņu varētu pat sacīt paldies. Tikai nezinu, vai šīs atziņas augļus varēšu izbaudīt?

Vajag izvēlēties grūtāko ceļu?

Tās ir muļķības, ko sludina tie, kas nekādu ceļu nav izvēlējušies, kas ceļu nogājuši pa citu mugurām. Ja es nebūtu izvēlējis arhitektūru, kas patiesībā bija mans visvieglākais

ceļš, mazākās pretestības virzienā, jo manas dotības atbilda prasībām, vai tad es būtu kaut ko sasniedzis?

Nē, nē un tūkstošreiz nē!

Grūtākais ceļš man būtu mūzikas komponēšana, jo man nav muzikālās dzirdes. Nav nekādu dotību. Bet kādam ar muzikālu talantu apveltītam cilvēkam tas ir vieglākais ceļš.

Vajag izvēlēties vieglāko ceļu?

Es domāju, ka nevar runāt ne par vieglāko, ne par grūtāko ceļu. Jāizvēlas vienīgais ceļš. Tāds ir jāatrod, un vienīgi ejamais ceļš tad reizē ir pats grūtākais un pats vieglākais. Te nevar būt cita risinājuma.

Ja es atrastu vienīgo ceļu, kā tikt laukā no būra, es būtu laimīgākais cilvēks virs zemes. Bet es to nevaru atrast. Vienīgais ceļš man liegts. Un tā ir vislielākā būra negēlība.

Bet dažs cilvēks kā būris staigā pa pasauli, nesdams līdzī savus stienus, savus riekstus un šampinjonus, savas baloža cilpas, sapelējušos salmus, zirga mēslus stūrī, nēsā līdzī pārno lapu klājienu un veco sili, un labprāt tāds būris pielavās un sagūsta sevī otru cilvēku, un tur viņu gūstā gadiem ilgi.

Ir arī grezni būri, smalkās drānās, automašīnās, magnetofonos, savrupmājās, biezos paklājos, mīkstos divānos.

Ir arī nabadzīgi būri, lāpītās drānās, nodeldētās mēbelēs, komunālos dzīvokļos, šauros televizoru ekrānos.

Ir melnie naida būri, sarkanie mīlestības būri, baltie bēdu būri, violetie kaislību būri,

bezkrāsainie dzīvības un nāves būri, ir dzeltenie skaudības būri, un, ja tu, cilvēks, pats dzīvo būrī, šo uzskaitījumu var bezgalīgi turpināt.

Pats vienīgais, pats vieglākais un reizē arī visgrūtākais ceļš ir izklūt no būra. Betona gludumā būris lokās zem kājām kā indīga čūska. Atbrīvojies cilvēks pakar kabinetā čūskas zvīnaino ādu kā trofeju, bet būra inde vēl ilgi sāp sirdī.

Cik esmu laimīgs, ka tāds liktenis man seceņ gājis āra pasaulē!

Sākās skaidras naktis. Debesis izauga augstas un zilas. Zvaigžņu būros spīdēja cita pasaule, pilna ar baltu gaismu.

Tādās reizēs viņš atminējās Edīti.

Es zinu, tu atnāksi, mana mīlā, klusiem soļiem pa sasalušo zemi, siltām kājām pa salnas cukuru, saldām kājām pie manis atnāksi, ziliem nakts matiem vējā plīvojot, baltām zvaigžņu rokām pie manis nāksi.

Naktī, salā, no koka lapa atraisās, baltās zvaigžņu rokās krīt. Veselu mūžību krīt.

Varbūt ir lapas, kas krīt pusmūžību, ceturtdaļmūžību, astotdaļmūžību, un es bieži pietrūkstos no miega savā teltī, skatos naktī, kad tu nāksi, cerību acīm raugos tumsā, bet redzu tikai lapu, kas sastingusi, pusmūžībā no koka krītot.

Es gaidu tevi, līdz lapa gaida nekustēdamās, kamēr aizrit pusmūžība, un mana cerība tikpat stingri turas gaisā, kā turas lapa mūžībā, rudens naktī, kad cauri debesu būrim spīd balta gaisma, un cilvēki domā, ka tās ir

zvaigznes, cilvēki, kas nav zinājuši būri, un viņu mīļās vienmēr guļ līdzās, siltu roku uz krūtīm.

Uz manām krūtīm guļ cerības roka.

Kāda tad izskatījās Edīte? Vai es nesāku ar laiku aizmirst? Viņai bija lielas rokas gariem, slaidiem pirkstiem. Balta āda. Dzimumzīmīte uz rokas augšdelma, to varēja redzēt, kad viņa valkāja kleitas ar īsām piedurknēm, jo sevišķi viņai piestāvēja melnas kleitas, tās jo vairāk izcēla ādas bālumu un maigumu.

Viņa varēja piepeši novājēt, un lāpstīņas izspiedās, pleci kļuva stūraini, apaļās rokas tievas, bet tikpat pēkšņi viņa varēja kļūt ja nu ne tieši korpulenta, tad pārveidot savas formas līdz nepazīšanai, līdz tikamam roku un plecu apaļumam, līdz muguras gludam slīdumam, un citkārt lielā mute viņas vāajā sejā kļuva vienkārši — mute, un deguns, taisns, pareizas formas klasisks deguns, vairs nebūt neizskatījās smails. Viņa varēja vienu nedēļu izskatīties zēniski kalsna un draiskulīga, ar nopietnu, vāju ģimīti, bet otru nedēļu sevišķīgi apaļa ar sārtiem vaigiem un sarkanām lūpām.

Būrī Edīte atkal noslēpumaini skaista nostājās Edmunda acu priekšā, būri atmiņas ieguva jaunu skanējumu, jaunu veidolu, atmiņas bez sīkām ķildām, bez lielām ķildām, un viņš atminējās to, ko sen jau bija aizmirsis. Viņš atminējās mīlestības sākumu.

Pirms deviņiem gadiem, vasaras otrā pusē, es pavadīju Edīti līdz vasarnīcai, kur viņa dzīvoja kopā ar vecākiem.

Es visādi biju žirgts un saprātīgs puisis, bet viņas tuvumā es mulsu, kļuva kluss, kautrējos runāt, mans prāts acumirkli kļuva truls, sarāvās galvas dziļumā kā mazs, preparēts putna liķītis, un tikai tad es sapratu, ko nozīmē vārdi «iemilējies bezprātīgi», mīlestība iedarbojās uz manu prātu kā elektriskais šoks. Manī pamodās dzīvnieks. Es vēroju Edīti iekāres pilnām acīm, domas izgaisa, sejas izteiksme kļuva kokaina, un tagad, aplūkojot sevi no gadu attāluma caur būra restēm, es sev liekos sevišķi nepievilcīgs mīlētāja lomā.

Protams, ka Edītei nepatika mana primitīvā mīlestības uztvere, viņa bija sieviete, jauna, divdesmit vienu gadu tikko sasniegusi, viņa gribēja dzirdēt mīlus vārdus, gudras valodas, atrast dvēseles saskaņu, un dažbrīd gadījās, ka, pavadījis viņu mājās, dabūju atvadīties no mēmas, augstprātīgas lelles. Tā arī tovar, viņa atvadījās ar uzrautu degunu, uzmetu lūpu, un vēl līdz šodienai nezinu, ar ko biju viņu aizvainojis.

Es paliku viens. Pulkstenis rādīja pusvienpadsmit. Stāvēju mežmalā zem priedēm, vērodams, kā Edītes logā iedegas uguns. Deg degdams.

Stāvēju, līdz man kļuva salti. Mežmalā bija mīksta, skujām piebirusi trūdzeme, stāvēju, kamēr kājas līdz potītēm iegrimā mīkstajā masā. Nodomāju, ka līdz ritam jau būšu iegrimis pāri jostas vietai, bet logā uguns dega degdama.

Sāka līt. Iesākumā silts un mīlīgāks lietus,

vēlāk aizvien aukstāks, nepatīkamāks, raupjāks, cērtīgāks. Sajutu slapjo žaketes oderi pieskaramies kreklam un mitrumu zogamies pie muguras. Priedes zari virs galvas vairs neaizturēja lietus strāvas. Uguns logā dega, bet es biju nolēmis stāvēt, līdz tā nodzisis.

Es stāvēju, man sala, es aizvien dziļāk iēgrimu mīkstajā trūdzemē. Jo man vairāk sala, jo dziļāk es grimu, jo laimīgāks es jutos.

Patiesību sakot, līdz šim nemaz nezināju, vai manas jūtas pret Edīti vispār var saukt par mīlestību. Es kautrējos par savām dzīvnieciskajām tieksmēm, bet tagad sals un lietus manī nokāva dzīvnieku. Stāvēju, grimdams irdenajā zemē, mirkdams lietū, mans prāts sacīja, ka ir mulķīgi salt un izmirkt, raugoties logā, kaut arī uguns vēl dega. Bet es tomēr paliku uz vietas, paliku tāpēc, ka mīlēju Edīti, un no prieka asaras man bira pār vaigiem, sajaukdamās ar saltajām lietus strūklām, un es no sirds pateicos dabai par mīlestības atklāsmi.

Debesu ugunsdzēsēji lēja no savām šļūtenēm, cik jaudāja, bet uguns logā vēl joprojām dega. Biju slapjš, izlijis līdz kauliem, izsalis līdz pēdējai asinlāsītei, kad uguns logā izdzisa.

Tad izvilku trūdzemē iestrēgušās kājas, novilku svārkus, izgriezu lieko ūdeni, arī lietus pārstāja, es izžņaudzīju bikšu stilbus un zināju, ka Edīti apprecēšu, lai tas man maksā ko maksādams.

Cik savādi ir to atminēties tagad. Pateicoties lietum, es sapratu, kas ir mīlestība.

Pateicoties būrim, es saprotu, ko man nozīmē dzīve, ko man nozīmē cilvēki, ko man nozīmē iespēja aiziet pa meža ceļu, čiekurus lasot un putnos klausoties, saprotu, ko man nozīmē darbs.

Un viņš zīmēja ar ogli uz būra betona grīdas dīvainas celtnes, veselās pilsētas viņš sazīmēja, atkal nodzēsdams, un tajos brīžos, kad fantāzijā dzima nami, fasādes, negaidīti atrisinājumi un kombinācijas, viņš arī būrī jutās laimīgs. Kamēr nepacēla galvu no saviem plāniem un neieraudzīja stieņu mēmo simetriju.

Būris bija nokāvis patērētāju, atstājot radītāju. Bet būris šo radītāju turēja tērauda skavās, ļaujot sava darba augļus baudīt tikai domās.

Kādas kaprīzas prasības, ieceres, vēlmes un iedomas viņam piederēja āra pasaulē! Nu jau viņš daudzas dienas pasauli bija sadalījis divās daļās — āra pasaulē un būra pasaulē. Būra pasaulē viņš savās prasībās, vēlmēs, savās kaprīzēs un gribā bija kautrīgs un pieticīgs.

Prasībās, kaprīzēs, vēlmēs, gribā?

Kur nu! Tik augstus vārdus viņš nelietoja. Viņš tikai cerēja vēlēties, lai būrī uz vienu dienu mēnesī ielaiž Edīti, lai viņam būtu kaut cik ciešams apģērbs, kas pasargātu no aukstuma un ziemas skarbās elpas. Viņš cerēja uz kādu mazumiņu silta ēdiena. Vairāk nekā viņš necerēja vēlēties.

Nē, tomēr es neesmu patiess, viņš nodomāja. Es nekā vairāk nevēlētos kā vien tikt laukā no būra!

Bet vai tad tas iespējams?

Brīnumiem nevajag ticēt, man būrī būs jāaizvada savas dienas. Un viņš domāja par tuvajiem cilvēkiem un nezināja, vai būtu laimīgs, ja tie būtu viņam līdzās būrī un būtu ēdiens un jumts? Viņam aizrāvās elpa, cik skatāmi un tverami viņš to iedomājās. Un viņš saprata, ka vienatne ir tas briesmīgākais būris, kurā cilvēks var sevi ieslodzīt.

Vienatne ir laba tikai tad, ja pats to kurā katrā brīdī vari pārtraukt.

Ja ap rudens sākumu apkārt būrim allaž vidzināja, čaloja, vīteroja neskaitāms putniņu pulks, tad tagad viņš tikai paretam dzirdēja siļa griezīgos ķērcienus un dzeņa kluso āmuriņu gravas malā. Putni bija pametuši mežu, aizlidojuši uz siltajām zemēm. Uz siltajām zemēm? Vai tad tādas maz bija? Meža bezdelīgas, čurkstes, vālodzes, tie visi jau prom, citus putnus viņš nezināja. Viņš vēlējās, lai putni atkal būtu ap viņu, lai to daudz balsīgajā korī uz brīdi pazustu vienatnes balss, bet velti, laiks bija nepielūdzams, laiks neuzklaušīja vēlmes. Laiks dunot gāja savu ceļu ziemai pretī.

Vienīgi kāda zīlīte strauji pārlidoja būrim.

Pie kā gan viņš varēja vērsties ar savām vēlmēm? Daba runāja citu valodu, daba viņu nesaprata. Varbūt daba jutās tikpat bezspēcīga kā viņš pats un klusās šausmās vēroja cilvēka agoniju būra tērauda taustekļos?

Daba nosarka kaunā par savu bezspēcību. Lapu koki kļuva sārti, un vējā lapas lēni lai-

dās pāri būrim, čaukstot sagula uz stieņiem kā sārti putni. Tagad viņš klausījās lapu balsis un domāja, daba mani tomēr nepamet, daba mani neatstāj vienatnē.

Dažbrīd galva kļuva tik tukša, ka viņš nekā vairs neatcerējās, ne par ko nedomāja, bet tikai gulēja uz bieza lapu paklāja un raudzījās, kā virs galvas lēni griežas lapu karuselis. Lapas, lapas, lapas, lapas, lapas, lapas, lapas, lapas, lapas, lapas, galvā sita nepārtraukts telegrāfs, es pats esmu lapa, esmu jau laukā no būra, nu jau turos pie koka zara, uzpūš vējš, es atraujos no zara, es lidoju, lēni griezdamies vējā, es lidoju starp citām lapām.

Mums, lapām, ir savs noteikts uzdevums, mums, lapām, ir savs mērķis. Mums, lapām, jākrīt pār būri, mums jāizslīd starp stieņiem, tāds mūsu uzdevums. Mums, klusi čabot, jānogulstas uz betona grīdas, kur cilvēks vienatnē, mums jāapklāj viņa skumjā seja, mums skumjas jādeldē. Mums vienatne jādeldē. Mēs esam rudens vēja lapas, bet cilvēks ir smags un nevar lidot virs zemes vējā, cilvēks nevar nodzeltēt par sevi, jo cilvēks ir spītīgs un stiprs, bet cilvēks ir arī skumjš. Lidosim, griezīsimies vēja dzirnavās, malsim cilvēka skumjas rudens miltos, zelta milti lai birst pār cilvēka galvu, lai viņš cep sev cerību maizi no lapām, rūgtu cerību maizi lai cep. Jo cilvēks allaž dzīvo no maizes. Laika dzirnakmens ir viņu samaj cerību maizē. Lidosim, griezīsimies laika dzirnavās, slīdēsim būrī starp stieņiem, caur tērauda rokām slīdēsim, lai cilvēks redz, ka nav palicis viens, ka

viņu pavada cerību klusā un mierīgā dziesma, rudens zelta milti birst caur būra zobiem.

Bērzs nekad nebija domājis par ilgstošu vientulību. Vai spētu to panest? Dažbrīd viņš jutās tīri ciešami, likās, vientulība dabā nemaz nav tik vientulīga, bet dažbrīd viņam uz mācās paniskas bailes, ka viņš aizmirsīs runāt, aizmirsīs cilvēku valodu, un tad viņš būra vidū izkļiedza vārdus, vienalga, kādus. Tā bija bezsatura un bezdomu runa, un varbūt vienīgi skaitļojamā mašīna vai Freids atrastu tur zemapziņas dziļu atblāzmas un domu uzspulgojumus.

Naktīs viņš pamodās, klausīdamies, kā nedzirdamiem soļiem kāds zogas būrim klāt.

Mežs atdzīvojies, viņš sev sacīja.

Noslēpumaini iečabējās lapas. Melnās krūmu pazarēs garš siluets aizslīdēja gar būra malu. Lapsa.

Bērzs dziļāk ierakās lapās, bet galvu patūrēja ārā. Kāda attāla skaņa viņu uztrauca. Viņš nesaprata šo skaņu. Kāds zvērs to rada? Ilgi viņš klausījās svešajā skaņā, tā nekļuva ne tuvāka, ne tālāka, un Bērza dvēselē brieda neizprotams nemiers.

Viņš bija noguris, gaidot glābējus.

Tur bija kas cits. Kāds putns? Kāds dzīvnieks? Tad viņam likās — tur varētu divi koki, cits citam piespiedušies, berzēties, radīt troksni. Kad viņš tā bija izdomājis, skaņa uzreiz patiešām kļuva tāda, ar kādu divi koki berzējas viens gar otru, smilkst, čīkst, raud.

Ja spīdēja saule, viņš gulēja uz muguras, raudzīdamies debesīs. Viņa domas it kā sa-

plūda kopā ar zilgmi. Viņš domāja par nāvi. Nu jau bija pagājis mēnesis, cerības bija niecīgas, bet tieši tad arī cerību niecīgums vēl neļāva izdzist spītam un spēkam.

Viņš zināja, ka būs nebūtība. Jau šajā jēdzienā slēpās pretruna. Būs nebūtība? Būs tas, kas nebūs? Bet viņš arī zināja, ka tas nebūs ne patīkami, ne nepatīkami, vienkārši viņam nebūs iespēju kontrolēt savas izjūtas.

Tāpēc viņš izjuta laimi par tiem skaidrajiem apziņas brīžiem, kas pirms nebūtības bija piešķirti būri.

Viņš daudz domāja par savu ķermeni, līdz sadzirdēja sirdi kā milzu motoru pulsējam asinsvados. Tad viņš laidās pussnaudā, un viņam likās, ka viņš ir būra sirds.

Tādos brīžos viņš nejuta apvainojumu un naidu pret būri. Viņš zināja, ka neviena radība nevar dzīvot bez sirds. Arī būrim bija vajadzīga sava sirds, un būris gādāja, lai sirds būtu. Sirds pukstēja, sāpēja, priecājās, sirds uzvedās sirdīgi. Sirds dunēja uz betona grīdas starp stieniem, būra lielā, cilvēcīgā sirds.

Būris domāja tikai par sevi. Būris nedomāja par citiem.

Un atkal viņš sarunājās ar būri kā ar dzīvu cilvēku.

— Nu, kāpēc tu mani še turi, kāds tev no tā labums? Palaid mani!

— Kādam ir jābūt būri! Tu taču nedomā, ka tāds būris kā es varētu tukšs stāvēt! — atbildēja būris.

— Nē, to es nedomāju, — sacīja Bērzs, — bet līdz manai atnākšanai tu stāvēji tukšs.

— Nē, nav tiesa, — būris paskaidroja, — te jau bija mana būrība.

— Bet vai tev ir tiesības? — Bērzs jautāja.

Uz šo jautājumu būris nekādu saprātīgu atbildi nedeva. Patiesi, kā lai būris pamato savas tiesības? Būrim gluži vienkārši nebija tiesību, bet bija stipri stieņi, tāpēc būris tikai smējās.

Bet ūdens akā naktīs pārvilkās ar plānu ledus kārtiņu.

Nu Bērzs vairs neloloja ilūzijas, ka tiks dzīvs laukā no būra. Bērzs zināja, ka pienākušas pēdējās dienas, un gribēja tās pavadīt pie skaidra saprāta un mierā.

Vienu viņš nožēloja, ka viņam nepalika bērni. Nevajadzēja bērņus atlikt uz vēlāku laiku, jo šis vēlākais laiks tā arī nepienāca.

Uz cilvēkiem viņš neturēja ļaunu prātu. Viņš zināja, ka ticis meklēts un tikai liktenīgs negadījums nav ļāvis viņu atrast.

Naktī, zemei dipot, garām pagāja mežacūku bars. Bērzs nodomāja, cik labi, ka viņa mirušās miesas sargās būris. Citādi cūkas viņu pēcāk saplosītu. Viņš neuzticējās cūkām, viņš neticēja cūku ziļu diētai un sakņu barībai.

Katru dienu viņš uzvilka pulksteni.

Viņš apcerēja savu dzīvi āra pasaulē. un atzina, ka ir dzīvojis pilnvērtīgu dzīvi. Viņš bija guvis darbā prieku un apmierinājumu. Brīvajā laikā bija veiksmīgi izklaidējies. Viņš bija mīlējis un ticis mīlēts. Viņam bija draugi.

Protams, varēja jau arī meklēt vainas, sacīt, ka viņi pārāk bijuši aizņemti ar skrējienu

pa dzīvi un maz laika veltījuši cits citam. Aizņemti ar pašu rūpēm? Vai tad viņš pats bijis labāks? Nevarētu sacīt. Arī viņš vairāk domāja par sevi, mazāk par citiem, un tā viņam bija licies pareizi. Lai katrs domā vairāk par sevi, lai katrs labo pats sevi, pēc tam tikai citus, tad pasaulē valdīs daudz lielāka taisnība. Tā viņš bija centies dzīvot un domāja, ka tā ir pareizi. Esmu atbildīgs par visu pasaulē? Tā tikai tāda tukša pļāpāšana! Esi atbildīgs vispirms pats par sevi, par savu darbu, par savām attiecībām ar cilvēkiem, dzīvs būdams, neaproc sevi egoisma būrī, un es tev saku, pasaule kļūs labāka.

Mēs — tā ir pareizā atbildības forma.

Dažbrīd domas savijās kā dzeltenais tītenis uz nokaltušā alkšņa stumbra, un viņš domāja, ka labi būtu aizsniegties līdz stumbram, dabūt to būrī, sadedzināt.

Malka izlietota. Sērkociņi arī. Rieksti apēsti.

Naktīs sala.

Viņš dzēra ūdeni, sajauktu ar ledus vižņiem. Ūdens akā plaka, acīm redzot. Augsnes kapilāri bija pārstājuši darboties.

Dienā izretis uzspīdēja saule. Būra stieņi sasila, bet vakarā, kad viss bija kluss un mežs sastinga salnā, viņš dzirdēja stieņu knikšķus atdziestot. Varbūt tur laika reimatisms ēda kopā būra mūžu? Laika reimatisms? Bērzs klusu smējās. Kāds stienis žēli un maigi notinkšķēja. Varbūt būris spēlēja kādu noslēpmainu mūziku?

Debesīs parādījās sniega mākoņi. Bērzs

mierīgi raudzījās baltajos ziemas sūtnos. Viņš bija domājis, vai nāve gultā citādāka nekā nāve būrī? Nāve būrī un visā pasaulē ir viena un tā pati.

Viņš domāja, ka tomēr ir uzveicis būri. Varbūt tā bija maldīga doma. Viņš domāja, ka uzveicis. Ar nāvi — cita runa. Nāve bija vienkārša. Tā nāca bez viltus.

Esmu darījis visu, ko spēju. Nepadevos izmisumam. Neļāvos panikai. Nenodevu pats sevi. Nelaizīju būra stieņus lūgdamies. Turējos līdz galam. Tagad nu pienācis laiks aiziet. Nenožēloju neko. Es nesaprotu tos cilvēkus, kas mani še iemeta. Es arī nevēlos viņus saprast. Viņi ir nožēlojami. Viņi tiks sodīti. Man jāaiziet. Būris nevar apturēt manu gaitu. Jāaiziet būtu tā vai tā. Agrāk vai vēlāk. Es aizeju ar skaidru galvu. Es zaudēšu tikai būri, bet būris zaudēs savu sirdi.

Būris pazaudēs sirdi!

Viņš vēlreiz un vēlreiz izčukstēja liktenīgos vārdus. Būris žēli nodžinkstēja, stieņiem atdziestot. Žēli? Žēlām būris bija par trulu.

Durvis ir vaļā, aizej! Arī agrāk viņš bija domājis par Senekas gudrajiem vārdiem. Jā, viņš varēja kuru katru brīdi aiziet no būra pa Senekas norādītajām durvīm, aiziet no būra un no ciešanām, aiziet no sala, aiziet no bada, no netīrības, aiziet no mokām. Bet tieši brīžos, kad viņš apzinājās sava stāvokļa bezcerību, kāda atspere viņā savilkās, spruka vaļā griba, viņš saslējās, noliedza domu par pašnāvību. Aiziet pašam? Nē, šo pakalpojumu viņš būrim neizdarīs.

Pirmās mīlestības svaigums, pirmais rīts un pirmā nakts, pirmais maizes rieciens, pirmais prieks, pirmā bauda, pirmais kalns, pirmā celtne, pirmā atzinība un pirmā kritika, pirmā upe sūrā, cirkus ponijs salns, pirmais būris, pirmais un pēdējais ogles vilciens uz būra betona grīdas, būris pēdējais, tie bija tikai vārdi un nenoteikti tēli, nebija neko iespējams atjaunot, kas izgājis laika būrī.

Mani vecāki mani pārdzīvos. Viņiem sāpēs mans zudums. Kā sāpēja ikvienam tēvam, kā sāpēja ikvienai mātei. Kā sāpēs manai sievai. Mana paaudze mani pārdzīvos. Esmu pazudis pasaulei. Bet tās nedaudzās celtnes, ko uzcēlu, paliks. Un cilvēkiem es nebūšu zudis.

Ja es paraudzītos spogulī, es neieraudzītu betona grīdu, rūdas un mīnija atlobēm pārklātus tērauda stieņus, pērnās lapas un izlobītu riekstu čaulas, sapelējušus salmus un sa-glumējušu sili, nē, es ieraudzītu pats savu cilvēka seju, jo, būrī dzīvodams, neesmu būrim līdzīgs tapis. Cilvēki mani pazaudēja, bet es nepazaudēju pats sevi.

Esmu palicis cilvēks.

Pēdējās dienas viņš lielākoties pavadīja bezsamaņā, gulēdams teltī, galva ārā.

Uz sejas sniga smalks sniegs. Maigs un netverams kā aizmiršana. Sniegs kusa, tecēja lejup pār vaigiem, bet vēlāk jau sasnīga plānā kārtiņā, pārklādams seju kā ar masku. Tikai divi tumši punktiņi tajās vietās, kur izlauzās elpa, liecināja, ka viņš vēl dzīvs.

Zem plānā sniega uz būra betona grīdas jaudās ogles zīmējumu precīzās līnijas.

Kā balts tēls Bērzs gulēja. Vēstule, pēdējais vārds, kas pazibēja tumstošajā apziņā, un paraksts. Mūmijs. Zem sniega maskas kā zem gaišiem linu balzama apsējiem varēja jaust sejas aprises. Sāka snigt miksts, biezs sniegs. Drīz Bērzu apsedza pavisam. Tikai apaļš, iegarens vīstoklis bija samanāms būra vidū. Kā mūmija sarkofāgā.

Attecēja lapsa, stāvēja kādu laiku pie būra, saldama miņājās no ķepas uz ķepu, aizskrēja savās lapsas gaitās.

Gar gravas malu nāca neliels cilvēku pulciņš.

Lūza zari zem sniega, viņi apgāja kritušos kokus, kāpa tiem pāri. Līdzī bija vietējais mežsargs. Viņš runāja, ka nekad nebūtu domājis, ka šajā dieva un cilvēku nolādētajā vietā notikusi šāda traģēdija. Vācu fašisti tūkstoš deviņi simti četrdesmit ceturtajā gadā gravas biezoknī izdzinuši ceļu un ierīkojuši vai nu izlūkskolu, vai selekcijas staciju. Vienā no dēļu barakām bija karceris, savdabīgs būris. Baraka nodegusi jau četrdesmit piektajā gadā. Ceļš uz gravu aizaudzis, un tas jau arī dziļi mežā, rets te iegriezās, varbūt vienīgi kāds klejotājs čigāns, klīdis savā laikā te viens tāds pensionēts romantiķis apkārt pa mežiem, kopā ar zirgu pa biezokņiem dzīvojis, bet tas jau sen, pirms diviem gadiem, tagad te neviens apkārt neklejo.

Jā, slēgs gan esot tikai no āra vaļā dabūjams. Kas gan to būtu domājis, sūkstījās mež-

sargs, ka būris aizcirtis savus metāla žokļus, nōrīdams dzīvību tik ilgi pēc kara.

Strūga ieraudzīja būra stienus, ieraudzīja čokurā sasalušu, apsnigušu kabatas lakatiņu kārts galā un ar skumjām nodomāja, ka būrim nu ir savs karogs.

Būris patlaban neizskatījās slikti, apsnidzis sniega kupenās, tas stāvēja kā pūkains, maigs zvērs, sargādams savu piepildīto būrību.

Bija pagājušas divas nedēļas, kopš Valdis Strūga atvēra būra durvis un, pārlicies apsnigušajai teltij, klusām sadzirdēja vienmērīgi tikšam pulksteni uz Bērza rokas.

Pirmais sniegs jau bija paguvis nokust. Oktobra nogalē lija lietus.

Strūga, baltā uzsvārcī tērpies, gāja pa slimnīcas gaiteni.

Pelēki gaismas taisnstūri gūlās uz tumšās betona grīdas, kur slimnieku mīkstās čības daudzo gadu gaitā bija izdeldējušas negludus izgrauzumus, izšļūkumus un izdobumus. Kā slaloma trase kalna nogāzē, ja skatās no lidmašīnas.

Gaitenis piesūcies slimnīcas skāņajām smaržām, vēdīja vātēto segu salkano garšu, joda pievelgušos halātus, oda pēc sviedriem, urīna, karbola. Smaržoja mikls gipsis.

Čaukstēja māsu un sanitāru stērķelētie uzsvārcī, pavadot kādus slimnieka ratiņus. Gumijotie riteņi mīksti slīdēja pa nelīdzeno grīdu. Tie bija operācijas ratiņi. Strūga pagāja garām, atceroties Edītes sapni, ko viņa bija izstāstījusi.

Slimnīcā bija gripas karantīna, un apmeklētājiem tika liegts apciemot tuviniekus. Tāpēc Strūga bija tērpies baltā uzsvārcī. Nomaskējies kā ārsts, lai nesaceltu lieku trauksmi pārējos slimniekos.

Edmunds Bērzs gulēja mazā divvietīgā palātā ar logiem uz dārzu.

Viņam bija apsaldētas rokas un kājas, viņš bija dabūjis reimatismu. Akūtā forma. Novājējis. Bet vairāk, kā par brīnumu, nekādas vainas.

Ārstējošais ārsts ienāca apmeklētājam līdzī.

Strūga sajuta prieku, redzot pretī paslejamies Bērza izvājējušo seju, ieraugot žirgtās, ironiskās acis.

Neticamos apstākļos izdzīvojis? No svaiga gaisa pārtikdams? Bet ja mēs būtu nokavējuši kaut vienu dienu? Es un kapteinis Pērnavs? Tad arī šodiena būtu nokavēta, un būrī es nebūtu atradis dzīvu cilvēku.

Strūga gribēja Bērzam kaut ko sacīt, bet nezināja, kas īsti jāsaka tādos gadījumos. Turklāt, viņš jutās vainīgs, ka tik vēlu atradis Bērzu. Viņš pārliecās pāri gultai, lai Bērzs labāk varētu dzirdēt, jautāja:

— Nu, kā tad ar podagru?

Bērzs iesmējās un negaidīti skaņi atbildēja:

— Podagra palika būrī. Vai pats arī zināt, kas podagra ir?

Strūga vēl nevienam nebija atzinies. Ne ārstiem, ne draugiem, ne kolēģiem. Pat sievai nesacīja. Bet ar Bērzu viņam bija īpašas attiecības, bija jāsaka.

— Jā, — viņš nopūtās, — arī es zinu. Visādi mēģinos tikt vaļā, bet pagaidām tāpat vien iet.

Ārsts atstāja viņus divatā. Būrī dzīvodams, Bērzs bija ieguvis jaunu draugu, un, būri meklēdams, Strūga bija ieguvis draugu pretī. Viņi sāka runāt klusāk, čukstus, un tikai atsevišķus vārdus varēja saklausīt.

«Jā, jā, Terskola. Nez vai šogad jau varēs braukt? Es gan braukšu. Armēņu konjaciņš? Vienu lāsīti jau var. Tas man taisni jādzer veselības labad. Nu, tad pa vienai. Ā! Un ko tur uzkodāt? Sēnes. Ko jūs sakāt, sēnes! Sēnes taču satur purīnus, podagriķis nedrīkst ēst sēnes! Tur jau tas brīnums. Vairāk gan neļat. Nu, tad uz veselību. Jā, bet par tiem marķieriem. Jā, marķieri tur nepieciešami, ar katapultu papēdī, ziniet, tāda patrona pie papēža. Bet kur tādus var dabūt? Ā, es to nezinu. Vajadzētu kaut ko izdomāt.»

Kad Bērzs tika atrasts, Rītmanis, kas tā arī nebija apstiprināts par biroja vadītāju, iesniedza atlūgumu. Pārgāja strādāt uz citu biroju. Tiesa, šis birojs izpildīja mazāk svarīgus pasūtījumus, arī iespējas te mazākas, tomēr, labāk būt par lielu zivi mazā diķī nekā par mazu zivi lielā diķī, tā vismaz domāja Rītmanis, un neviens viņam par to arī nekā nepārmeta.

Rakstnieks, jau uzrakstījis savu kriminālromānu par Bērza noslepkavošanu, tagad nu sašutis sacīja, ka viņam nāksoties pārstrādāt sākumu un beigas, jo viņš tomēr esot caur un cauri reālists un gribot palikt uzticīgs dzīves

patiesībai. Viņš apciemoja Bērzu slimnīcā, un abi no sirds izsmējās par lappusēm, kur bija aprakstīta Bērza nāve. Maks bija tukšs, un rakstnieks ar smagu sirdi un Bērza atvēli ziedoja savus principus ģimenes budžeta uzlabošanai. Viņš nepārstrādāja ne sākumu, ne beigas, un romāna varonis tā arī palika viņpasaulē. Tai vietā titullapā, kur bija rakstīts — dokumentāls romāns, rakstnieks iešņāpa — romāns, un līdz ar to arī vilks bija paēdis, bet kaza dzīva.

Gan Antlāvs, gan Novadnieks, gan citi lieli vīri apciemoja Bērzu slimnīcā, nomaskējušies baltos uzsvārcos. Ārsti nevarēja vien atkauties no apmeklētājiem. Bērzs ar katru sadzēra pa glāzītei konjaka, un drīzi vien atkal sajuta podagras mīksto irbuli ieduramies kaula locītavā.

Bērzs atlaba un turpināja vadīt biroja darbu.

Edītes uzvešanās vīra pazušanas laikā tika stādīta par tikumības paraugu visām sievietēm.

Dindānu notiesāja. Sodu mīkstināja liecinieka Edmunda Bērza skaistā runa par būri, ko Dindāns nēsājis sevī. Dindāns gan neko sevišķu nesaprata no šīs runas un nodomāja, ka Bērzs, būrī sēdēdams, mazliet sajucis.

Mare, skaidrā lauku dārzniece, bija tā satriekta, uzzinājusi, ka viņas mīļotais izrādījies noziedznieks, ka pusgadu ārstējās nervu klīnikā un sarunājās tikai ar puķēm.

Irbe kā allaž turpināja nest Edītei vārda dienā deviņas sarkanas rozes.

Vienīgi Dindāna vecāki, pensionētie skolotāji, nevarēja attapties no pārdzīvotā trieciena un pamazām izdzīsa, kā izdziest blāzma, kad meteors pazūd aiz apvāršņa.

Fjodorovs februārī saslima ar gripu, un Strūga nedabūja atvaļinājumu. Tā arī neizbrauca uz Terskolu slēpot.

Ziemas vidū, kad zeme bija viscietāk sasalusi un meža darbi ritēja pilnā sparā, pie būra piebrauca baļķu šlepētājs un apgāza ierūsējušos tērauda stieņus.

Tas arī īsumā viss par būri.

Бэл Алберт Артурович

КЛЕТКА

Роман

Издательство «Лиезма»

Рига 1972

На латышском языке

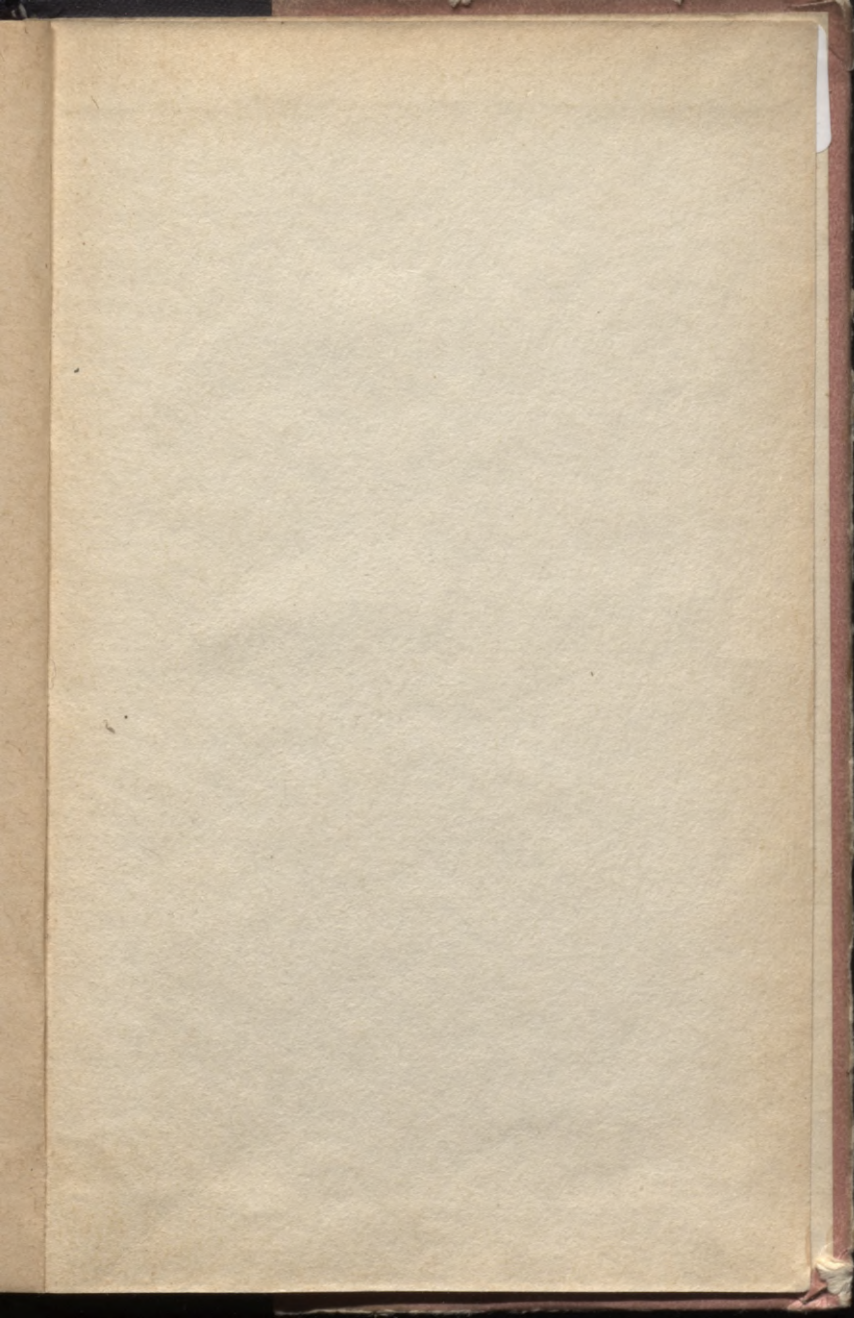
Художник М. Канненице

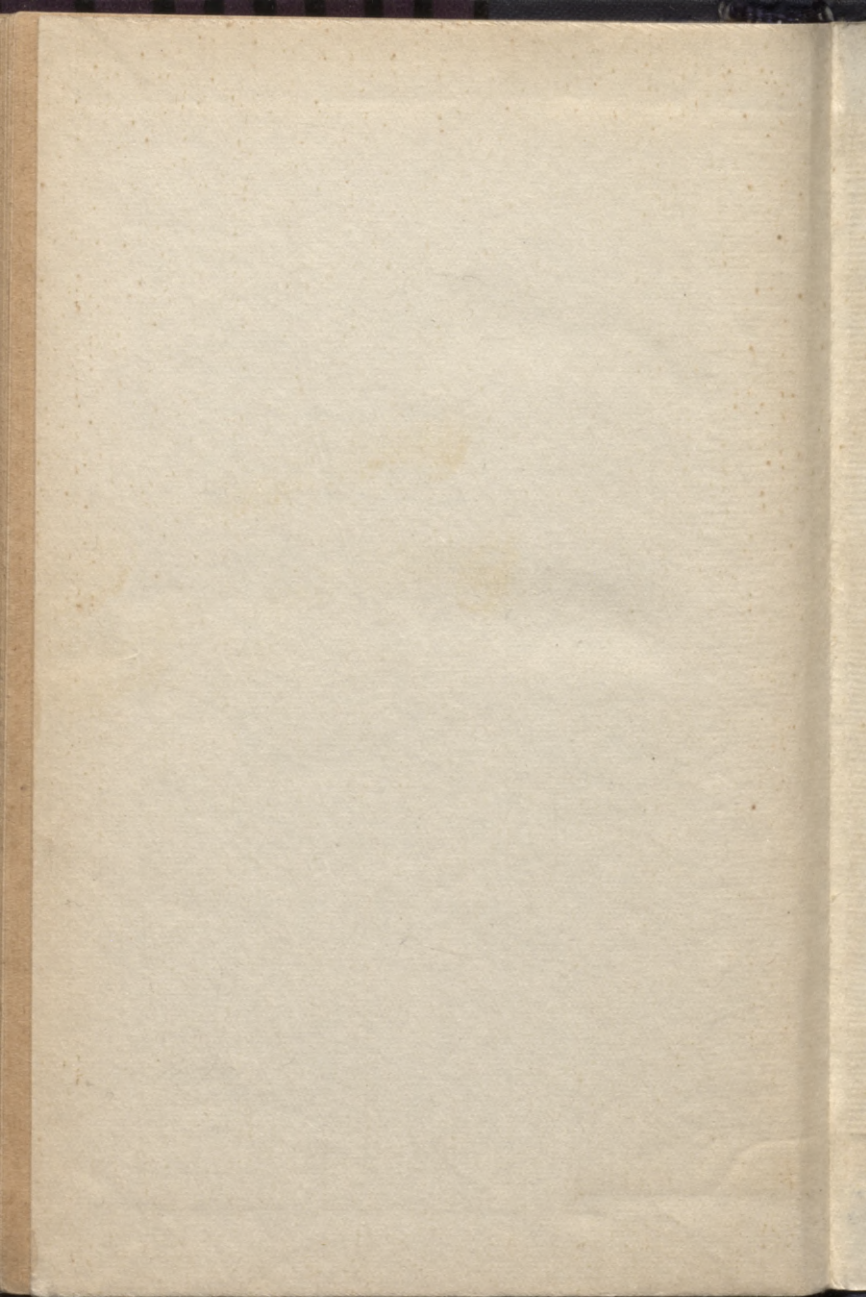
Alberts Artūra dēls Bēls

B Ū R I S

Redaktore A. Smitē. Māksl. redaktors A. Jēgers. Tehn. redaktore I. Soide. Korektore I. Koriņa.

Nodota salikšanai 1971. g. 11. augustā. Parakstīta iespiešanai 1972. g. 7. janvārī. Tipogrāfijas papīrs Nr. 2, formāts 70×90/32. 6,25 fiz. iespiedl.; 7,32 uzsk. iespiedl.; 7,24 izdevn. l. Metiens 30 000 eks. JT 02323. Maksā 33 kap. Izdevniecība «Liesma» Rīgā, Padomju bulv. 24. Izdevn. Nr. 24552/Do-680. Iespiesta Latvijas PSR Ministru Padomes Preses komitejas 2. tipogrāfijā «Sovetskaja Latvija» Rīgā, Dzirnau ielā 57. Pasūt. Nr. 2439.

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0308111687

18011

33 kap.